

รายงาน

การประชุมระดมความคิด
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

เรื่อง

วัตถุประสงค์ร่วมรับภาระและจัดการศึกษา
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร

ณ ศูนย์การประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖

จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

๒๕๔.๓๖๖

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ส ๖๕๑ ร

รายงานการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น
และข้อเสนอแนะ เรื่อง วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษา
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร. สกศ.,
กรุงเทพฯ : ๒๕๔๖.

๑๒๐ หน้า

ISBN : 974-650-367-7

๑. วัด-การจัดการศึกษา

๒. การมีส่วนร่วมและจัดการศึกษาของวัด ๓. ชื่อเรื่อง

รายงานการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
เรื่อง วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติได้อย่างไร.

สิ่งพิมพ์ สกศ.

อันดับที่ ๗๘ / ๒๕๔๖

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สิงหาคม ๒๕๔๖

จำนวนพิมพ์

๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN

974-650-367-7

จัดพิมพ์และเผยแพร่

กลุ่มศาสนา สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. (๐๒) ๖๖๘-๗๑๒๓๓ ต่อ ๒๔๒๖-๒๔๒๙
โทรสาร (๐๒) ๖๖๙-๗๗๓๖, (๐๒) ๒๔๓-๒๗๘๗
เว็บไซต์ <http://www.onec.go.th>

พิมพ์ที่

หจก.ภาพพิมพ์

๒๙๖ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๔๐ ถนนจรัญสนิทวงศ์

บางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. (๐๒) ๔๓๓-๐๐๒๖-๗, (๐๒) ๔๓๓-๘๕๕๖

โทรสาร (๐๒) ๔๓๓-๘๕๕๗

โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดให้รัฐให้การสนับสนุนการนำหลักศาสนาธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยรัฐต้องจัดและสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษา อบรม ให้เกิดความรู้คุณธรรม เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และได้บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณีจากรัฐ รวมทั้งการระดมทรัพยากรมาใช้เพื่อการศึกษ โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสถาบันศาสนาที่มีต่อการจัดการศึกษา

การเรียนรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม และคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมให้เกิดความสมบูรณ์ วัดในพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่ได้มีส่วนร่วมรับภาระในกระบวนการดังกล่าวนี้ตลอดมา โดยได้ทำหน้าที่ให้การศึกษ อบรม และการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังและขัดเกลาศาสนิกชนให้ถึงซึ่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ใน ๓ แนวทาง คือ การจัดการศึกษาเพื่อสืบทอดศาสนทายาท การจัดการศึกษาสงเคราะห์ และการเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ตลอดจนการจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนและสังคม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ซึ่งปรับเปลี่ยนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีภารกิจและหน้าที่โดยรวมเกี่ยวกับการจัดทำและเสนอนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเข้ากับการศึกษาทุกระดับ รวมถึงการส่งเสริม การเรียนรู้และหลักสูตรการศึกษา จึงได้ศึกษาองค์ความรู้ และหา รูปแบบและแนวทาง เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายการสนับสนุนส่งเสริม สถาบันศาสนา โดยเฉพาะวัดที่จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามา อย่างต่อเนื่อง

ในโอกาสครบรอบ ๔๗ ปี ของการก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักงานฯ จึงได้จัดให้มีการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง “วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร” ขึ้น ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการจัดทำ นโยบายส่งเสริมการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อนำสาระและข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของพระ— ลังฆาธิการพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวของ ที่เข้าร่วมการประชุม ไปเป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะต่อไป โดยได้รับความอนุเคราะห์จากพระเทพปริยัติเมธี เจ้าคณะภาค ๑๗ พระครูลีลวัฒน์ภิรม เจ้าอาวาสวัดปัญญาเนนทาราม พระครูสุวรรณ-

วชิรธรรม เจ้าอาวาสวัดสุทัศนบุรุษ และโดยเฉพาะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นางสิริกร มณีรินทร์) ที่กรุณาเข้าร่วมสัมมนา และให้ข้อเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์ในครั้งนี้

เพื่อให้สาระและประเด็นข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมในครั้งนี้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดจนผู้ที่สนใจ สำนักงานฯ จึงเห็นควรให้จัดพิมพ์เอกสารฉบับนี้ขึ้น เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นต่อไป และขอขอบคุนรัฐมนตรีพระคุณเจ้า คณะวิทยากร และผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

๕๐ ๖๖ —
๖ —————

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

คำนำ	ก
ส่วนที่ ๑	
สรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑
๑. สภาพปัจจุบัน	๖
๒. หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา	๑๓
๓. โรงเรียนแนวพุทธหรือโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๔
๔. ปัญหา/อุปสรรค	๑๗
๕. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำนโยบาย	๑๘
ส่วนที่ ๒	
รายละเอียดการประชุม	๒๓
ส่วนที่ ๓	
ภาคผนวก	๑๐๓
• โครงการประชุม	๑๐๕
• การดำเนินการและประเด็นการประชุม	๑๑๐

ส่วนที่ ๑

สรุปสาระ
และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ÇÖŞ

สรุปสาระและข้อเสนอแนะ/แนวทางเพื่อการจัดทำนโยบาย
จากการประชุมระดมความคิด
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
เรื่อง
“วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษา-
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติบัญญัติให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากสถาบันศาสนาและส่วนต่างๆ ของสังคมมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยการเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ควบคู่ไปกับการมีสิทธิได้รับการอุดหนุนจากรัฐในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันวัดและสถานศาสนานี้ได้มีบทบาทในการเป็นผู้จัดการศึกษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยได้มีส่วนร่วมรับภาระทางการศึกษาตลอดมาด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^๑ ตระหนักถึงบทบาทดังกล่าวของวัดในพระพุทธศาสนาจึงได้ดำเนินการโครงการวิจัยความ-

^๑ เปลี่ยนเป็นสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเมื่อ ๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๖

สำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ๙ วัด ขึ้นในปี ๒๕๔๔ และโครงการ
นำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา
๓๐ วัด ขึ้นในปี ๒๕๔๕ เพื่อศึกษารูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการ
ศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดที่จัดการศึกษาและเผยแผ่
ศาสนาธรรมได้ดีจนเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องในสังคม และ
ศึกษาความต้องการในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและการเผยแผ่
ศาสนาธรรมของวัดและพระสงฆ์ให้เกิดประสิทธิภาพ ตลอดจนให้การ
สนับสนุนและยกย่องวัดและเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่จัดการศึกษาหรือ
เผยแผ่ศาสนาธรรมให้ปรากฏแก่สาธารณชน ควบคู่กับการดำเนินงาน
โครงการวิจัยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา
ไปพร้อมกัน เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อ
การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา รวมทั้ง
ปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไข ตลอดจนนำเสนอรูปแบบ/แนวทาง
การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ
ของวัด สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายต่อไป

ในปี ๒๕๔๖ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้
ดำเนินงานโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา ประกอบ
ด้วยโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด
ในพระพุทธศาสนา (รุ่นที่ ๒) ต่อเนื่องจากปี ๒๕๔๕ เพื่อศึกษา
รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดและพระสงฆ์
ที่มีศักยภาพและวัดปฏิบัติในทางสร้างสรรค์ประชาชนและเยาวชน
ให้เป็นคนดีของสังคม เพิ่มอีก ๓๐ วัด โครงการวิจัยและส่งเสริมวัด
เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งนำวัดที่ได้

ศึกษาวิจัยไว้แล้วในปี ๒๕๔๔-๒๕๔๕ จำนวน ๓๐ วัด มาขยายผล-
โดยการส่งเสริม สนับสนุน และยกย่องการดำเนินงานของวัดและ-
พระสงฆ์ที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น อุทิศตนเพื่อการ-
ศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมจน-
เป็นที่ปรากฏแก่ศาสนชน ให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาที่-
บูรณาการพระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์เป็นต้นแบบและมีส่วนร่วม
ในการดำเนินงานโดยสืบเนื่องต่อไป และโครงการพัฒนานโยบาย-
ส่งเสริมการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษาและการ
เผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งรวบรวมผลจากการดำเนินงานศึกษาวิจัยดังกล่าว
รวมทั้งข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่ปรากฏเผยแพร่ต่อ-
สาธารณะในเอกสาร/สื่อต่างๆมาศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อ-
จัดทำนโยบายเสนอรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาการ-
จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมให้เกิดประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลกว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

ในโอกาสครบรอบ ๔๗ ปีของการก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการการ-
การศึกษาแห่งชาติในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งได้จัดให้มี-
การสัมมนาทางวิชาการเพื่อการจัดทำนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน-
การศึกษาในด้านต่างๆขึ้นนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการดำเนินงาน-
โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยสถาบันศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง-
ในส่วนของการพัฒนานโยบายที่บูรณาการพระพุทธศาสนากับการจัดการ-
ศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม สำนักงานฯ จึงได้จัดการประชุม
ระดมความคิด เรื่อง “วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร” ขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยน-

ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะระหว่างผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวของ และนำสาระ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมไปสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลและสาระที่ได้จากการวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น สำหรับเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายที่บูรณาการพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติต่อไป

ผลจากการประชุมระดมความคิดเห็นดังกล่าว ได้มีการนำเสนอเนื้อหาสาระ และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่ได้จากการดำเนินงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

๑. สภาพปัจจุบัน

๑.๑ จำนวนวัดและพระสงฆ์^๒

ปัจจุบันมีวัดในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ๓๒,๗๑๐ วัด แยกเป็นวัดมหานิกาย ๓๐,๘๙๐ วัด วัดธรรมยุต ๑,๗๙๙ วัด วัดจีนิกาย ๙ วัด และวัดอนัมมิกาย ๑๒ วัด โดยเป็นวัดที่ได้รับวิสุงคามสีมา ๑๙,๕๐๒ วัด วัดที่ไม่ได้รับวิสุงคามสีมา ๑๓,๒๐๘ วัด มีพระสงฆ์ที่บวชในพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๖๗,๘๑๘ รูป และวัดร้างที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ๕,๐๙๘ วัด

---

^๒ ข้อมูลจากการนำเสนอของวิทยาการ(ดูรายละเอียดในการอภิปรายของพระครูสุวรรณ-วชิรธรรม ในส่วนที่ ๒)

๑.๒ การดำเนินงานเพื่อการศึกษและการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ วัดสามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง ๓ ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ ตามหลักการความมีเอกภาพทางนโยบายและความหลากหลายในทางปฏิบัติ ซึ่งเป้าหมายที่เป็นจุดเด่นในการจัดการศึกษาของวัดคือการพัฒนาจิตใจของเยาวชนและประชาชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยรัฐส่งเสริม สนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ และการกำหนดมาตรฐานการศึกษา

ปัจจุบันวัดจัดการศึกษาใน ๓ ลักษณะ คือ

๑) **การจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท** เป็นการศึกษาเพื่อสืบสานพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่วัดจะต้องทำ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติแผนกธรรมและบาลี การศึกษาพระอภิธรรม การศึกษาวิปัสสนากรรมฐาน และการศึกษาสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยพระศาสนา

๒) **การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาเพื่อสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในสังคม** ได้แก่ โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียน/ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์ฝึกอาชีพ และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน

โดยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง^๓ ทำหน้าที่ให้การศึกษแก่

^๓ คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระภิกษุสามเณรที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

๓) การส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนของชาติ ได้แก่ การจัดให้มีทุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็ก การให้ที่พักอาศัยแก่เด็กที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การอบรมระยะสั้นแก่ประชาชนทั่วไป เช่น การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชพระในช่วงเวลาสั้นๆ (๑-๓ เดือน) เพื่อศึกษาธรรมตามที่มีหลักสูตรกำหนดไว้

นอกจากนั้น วัดยังมีส่วนร่วมรับภาระการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนับสนุนทุนทรัพย์แก่สถานศึกษาเพื่อจัดหา/ซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียน ที่ดิน อาคารเรียน/สิ่งก่อสร้าง การให้พระภิกษุสามเณรไปสอนในโรงเรียน การให้ใช้สถานที่ของวัดเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า วัดมีบทบาทหน้าที่ใน ๓ ส่วนคือ

๑) เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

๒) ผลิตครูคุณธรรม โดยให้การศึกษา อบรม ศาสนธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าแก่พระสงฆ์สามเณรที่บวชเรียนเพื่อไปทำหน้าที่เป็นผู้เผยแผ่พระศาสนาต่อไป

๓) เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยให้การศึกษาและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง

๑.๓ หลักสูตรในการจัดการศึกษา

หลักสูตรการจัดการศึกษาโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๑) **หลักสูตรเพื่อการรู้หนังสือ** เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งปัจจุบันถูกแยกให้เป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียน

๒) **หลักสูตรเพื่อการรู้อาชีพ** เพื่อฝึกคนให้มีอาชีพสำหรับประกอบกิจการต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม

๓) **หลักสูตรเพื่อการสร้างควมดีให้คน** เพื่อให้รู้คุณค่าของการเกิดมาเป็นคนและพัฒนาไปเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการสร้างคนให้เกิดคุณค่าแห่งความดี

ในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนและพุทธศาสนิกชนนั้น วัดทุกแห่งมีเป้าหมายในการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นการสร้างควมดีให้คนจึงเป็นหลักสูตรหลักของวัดทุกแห่งที่จัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยวัดบางแห่งอาจมีการดำเนินการโดยใช้ทั้ง ๓ หลักสูตร หรือเน้นเพียง ๑-๒ หลักสูตรก็ได้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบ ลักษณะวิธีการ และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของวัด เช่น

วัดปัญญาบันทาราม จังหวัดปทุมธานี ซึ่งนอกจากจะจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทแล้ว ยังให้การส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนของชาติด้วย โดยใช้หลักการที่ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและสังคม เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่การเรียนรู้ต่างๆควรเริ่มต้นที่วัด จึงได้จัดทำโครงการและดำเนินกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของศาสนาและวัฒนธรรม ให้สามารถนำไปปฏิบัติและพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยคำนึงถึงความแตกต่างของคนแต่ละกลุ่มซึ่งมีความต้องการไม่เท่ากัน โดยได้จัดทำโครงการต่างๆ ที่เหมาะสมกับความต้องการของคนแต่ละกลุ่มขึ้น เช่น การจัดค่ายกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมในวัดและในโรงเรียน เพื่อให้เด็ก เยาวชน และ

ประชาชนได้นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง ได้แก่

- **โครงการค่ายพุทธบุตร** เป็นกิจกรรมที่จัดให้แก่นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเด็กที่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กเล็กจะจัดกิจกรรม**การเข้าสู่อาราม (วัด)** เป็นเวลา ๑ วัน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในวัด เช่น โบสถ์ ศาลา ด้วยรูปแบบการเดินทางเล่าเรียนในวัด ที่เรียกว่า ธรรมทัศนศึกษา ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และมัธยมศึกษาตอนต้น จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กจะต้องเคลื่อนย้ายตัวเองเข้ามาอยู่ค่ายที่วัดเป็นเวลา ๒ วัน ๓ คืนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องของระบบศีลธรรมและวัฒนธรรมบางประการ เช่น การรักษาศีล การสวดมนต์ไหว้พระ รวมทั้งฝึกความเข้มแข็งของจิตใจตนเอง เช่น การไม่กินอาหารมือเย็น เป็นต้น

- **โครงการค่ายพุทธธรรม** สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

- **โครงการค่ายคุณธรรม** สำหรับผู้ใหญ่ที่ทำงานแล้ว นอกจากกิจกรรมค่ายแล้วยังร่วมกับสถาบันการศึกษาต่างๆ จัดทำโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดำเนินไปโดยครบถ้วน ได้แก่

- **โครงการพัฒนาพระวิทยากรค่ายพุทธบุตรและค่ายพุทธธรรม** เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานค่ายพุทธบุตรและค่ายพุทธธรรมให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญของการดำเนินงานค่ายพุทธบุตรและค่ายพุทธธรรม

- **โครงการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อารยะของพระพุทธศาสนาสำหรับค้ายพุทธบุตรและค้ายพุทธธรรม** โดยร่วมมือกับสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยการณและคณะครูและผู้บริหารโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อารยะในชั้นเรียนและฝึกการนำไปปฏิบัติของนักเรียน

- **โครงการพัฒนาครูผู้สอนสาระพระพุทธศาสนาและแนวการจัดกิจกรรม** เป็นโครงการนำร่องที่วัดปัญญานันทารามดำเนินการร่วมกับสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยการณโดยความเห็นชอบของกรมวิชาการ เพื่อพัฒนาครูผู้สอนพระพุทธศาสนาให้กลับไปสอนในโรงเรียนของตน

- **โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน** เพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างในช่วงปิดภาคการศึกษาเข้ารับการศึกษอบรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เป็นคนดีของสังคมสืบไป

รวมทั้ง **ต้นไม้พูดได้** ที่ติดป้ายคำสอนต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กเยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำให้ผู้ที่เข้ามาในวัดได้เกิดการเรียนรู้จากการเดินเรียนไปตามอิสระในวัด และเกิดการเรียนรู้ที่สนุกสนาน

วัดสุกนปักษ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสในสังคมในแต่ละระดับการศึกษาด้วยรูปแบบต่างๆ คือ

- ระดับก่อนประถมศึกษา ในรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาแล้ว ๑๑ ปี

- ระดับประถมศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนทั่วไป ในรูปแบบ-

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ดำเนินการมาแล้ว ๖ ปี และอยู่ระหว่างดำเนินการขอขยายการสอนไปถึงระดับมัธยมศึกษา

- ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสำหรับภิกษุสามเณรในรูปแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (โรงเรียนโพธิสังวร) ดำเนินการมาแล้ว ๒๐ ปี

โดยมีเป้าหมายที่จะขยายการศึกษาไปถึงระดับปริญญาตรี

วัดสกุณบัณฑิตได้พยายามดำเนินงานจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นกระบวนการสืบเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม-เข้าสู่จิตใจเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องได้อย่างมั่นคง โดยได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการปลูกฝังเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

- การสวดมนต์ไหว้พระ และสมาทานศีล เพื่อปลูกฝังให้เด็กเข้าใจเรื่องของศีล การสำรวมกาย วาจา ใจให้เรียบร้อย

- การท่องมงคลชีวิตต่างๆ เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้เด็กมีหลักยึด

- การปลูกฝังคุณสมบัติน่าดีของเด็ก เพื่อให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่พึงมีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครอบครัว และสังคม

- การบรรยายธรรมซึ่งเป็นนิทานธรรมบท เพื่อดึงดูดให้เด็กสนใจธรรมะ

- การนั่งกรรมฐาน เพื่อฝึกให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการเจริญอานาปานสติและเจริญเมตตาภาวนาเพื่อให้เกิดความรักเพื่อน รักในศาสนา เป็นผู้มึจิตใจอ่อนโยน วานอนสอนง่าย สะดวกแก่การเป็นพระสืบทอดพระพุทธศาสนา

รวมทั้ง ยังสนับสนุนให้เด็กสอบธรรมศึกษา ตรี โท เอก

ซึ่งปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่จะสอบธรรมศึกษาเอกได้ก่อนจบชั้นประถมศึกษา

ในการจัดการศึกษาดังกล่าว วัดสกุณปัถวีได้ให้ความสำคัญสงเคราะห์และสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาต่างๆ เพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษามีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้แก่ ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการสอนทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาส บุคลากรที่ให้ความช่วยเหลือในกิจการอื่นๆ เช่น การทำอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน อสังหาริมทรัพย์ต่างๆ เช่น โบสถ์ ศาลา อาคารเรียน และที่ดินเพื่อการก่อสร้างอาคารเรียน รวมทั้งรถรับส่งนักเรียนจำนวน ๒๐ คันนับเป็นการลงทุนทางการศึกษาที่วัดช่วยรับภาระแทนรัฐได้จำนวนมหาศาล

๒. หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับคณะสงฆ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดำเนินการพัฒนากรอบแนวคิดสาระแกนกลาง พร้อมทั้งจัดทำชุดคู่มืออบรม และคู่มือครูวิชาพระพุทธศาสนา รวมทั้งแบบเรียนพระพุทธศาสนาต้นแบบเพื่อนำไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง

การพัฒนาสาระวิชาพระพุทธศาสนาได้มีการทำผังมโนทัศน์ (mind map) ที่ยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแกน โดยยึดโยงกับเรื่องอื่นๆต่อกันไป ซึ่งจะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของสาระวิชาทั้งเรื่องของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และชาดกต่างๆที่จะต้องเรียนในแต่ละระดับชั้น แต่ละจังหวัด และแต่ละพื้นที่ โดยเรียนจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก และจากเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวออกไป ซึ่งทำให้ไม่เกิดความ

ซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระ โดยการบูรณาการเนื้อหาสาระระหว่างหัวข้อ เรื่องในวิชาเดียวกัน และกับวิชาอื่นๆในระดับชั้นเดียวกัน รวมทั้ง บูรณาการระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติเข้าด้วยกัน

จากสาระแกนกลางที่มีเนื้อหาประมาณร้อยละ ๗๐ ของหลักสูตร- แต่ระดับ ที่เด็กทุกคนต้องเรียน รวมทั้งชุดฝึกอบรมและคู่มือครู ที่ได้พัฒนาแล้วนี้ โรงเรียนสามารถนำไปพัฒนาสาระที่เกี่ยวกับ- สภาพแวดล้อมและปัญหาของชุมชน/ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่เพิ่มเติม อีกประมาณร้อยละ ๓๐ ทั้งในส่วนของเนื้อหา กิจกรรม หน่วยการ- เรียนรู้ และสื่อต่างๆ ให้เป็นหลักสูตรของสถานศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา ๒๗ ที่กำหนดให้- กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการในส่วนของมาตรา ๒๗ วรรค ๑ และ- โรงเรียนดำเนินการตามมาตรา ๒๗ วรรค ๒ โดยที่โรงเรียนจะต้อง- ดำเนินการให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดและบรรลุตามมาตรฐานการ- ศึกษาของชาติ

๓. โรงเรียนแนวพุทธหรือโรงเรียนวิถีพุทธ

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพุทธที่มีประชาชนประมาณร้อยละ ๙๐ นับถือพระพุทธศาสนา จึงควรมีโรงเรียนที่ใช้แนวทางพุทธศาสนา- ในการเรียนการสอน ที่จะทำให้คนไทยนิยมและเลือกส่งบุตรหลานเข้า- เรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนของคริสต์ศาสนาและโรงเรียนปอเนาะ^๔

^๔ คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ของอิสลาม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้เป็น ๒ แนวทาง คือ

๑. นำโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของวัด หรือโรงเรียนที่ใช้แนวทางพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด มาจัดหรือปรับปรุงระบบการจัดการศึกษาใหม่ให้โดดเด่นเป็นแบบแผนมากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองมั่นใจว่ามีความเข้มแข็งทางวิชาการโดยเฉพาะใน ๘ กลุ่มสาระวิชาหลัก ควบคู่กับการทำให้เด็กมีความมั่นคงทางจิตใจ เข้าใจหลักธรรม เป็นเด็กที่มีลักษณะของการ **กิน อยู่ ดู ฟัง** เป็น มีวิถีชีวิตที่มีสติ โดยมีทั้งพระและครูเป็นแบบอย่าง

ปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดหลายแห่งในทุกภูมิภาคที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่/ภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งสามารถจะพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นโรงเรียนแนวพุทธหรือโรงเรียนวิถีพุทธตามเป้าหมายที่รัฐต้องการ

๒. ให้โรงเรียนจัดการศึกษาที่ตรงกับความเป็นจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวทางของคนที่มีปัญญาจริง เพื่อทำให้เด็กเป็นคนที่มี **ศีล สมาธิ ปัญญา** สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตปัจจุบัน โดยยึด ๓ แดนหลักในการทำงาน ได้แก่ แดนที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แดนที่สัมพันธ์กับจิตใจ และแดนขององค์ความรู้ เพื่อให้เด็กมีอินทรีย์สังวร คือ **กิน อยู่ ดู ฟัง** เป็น ซึ่งสัมพันธ์กับอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ควบคู่ไปกับการทำให้เด็กมีความสุขที่ได้เรียน มีฉันทะที่ได้ทำตามหลักของสมาธิ ๕ อย่าง คือ ปราโมทย์ ปีติ ปัสสัทธิ สุข และความมั่นคง ซึ่งเป็นสภาพจิตที่พึง-

ประสงค์สำหรับเด็กในโรงเรียนแนวพุทธ โดยที่ผู้บริหารและครูต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่าง และตั้งพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนด้วย

การคัดเลือกโรงเรียนที่จะเข้าร่วมโครงการโรงเรียนแนวพุทธ จะคัดเลือกโรงเรียนที่สมัครใจ ซึ่งผู้บริหารยินดีที่จะทำ พร้อมทั้งจะนำพาดังโรงเรียนทั้งครู พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และนักเรียน เดินไปบนเส้นทางแห่งปัญญา โดยอาจเลือกโรงเรียนที่อยู่ในวัดหรืออยู่ติดกับวัดก่อน เพื่อให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวัดอย่างแท้จริง ไม่แยกโรงเรียนออกจากวัด แต่จะทำงานร่วมกับวัด เพราะวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีทั้งพระสงฆ์ พระพุทธรูป ศาสนพิธี ศาสนสถาน และศาสนบุคคล ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการส่งบุตรหลานเข้าเรียนมีความปลอดภัยทั้งกายและใจ

เป้าหมายความสำเร็จของโครงการ คือ การที่สามารถทำให้โรงเรียนไกลวัดเป็นโรงเรียนแนวพุทธ

ทั้งนี้ โรงเรียนแนวพุทธนี้ อาจนำรูปแบบของโรงเรียนประเภทอื่นๆ เช่น โรงเรียนที่เน้นภาษาอังกฤษแบบเข้มข้น และ/หรือโรงเรียนในกำกับที่มีอิสระทางวิชาการ การบริหารงานบุคคล และงบประมาณ รวมทั้งการยอมรับในเรื่องของเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ดำเนินการควบคู่ด้วยก็ได้ โดยจะมีการจัดทำคู่มือครูที่วาดด้วยเรื่องของผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนด้วย

๔. ปัญหา/อุปสรรค

การจัดและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของวัดในพระ-- พุทธศาสนาที่ผ่านมา ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญหลาย- ประการที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้วัดสามารถจัดและมีส่วนร่วม- ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพ- ได้แก่

๑) กฎ ระเบียบ และวิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงานของรัฐไม่- เอื้อต่อการให้วัดจัดตั้งโรงเรียนเพื่อการจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการ- ศึกษา เนื่องจากไม่เข้าใจภารกิจและแนวทางการดำเนินงานของวัดที่- จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

๒) การจัดการศึกษาที่ผ่านมาได้แยกวัดออกจากระบบการศึกษา- ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการศึกษาอบรมคุณธรรมและจริยธรรม- อย่างถูกต้องเพียงพอ ขณะเดียวกันวัดก็ถูกทำให้อ่อนแอลงเนื่องจาก- ไม่ได้มีบทบาทในการให้การศึกษอบรมแก่เยาวชนเหมือนครั้งอดีต

๓) พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถที่จะไปทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน- ยังมีไม่พอเพียงกับจำนวนสถานศึกษาและนักเรียน/ห้องเรียนที่มีอยู่- ในปัจจุบัน โดยเฉพาะยังขาดความรู้ในเรื่องของวิชาชีพครู ที่จะช่วยให้- การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

๔) การประชุมเพื่อการนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็น- ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดและการมีส่วนร่วมรับภาระจัดการศึกษา- ของคณะสงฆ์ในวาระและโอกาสต่างๆที่ผ่านมา พระเถระชั้นผู้ใหญ่- และกรรมการมหาเถรสมาคมยังมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อให้การ- สนับสนุนและเห็นชอบไม่มากนัก

๕. ข้อคิดเห็นและขอเสนอแนะเพื่อการจัดทำนโยบาย

การประชุมระดมความคิดเห็นดังกล่าว ได้มีแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและขอเสนอแนะซึ่งมีเนื้อหาสาระ และขอเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

๑) ควรนำประเด็นปัญหาของการจัดและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่ได้มีการพูดและนำเสนอไว้ในโอกาสต่างๆ มาสรุปและจัดกลุ่มของประเด็นปัญหา เพื่อการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย แผน และวิธีการในการจัดและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของวัดรวมกัน ระหว่างฝ่ายคณะสงฆ์และผู้มีส่วนร่วมหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกระดับให้เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจนในประเด็นที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดการศึกษาของวัด เช่น

- การทำให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดทัดเทียมกับของรัฐและเอกชนทั่วไป (ซึ่งต้องมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ครูและพระภิกษุสงฆ์ที่ เป็นผู้สอน ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ เป็นต้น)

- การให้พระสงฆ์เป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาและที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับค่าจ้าง/ค่าตอบแทนเช่นเดียวกับครูทางฝ่ายฆราวาส (ซึ่งจะต้องให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารงบประมาณ เพื่อให้สามารถนำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรทั้งจากเงินอุดหนุนรายหัวและ

งบดำเนินการอื่น ๆ มาใช้จ่ายได้)

- กำหนดแนวทางและ/หรือวิธีการที่จะทำให้พระภิกษุ-สามเณรได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและความรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อร่วมพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

๒) เจตนารมณ์ของคณะสงฆ์และของรัฐ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติต้องการให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นการสมควรที่จะจัดให้มีการประชุมสัมมนาผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระเถระผู้ใหญ่ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายรัฐและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันกำหนดและจัดทำยุทธศาสตร์นโยบาย แผน และวิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงานการจัดและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ระดับชาติลงไปจนถึงระดับปฏิบัติในพื้นที่ให้มีรูปธรรมที่ชัดเจน โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ซึ่งจะเป็นการสร้างความคิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานที่เป็นแนวทางเดียวกันต่อไป

๓) รัฐควรให้ความร่วมมือและส่งเสริม สนับสนุนให้วัดจัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้วัดสามารถนำทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่มาใช้สนับสนุนและบำรุงการศึกษา ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล คือ พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรอื่นๆ ที่วัดสามารถระดมความร่วมมือได้ตามความศรัทธา อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ อาคารสถานที่ ที่ดิน วัด และสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น อาคารเรียน โบสถ์ ศาลา และทรัพยากรเพื่อการบริหาร-

และการจัดการศึกษาซึ่งได้แก่ ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยีต่าง รวมทั้งยานพาหนะรับ-ส่งนักเรียน ซึ่งจะช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐได้จำนวนมหาศาลโดยเฉพาะงบลงทุน และยังเป็น การสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้มีการระดมทรัพยากรจากทุกส่วนของสังคมมาใช้และมีส่วนร่วมรับภาระทางการศึกษาให้มากที่สุด โดย

- ปรับปรุงกฎ ระเบียบ แนวทาง และวิธีการดำเนินงานต่างๆ ให้เอื้อต่อการที่จะให้ส่วนต่างๆ ในสังคมเข้ามาเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมรับภาระจัดการศึกษา เช่น การขอจัดตั้งวัดและโรงเรียน/สถานศึกษาของวัด

- ให้ฝ่ายสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเป็นครูผู้สอนในรายวิชาเหล่านี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับเนื้อหาสาระจากผู้ที่มีความรู้ในแต่ละศาสนาอย่างแท้จริง

การให้พระสงฆ์มาเป็นผู้สอนจะต้องดำเนินการในลักษณะที่เป็นความร่วมมือระหว่างวัดกับโรงเรียน มิใช่เป็นการนำพระสงฆ์ออกไปทำหน้าที่นอกวัด ซึ่งจะเป็นการทำให้วัดกลายเป็นวัดร้างในที่สุด

๔) ควรขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดและสถานศึกษา เพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมให้ทั่วถึงและเป็นระบบ โดยให้วัดที่ได้มีการดำเนินการจนประสบความสำเร็จ เช่น วัดปัญญาบันทาราม เป็นต้นแบบสำหรับการขยายเครือข่าย พร้อมกับการนำหลักสูตรการอบรมที่วัดและ/หรือสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบได้พัฒนา-

สำเร็จแล้ว ไปได้ดำเนินการ ซึ่งจะต้องพัฒนา อบรม เพื่อให้ความรู้-
และทำความเข้าใจแก่ครูและผู้บริหารเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย
และวิธีการในการดำเนินงาน เพื่อให้นำไปขยายผลให้ประสบความสำเร็จ-
สำเร็จได้อย่างแท้จริง

การดำเนินงานเพื่อขยายเครือข่ายอาจเริ่มต้นโดยการสร้างเครือข่าย
ข่ายต้นแบบเขตพื้นที่การศึกษาละ ๑ แห่งเป็นการทดลองนำร่อง
เพื่อนำผลมาทำการปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละแห่ง-
ก่อนที่จะขยายผลให้ครอบคลุมเขตพื้นที่ต่อไป

ทั้งนี้ จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรการอบรมและเครือข่ายความ
ร่วมมือที่เกิดขึ้นนี้ให้มีศักยภาพ สามารถทำภารกิจหน้าที่ได้อย่างต่อ-
เนื่องสืบไป

๕) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับสถาบัน
อุดมศึกษาทั่วประเทศ พัฒนาพระสงฆ์ สามเณร ให้มีความรู้ความ-
สามารถในวิทยาการทางโลกทัดเทียมกับฆราวาส โดยเฉพาะในเรื่อง-
ของวิชาชีพครู ได้แก่ การเรียนการสอน การวัดผลทางการศึกษา
หลักสูตร สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งให้มีการเทียบโอนผลการ
เรียนและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสถาบันการศึกษาของสงฆ์กับ-
สถาบันการศึกษาทั่วไป เพื่อให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ครูผู้สอน
ในสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๖) สนับสนุนให้มีการนำคุณวุฒิทางศาสนา เช่น นักธรรมบาลี
ไปประกอบการพิจารณารับสมัครบุคคลเข้าทำงาน เพื่อเป็นการสร้าง-
ค่าให้แก่ผู้ที่ศึกษาธรรมะ และส่งเสริมให้มีการศึกษาธรรมะมากขึ้น

๗) รัฐต้องสนับสนุนและรณรงค์ให้มีการปฏิบัติกิจตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อหล่อหลอมพุทธศาสนิกชนให้ตื่นตัวในการปฏิบัติ-
ธรรมและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสม ดึงงาม โดยไม่-
หลงใหลไปกับกระแสและค่านิยมของวัฒนธรรมตะวันตก หรือตกเป็น-
ทาสของเทคโนโลยี และนำไปใช้ในทางที่ผิด

ส่วนที่ ๒

รายละเอียดการประชุม

ÇÖŞ

การประชุมระดมความคิด
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
เรื่อง

“วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษา
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร”

วันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๗.๐๐ น.

ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ หลักสี่ กรุงเทพมหานคร

การประชุมระดมความคิด เรื่อง “วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร” ในโอกาสครบรอบ ๔๗ ปีของการก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ดังกล่าวไว้ในส่วนที่ ๑ นี้^๕ ได้อาราธนาพระเถรานุเถระที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมจนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับของพุทธศาสนิกชนมาเป็นวิทยากรเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานและรวมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะที่ทำให้การประชุมครั้งนี้บรรลุผลอย่างดียิ่ง ประกอบด้วย พระเทพปริยัติเมธี เจ้าคณะภาค ๑๗ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลประทาน-

^๕ รายละเอียดโครงการ การดำเนินการและประเด็นการประชุม ปรากฏในส่วนที่ ๓ ภาคผนวก

รังสฤษฏ์ จังหวัดนนทบุรี และกรรมการในคณะกรรมการดำเนินงานโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธรศาสนาและโครงการวิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่เป็นผู้นำและรับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธรศาสนา พระครูสุวรรณวิจิตรธรรม เจ้าอาวาสวัดสกุณนักษิ วัดในโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธรศาสนา ปี ๒๕๔๖ ซึ่งได้จัดการศึกษาและอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสตั้งแต่วัยก่อนประถมศึกษาค้นถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในรูปแบบต่าง ๆ ต่อเนื่องมาเป็นเวลา ๒๐ ปี และพระครูสีลวิธานภิรม เจ้าอาวาสวัดปัญญาเนันทาราม วัดในโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธรศาสนา ปี ๒๕๔๕ ซึ่งได้จัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทและดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรมให้ภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไปทั้งเยาวชนวัยเรียนและผู้ที่อยู่ในวัยทำงานเพื่อพัฒนาคนเหล่านี้ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

นอกจากนี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ดร.สิริกร มณีรินทร์) ซึ่งได้กรุณาเข้าร่วมประชุมการประชุมครั้งนี้ ได้ให้แนวทางการดำเนินนโยบายการดำเนินงานการจัดและการมีส่วนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธรศาสนาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมประชุมทั้งฝ่ายนโยบายและฝ่ายปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการดำเนินการกิจต่อไป

ประการสำคัญคือ การได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากพระภิกษุสงฆ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนา

ธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาจำนวนประมาณ ๑๕๐ รูป/คน ที่ได้
กรุณาเข้าร่วมการประชุมเพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อ
เสนอแนะต่างๆ ที่จะทำให้วัดในพระพุทธศาสนาได้มีส่วนร่วมในการ
จัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมให้กว้างขวางและเกิดประโยชน์
ต่อพุทธศาสนิกชนสืบไป

สาระ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่นำเสนอในการประชุมครั้งนี้ มี
ประเด็นและรายละเอียดที่ควรเผยแพร่แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจ ดังนี้

นางสาวพินัสตา สิริธวัชศรี ผู้ดำเนินรายการ

กราบนมัสการพระเถรานุเถระและสวัสดิผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา
ระดมความคิดเห็น เรื่อง “วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษา
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร” ทุกท่าน

สืบเนื่องจากได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ นับเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษา
ฉบับแรกของไทย ซึ่งมีสาระสำคัญที่ต้องการสนับสนุนส่งเสริมและ
เปิดโอกาสให้สถาบันศาสนามีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในมาตรา ๑๒ การบูรณาการ
ศาสนากับการศึกษาในมาตรา ๒๓ และ ๒๔ การส่งเสริมให้วัดเป็น
แหล่งเรียนรู้ในมาตรา ๒๕ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการ
ให้ความสำคัญแก่สถาบันศาสนา โดยเฉพาะวัดในพระพุทธศาสนาให้
หวนกลับมาจัดการศึกษาให้มากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในส่วนที่จัดการ
ศึกษาของสงฆ์เอง และ/หรือการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาส

ในการนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะที่
จะปรับเปลี่ยนเป็นสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาตามพระราชบัญญัติ-

การศึกษาแห่งชาติดังกล่าว มีหน้าที่หลักในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติที่บูรณาการศาสนากับการศึกษา รวมทั้งเสนอนโยบาย แผน และแผนการศึกษาของชาติโดยรวม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการศึกษา จึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ และจัดทำวิจัยนำร่องการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และฆราวาส จำนวน ๓๐ วัดทั่วประเทศ ในปี ๒๕๔๕ ที่ผ่านมา ในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นที่ผู้รับผิดชอบการวิจัย ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ๓๐ วัดนี้ดีที่สุด แต่ทั้ง ๓๐ วัดเป็นวัดตัวอย่างที่ทำการวิจัยและส่งเสริมการจัดการศึกษาที่วัดดำเนินการอยู่ ทั้งการศึกษาที่พระคุณท่านจัดในส่วนของพระคุณท่านเองคือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และในส่วนที่วัดจัดให้กับฆราวาส เช่น โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด หรือศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ คือ การเผยแผ่ศาสนธรรมของวัด เช่น โครงการปฏิบัติธรรมต่างๆ จึงได้อาราธนาท่านมาในวันนี้ เพื่อจะมาให้รายละเอียดในสิ่งที่พระคุณท่านทำ หลังจากนั้น หากท่านผู้เข้าร่วมเสวนามีความเห็นประการใด ขออนุญาตให้เป็นการถาม-ตอบกันระหว่างท่านวิทยากรกับผู้เข้าร่วมเสวนา เพราะฉะนั้นทุกท่านมีสิทธิที่จะเสนอแนะ ทั้งในส่วนของพระภิกษุสงฆ์เองและในส่วนของฆราวาส

ท่านคงทราบถึงเป้าหมายในภาพรวมของสำนักงานฯแล้ว ในช่วงแรกนี้ ดิฉันขออนุญาตกราบอาราธนาพระครูสุวรรณวชิรธรรม เจ้าอาวาสวัดสุทัศน์ฯ จังหัดสุพรรณบุรี พระคุณท่านมีความพยายาม-

ที่โดดเด่นมากในการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนการศึกษาของสงฆ์และ-
ในส่วนการศึกษาของฆราวาส ขอกราบนมัสการเรียนถามพระคุณท่าน-
ในส่วนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ท่านได้ดำเนิ-
การอย่างไรจนเป็นที่ยอมรับ กราบนิมนต์

พระครูสุวรรณวชิรธรรม

อาตมาพระครูสุวรรณวชิรธรรม ประธานกลุ่มการศึกษา ๕
เจ้าอาวาสวัดสกุณปักชี ประธานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด
ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด และผู้จัดการโรงเรียน-
โพธิสังวรวิทยา ได้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ-
ศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มาเป็นเวลา
๒๐ ปี เปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์มาเป็นเวลา ๑๑ ปี และโรงเรียน-
เอกชนการกุศลของวัดมา ๖ ปี ได้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดสกุณปักชีซึ่ง
ขณะนั้นเป็นวัดร้าง ไม่มีพระสงฆ์สามเณรจำพรรษาอยู่ จึงคิดว่าพระ-
พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของเรา เราจะทำอย่างไรที่จะให้-
พระพุทธศาสนาของเราสามารถจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์แก่พุทธ-
ศาสนิกชนให้มากที่สุด อาตมาจึงได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานการศึกษา
และเล็งเห็นว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรานั้น ในตอนแรก-
ท่านได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการเทศนาสั่งสอนพุทธ-
ศาสนิกชนให้บรรลุมรรคผลกันได้มากมาย ต่อมาเมื่อมีกุลบุตรกุลธิดา-
มาบวชกันมากขึ้น พระนางพิมพาเห็นว่า เมื่อครั้งยังเป็นฆราวาส องค์-
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านมีขุมทรัพย์สมบัติอยู่ และอยากจะให้-
พระราชโอรสซึ่งเป็นทายาทของพระพุทธองค์ได้รับขุมทรัพย์สมบัตินั้น
จึงส่งพระราชหูลเข้ามาขอ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นว่าการให้ทรัพย์-

ธรรมดาซึ่งเป็นโลกีย์ทรัพย์นั้น ไม่จริงยั่งยืนเหมือนกับการให้อริยทรัพย์ พระพุทธองค์จึงได้ให้อริยทรัพย์ ๗ ประการ คือ การสอนเด็กต่อง-
เนน**ศรัทธาและความเชื่อ** ต้องเน้น**การสำรวมกายวาจา**ของเด็กให้
เรียบร้อย ต้องเน้น**พาหุสัจจะ** เพื่อให้เด็กได้เรียนสิ่งที่ป็นอุดมมงคล-
สำหรับเด็กซึ่งอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนทั้งทางคติโลกและทางคติธรรม
ต้องพยายามสอนเด็กให้มี**หิริ** คือความละอายต่อบาป และ**โอตฺตปปะ**
คือความเกรงกลัวต่อบาป และต้องสอนให้รู้จักเสียสละ คือ**จาคะ** และ
ยิ่งกว่านั้นต้องส่งเสริมให้เด็ก**มีปัญญา**ทั้งทางโลกทางธรรม สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าท่านจึงให้พระราหุลราชกุมารได้บรรพชาเป็น-
สามเณร โดยมีพระสารีบุตรเป็นอุปัชฌาย์ ซึ่งเราได้รับแบบอย่างของ-
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา และคณะสงฆ์ของวัดในพระพุทธศาสนา-
ได้มีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาโดยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ-
การศึกษาแห่งชาติ ซึ่งนับเป็นโอกาสดีที่เราได้รักษาต้นตอประเพณีใน
อดีตมาจัดการศึกษา

การเปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดนั้น เนื่องจากเด็ก-
ก่อนเกณฑ์มีเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้น พวกเราฝ่ายภิกษุและสามเณร-
จึงพยายามที่จะร่วมด้วยช่วยกันเปิดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในพระ-
พุทธศาสนาให้มาก ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน ๓,๘๗๔ ศูนย์ เด็กชาย-หญิง
จำนวน ๒๓๑,๔๘๕ คน ครูที่เลี้ยง ๑๐,๔๘๑ คน

พระพุทธศาสนาของเราเป็นศาสนาประจำชาติ เราจึงควรได้ปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมให้เด็กเป็นบุคคลที่ควรแก่การศึกษา ทางวัดได้ให้-
การศึกษาศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้ถูกต้อง พระพุทธศาสนาของ-
เราสอนวิธีการบังคับขยี้ใจตนเอง แต่ปัจจุบันเราไม่ได้เน้นให้เยาวชน-
คนหนุ่มคนสาวของเรารู้จักบังคับขยี้ใจของตนเอง จึงติดยาเสพติดบ้าง

หลงระเหิงผิดศีลข้อสามบ้าง จนเป็นเอดส์ และเสียชีวิตไปมากมาย

ยิ่งกว่านั้นพระพุทธรักษาของเรายังให้วิถีชีวิตในการสร้างฐานะ และวิธีการครองเรือนแก่คนวัยกลางคน ให้การศึกษาด้านปรมัตถ- สัจธรรมแก่คนวัยชรา และวัดยังได้ให้ทางแห่งสันติคือความสงบ

จะเห็นได้ว่าพระพุทธรักษาของเราได้ดำเนินงานการศึกษา มา โดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรามีวัดทั้งสิ้น ๓๐,๐๐๐ กว่าวัด แยกเป็นวัดมหานิกาย ๓๐,๘๙๐ วัด วัดธรรมยุต ๑,๗๙๙ วัด วัด จินนิกาย ๙ วัด อันนัมมิกาย ๑๒ วัด โดยเป็นวัดที่ได้รับพระ- ราชทานวิสุงคามสีมาทั้งหมด ๑๙,๕๐๒ วัด วัดที่ไม่ได้รับพระราชทาน- วิสุงคามสีมา ๑๓,๒๐๘ วัด มีวัดร้างที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาทั้งหมด ๕,๐๙๘ วัด

เรามีทรัพย์ากรบุคคลทางพระพุทธรักษา คือพระที่บวชใน พระพุทธรักษาทั้งหมด ๒๖๗,๘๑๘ รูป เพราะฉะนั้นเราจึงมีบุคลากร- ที่จะช่วยประเทศชาติด้านการศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่เอาตนเองก็ยังไม่ แปรลกใจว่าเพราะเหตุอะไรทางรัฐบาลหรือกฎหมายบ้านเมืองของเรา จึงไม่ใช่วัดให้คุ้มครองที่บรรพบุรุษของเราด้วยกันสร้างมา ถ้าหากว่าเอา วัดต่างๆ ซึ่งมีอยู่ ๓๐,๐๐๐ กว่าวัด มาจัดการศึกษา เอาตนเองคิดว่า บลงทุนทั้งศาลา โบสถ์ กุฏิ สำนักงานต่างๆ ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ดิน- และที่อยู่อาศัยของวัดที่มีอยู่นี้ เป็นงบลงทุนอยู่แล้ว เพียงแต่รัฐบาล- เข้าไปจัดการศึกษาให้เป็นรูปธรรม โดยพระสงฆ์ที่เป็นระดับเจ้าอาวาส- หรือเจ้าคณะผู้ปกครองให้คำแนะนำให้เขาไปจัดการศึกษาช่วยชาติ เช่น- วันนี้อาตมาเองก็ไม่ค่อยสบายเป็นไข้ แต่เห็นโครงการแล้วน่าจะเชิญพวก- เราทั้งหมด ๒ แสนกว่ารูปมาช่วยกันนำเด็กและเยาวชนให้ว้พระสวด- มนต์ ชวนเด็กของเราบำเพ็ญธรรมกรรมฐาน และช่วยให้มีการศึกษา

ก็จะเกิดประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนของเรามาก เพราะเรามีบุคลากร
อยู่มาก

นางสาวพิณสุตา สิริธวัชศรี ผู้ดำเนินรายการ

พระคุณท่านได้เกริ่นให้เห็นภาพรวมมาแล้ว จะขออนิมิตพระคุณ-
ท่านช่วยไทรายละเอียดในส่วนที่วัดสกุณปั๊กซี่ได้ดำเนินการเพิ่มเติมอีก-
เล็กน้อย เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การดำเนินงานของพระครูสีลวัณณาภิรม
วัดปัญญาเนนทาราม

พระครูสุวรรณวชิรธรรม

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่วัดสกุณปั๊กซี่ ซึ่งมีนักเรียนเด็กเล็ก
จำนวน ๒๑๒ คน เราจะมีรถรับ-ส่งให้มาเรียนที่วัด จากที่ได้เปิดสอน-
ชั้นอนุบาล ๑ ๒ และ ๓ มาแล้ว เราอยากจัดการศึกษาให้ครบวงจร
จึงได้ขออนุญาตทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเปิดสอน-
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ มีนักเรียนจำนวน ๓๙๑ คน เมื่อเด็กจบ-
ระดับประถมศึกษาแล้วอาตมาได้จัดให้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่
๑ - ๖ ที่โรงเรียนโพธิสังวรวิทยา รวมจัดการศึกษา ๑๕ ปี (อนุบาลถึง-
มัธยมศึกษาตอนปลาย)

อาตมาอยากจะเสนอให้ท่านช่วยเสนอนโยบายไปที่คณะรัฐมนตรี
ให้ช่วยพระเถรที่ทำงานด้านการศึกษาให้สามารถขออนุญาตดำเนิน-
การจัดการศึกษาได้ง่ายขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา ที่มีขั้นตอนของทางราชการ-
มากเกินไป อาตมาขอเปิดโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ต้องใช้เวลา-
ถึง ๔ ปี ทั้งๆที่ระยะทางจากวัดไปที่อำเภอที่ตัวจังหวัดประมาณ ๒๐
กิโลเมตร แต่เราใช้เวลาขออนุญาตรวม ๔ ปี เพราะทางราชการตั้ง-

กฎเกณฑ์หยุ่มหยมมาก อ่างโน้นอ่างนี้ แล้วก็ไม่อนุญาตให้อาตมาตั้งโรงเรียน จนกระทั่งอาตมาต้องไปขอขบิณฑบาต ๆพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา ให้ช่วยขออนุญาตให้อาตมาทำงานทำ อาตมากลับเป็นสมภารตักงาน กลัวเป็นสมภารแล้วไม่ได้ทำงานการศึกษา เสียศักดิ์ศรีของพระ เพราะเรามีหน้าที่สอนคนโดยตรง แต่ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใดที่ทำให้ทางราชการมีมุมมอง มีภาพพจน์ที่ไม่เอียงให้พระจัดการศึกษา

เมื่อ ๆพณฯ บรรหารมาที่วัด ผู้ว่าราชการจังหวัดและข้าราชการก็มา อาตมาก็ยื่นหนังสือขออนุญาตเปิดโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ผู้ว่าฯบอกถ้าให้วัดจัดการศึกษา คือโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดแล้ว โรงเรียนของราชการต้องเลิกกลมแน่ เพราะจะไม่มีคนไปเรียนโรงเรียนของรัฐบาล เนื่องจากวัดบริการดี เอาใจใส่ประชาชนดี เขากลัวว่าวัดจะจัดการศึกษาเจริญรุ่งเรือง กลัวเด็กจะมีศีลธรรม เขาบอกถ้าให้วัดจัดการศึกษา โรงเรียนของรัฐจะไม่มีคนไปเรียน เขาจึงห่วงเหนียวเรื่องของอาตมาไว้ถึง ๔ ปี พอ ๆพณฯ บรรหารรับเรื่องไปแล้ว เพียงเดือนเดียวก็ได้รับอนุญาต จึงอยากขอให้ท่านช่วยเสนอนโยบาย/แผนงานว่า พระท่านอยากจะทำงาน แต่เพราะเหตุใดทางราชการจึงไม่เอื้ออำนวยให้วัดจัดการศึกษา ทั้ง ๆ ที่เรามีทรัพยากรในพุทธศาสนาอยู่แล้ว อาตมาคิดว่าวัดในพระพุทธศาสนาเป็นวัดที่ร่ำรวย อย่างวัดอาตมาซึ่งยังจนอยู่ ก็ดำเนินการศึกษาได้ไม่ต่ำกว่าร้อยล้าน เราเอาเงินจากส่วนต่างๆ ของวัดที่มีรายได้มาช่วยบำรุงการศึกษาแก่เด็กของเรา แต่ติดขัดตรงที่ขออนุญาตยากเหลือเกิน ขณะนี้ขอเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ใช้เวลาเกือบ ๒ ปีแล้ว ยังไม่ได้รับอนุญาต ไปยื่นเรื่องก็จะติดขัดให้กลับมาแก้ไข เดินทางไปมาหลายเดือนแล้วก็ยังไม่ได้เปิด

ความจริงเอาตามึงบลงทุนมาก มีบุคลากรที่จะช่วยงานจำนวนมาก มีอุปกรณ์การเรียนการสอน มีรถเกือบ ๒๐ คันไว้บริการรับส่งเด็กเรียนหนังสือ และมีที่ดินของวัดอีก ๒๒๓ ไร่ เป็นงบลงทุนที่วัดจะช่วยแบกภาระ ถ้าหากท่านเปิดโอกาสให้เราจัดการศึกษา ในเวลาไม่กี่ปีเราจะสามารถจัดการศึกษาได้ครบ ๑๒ ปี โดยที่รัฐบาลสามารถประหยัดงบประมาณได้จำนวนมหาศาล เพราะศาลา โบสถ์ กุฏิ ที่ดิน และรถรับส่งนักเรียนอีกประมาณ ๒๐ คันที่สามารถจะนำมาใช้จัดการศึกษาได้โดยไม่ต้องซื้อ เขาให้หมด รวมทั้งบุคลากรที่จะช่วยทำครัว พวกข้าราชการประจำที่อยากไปหาความดี ก็ไปช่วยเป็นที่เลี้ยงบ้าง ช่วยทำอาหารบ้าง ช่วยกันสอนบ้างโดยไม่คิดเงินเดือน ถ้ารัฐบาลฉลาดควรใช้พระ ๒ แสนกว่ารูปช่วยจัดการศึกษา อาตมาได้รับเงินเดือนพระ^๖ เดือนละ ๑,๘๐๐ บาท แต่ทำงานไม่มีวันหยุดตั้งแต่เช้ายันค่ำ พระไม่มีเงินเดือน ไม่มีสวัสดิการ ลิกไปแล้วไม่มีบำเหน็จบำนาญเหมือนโยม บางทีป่วย รักษาฟรีก็ไม่ได้ เหตุไต่รัฐบาลจึงไม่รับให้พระร่วมจัดการศึกษา เพราะพระอยากทำงาน อาตมาเฝ้ารอมมา ๔ ปีแล้วพยายามจะเปิดสอนให้ได้ ๑๙ ปี (อนุบาลถึงปริญญาตรี)

นางสาวพินสุตา สิริธรรังศรี ผู้ดำเนินรายการ

เราได้คำตอบในประเด็นที่ต้องการหลายประเด็นจากที่พระคุณท่านนำเสนอ มี ๒-๓ ประเด็นที่ดีมาก เป็นสิ่งที่สำนักงานฯ และรัฐต้องการ ที่ผ่านมามีการขอจัดตั้งโรงเรียนมีปัญหาค่อนข้างมาก ประเด็นที่ ๑

^๖ คือเงินนิตยภัต หรือเงินค่าอาหารที่ทางราชการถวายแก่พระสงฆ์เป็นประจำ

อาจจะเกิดจากความห่างไกล ประเด็นที่ ๒ เกิดจากความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ต่อไปเมื่อเรามีเขตพื้นที่การศึกษาเข้ามารวมรับผิดชอบ และสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาทั้งของวัด เอกชน และพ่อแม่ผู้ปกครองแล้ว ปัญหาอย่างที่เราท่านได้พบคงจะต้องหมดไป เพราะมีการกระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่การศึกษา

พระคุณท่านได้นำเสนอภาพการดำเนินงานไว้ชัดเจนว่า เรามีวัด ๓๐,๐๐๐ กว่าวัด และวัดตั้งใจที่จะทำงานจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในหมวด ๘ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ว่าด้วยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ที่ต้องการให้ทุกส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา ดังนั้น ถ้าวัดจะจัดการศึกษาให้เกิดความถูกต้องธรรม เราต้องให้วัดมีบทบาทเป็นต้นแบบของการจัดการศึกษาให้มากขึ้น สิ่งที่เราท่านทำอยู่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดแล้ว เพื่อจะได้เป็นต้นแบบ และวันนี้ได้มีโอกาสนำมาถ่ายทอดเพื่อให้วัดอื่นได้เรียนรู้ แต่มีได้หมายความว่า จะต้องลอกเลียน พระคุณท่านที่อยู่ในห้องประชุมนี้ อาจจะทำให้ความเห็นและข้อเสนอแนะได้วาลิงที่พระคุณท่านทำแตกต่างจากหลวงพ่อดุสิตกฤษณ์บ้างก็อย่างไร และมีข้อเสนอแนะประการใด เราจะพยายามกลั่นกรองและสะท้อนสาระที่ได้เหล่านี้สู่รัฐบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่ต้องทำเรื่องเหล่านี้ให้ได้ ในขั้นต้นจึงนับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ได้รับทราบภาพรวมการดำเนินงานจัดการศึกษาที่ผ่านมาของพระคุณท่าน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และเข้าสู่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี และอาจจะต่อยอดในส่วนของอุดมศึกษา

กรณีของวัดสุกฤษณ์ก็คือภาพในโรงเรียนของเด็กหรือของภิกษุสามเณร แต่ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่จะนำเสนอ คือการเผยแผ่ศาสนาธรรม

เพื่อให้การอบรมประชาชน ขออนุญาตกราบเรียนพระคุณท่านพระครู-
สีลวัฒน์ภิรม เจ้าอาวาสวัดปัญญาบันฑิตาราม นำเสนอภาพรวมการ-
เผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด กราบนิมนต์

พระครูสีลวัฒน์ภิรม

ฟังหลวงพ่อดอกบุญนักชีแล้วรู้สึกว้าว หัวข้อที่จะคุยวันนี้ น่าจะ-
เปลี่ยนชื่อใหม่ จากเรื่องวัดจะมีส่วนร่วมรับภาระจัดการศึกษาตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร มาเป็น รัฐจะมีส่วนร่วม-
กับวัดรับภาระและจัดการศึกษาได้อย่างไร เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคน
ทราบกันอยู่แล้วว่าระเบียบบางอย่างของรัฐเป็นเงื่อนไขขัดขวางความ-
เจริญก้าวหน้าทางการศึกษา ตามที่หลวงพ่อดอกบุญ (พระครูสุวรรณวชิรธรรม)
กล่าว แต่ในวันนี้เราได้พบกับยอดสตรีท่านนี้ (ดร.สิริกิร มณีรินทร์)^๗
ท่านรัฐมนตรีคนนี้จะเป็นผู้สะบัดธงชัย ธงสีเหลือง บนผืนแผ่นดิน
ไทย เพราะท่านคือผู้ทำหน้าที่จัดทำหลักสูตรพระพุทธรศาสนา อาตมา-
ได้เห็นความจริงใจเป็นพิเศษของท่านในการเข้ามารับงานของชาติ ตอน
ที่จะปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรี อาตมาก็ถามว่าท่านว่า “ท่านจะไปไหน-
หรืออยู่ที่เดิม” ท่านบอกว่า “ถ้าจะให้เป็นที่ขอเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ-
กระทรวงศึกษาธิการเหมือนเดิม เพื่อรับใช้งานของชาติและศาสนาต่อ-
ไป” ขอเราทั้งหลายร่วมกันเปล่งสาธุพร้อมกัน ๓ ครั้ง สาธุ สาธุ สาธุ
สิ่งที่จะกล่าวต่อไป คืองานที่เราจะต้องทำ คืองานสร้างคน ซึ่ง
เครื่องมือในการสร้างคนคือการศึกษา และในการจัดการศึกษาหรือหลัก-

---

^๗ ระหว่างการอภิปรายของวิทยากร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ดร.สิริกิร มณีรินทร์) ได้นำตรวจเยี่ยมและเข้าร่วมสัมมนาด้วย

สูตรเพื่อสร้างคนนั้นควรมี ๓ หลักสูตร คือ ๑) **หลักสูตรเพื่อรู้หนังสือ** ซึ่งเราได้จัดแยกออกจากวัดไปจนกลายเป็นงานของครูบา--อาจารย์ที่จัดการศึกษาภายในโรงเรียน ๒) **หลักสูตรเพื่อรู้อาชีพ** เราต้องฝึกคนให้มีอาชีพสำหรับประกอบกิจการต่างๆ เพื่อการอยู่ในสังคม ๓) **หลักสูตรเพื่อการรู้คุณค่าของการที่ได้เกิดมาเป็นคนแล้ว** พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ หรือ**หลักสูตรที่สร้างคนให้เกิดคุณค่าแห่งความดี**นั่นเอง

ใน ๓ หลักสูตร เราพบว่าหลักสูตรที่ถูกทอดทิ้งหรือถูกปล่อยปละละเลยมากที่สุด คือ หลักสูตรการสร้างความดีให้คน ยังมีไม่เพียงพอ เราจึงได้พบกับเรื่องของคนที่ตกเป็นทาสของยาบ้า และมีกระจายตัวอยู่ทุกพื้นที่อย่างน่ากลัว จนรัฐบาลต้องประกาศสงคราม ถ้ามัวสาเหตุนั้นมาจากไหน ก็มาจากการที่เราทำลายฐานของความดีของคนทั้งประเทศ ซึ่งหลวงพ่อ(พระครูสุวรรณวชิรธรรม)ได้นำสถิติมาให้ดูแล้วว่าในวันนี้เรามีวัดร้างเป็นจำนวนถึง ๕,๐๙๘ วัด และเมื่อวัดร้าง พื้นที่ตรงนั้นก็มีแต่แหล่งแห่งความชั่วร้าย ไม่ใช่เพียงแต่เรื่องยาบ้าเท่านั้น เรายังพบว่าสิ่งที่ย่อยแอลงไปอย่างหนักก็คือ ครอบครัวพังพินาศเพราะขาดศีลธรรม ทั้งนี้เพราะความลำเอียงของคนที่จะตระหนักในเรื่องบุญบาป หรือความดีที่สอนเข้าไปในหัวใจคนนั้นมีไม่พอ เช่นหลวงพ่อวัดสกุณมักชี้ท่านพยายามขออนุญาตให้วัดมีสิทธิจัดตั้งโรงเรียนได้ ท่านต้องใช้ความพยายามถึง ๔ ปี และยังต้องให้ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีมาช่วยจัดการ จึงจะได้รับอนุญาต ซึ่งคงได้รับอนุญาตไม่ก็แหง เพราะวาพระที่รู้จักท่านนายกรัฐมนตรีอย่างหลวงพ่อ คงมีไม่กี่รูป นอกนั้นยังคงทำไม่ได้เช่นเดิม

เราจึงพบสิ่งที่น่ากลัว และเราต้องมาเปิดเผยความจริงกัน เพราะเราต่างก็รักดี และปรารถนาจะให้สังคมดีด้วย แต่เรากลับทำให้ความดีนั้นเกิดขึ้นไม่ได้ ขอยกตัวอย่างเช่น การขอตั้งวัดปัญญาன்றาราม เพื่อเป็นสถานที่สร้างความดีให้คนนั้น เข้าไปหาใครก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจ ขณะเดียวกันมีโยมที่รู้จักขอตั้งสถานอาบอบนวด เพียงไม่ถึงสัปดาห์ใบอนุญาตให้จัดตั้งสถานอาบ อบ นวด คาราโอเกะได้แล้ว แต่ขอตั้งวัด ๒ ปีกว่าไม่สำเร็จ จนในที่สุดต้องอาศัยบารมีหลวงพ่อ (พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์) นิมนต์หลวงพ่อไปขออนุญาตสร้างวัด

เมื่อสองวันก่อนได้ไปที่กรมการศาสนา ได้ทราบว่ามีวัดที่โคราช ขอสร้างวัดมา ๔ - ๕ ปีแล้ว โดยชาวบ้านทำหนังสือดำเนินการกันขึ้นมาตามลำดับ แต่ทางผู้รับผิดชอบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^๘ พิจารณาแล้วให้ความเห็นว่า “ปัจจุบันวัดมีมากแล้ว ของให้ทบทวนใหม่” จึงขอฝากท่านรัฐมนตรีให้ช่วยตรวจสอบอีกครึ่งหนึ่งว่าเกิดอะไรขึ้น เราจะช่วยชาติช่วยบ้านเมืองให้เกิดคุณค่าแห่งความดีได้อย่างไร

เมื่อวัดปัญญาன்றารามได้รับอนุญาตตั้งวัดแล้ว ก็เห็นว่าหลักสูตรการสร้างความดีให้คนเรายังมีไม่เพียงพอ ยังมีความอ่อนแอ เพราะทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนไม่มีใครดำเนินการสมัยก่อนเรามีคำพูดว่า “สร้างวัดให้ลูกหลานเล่นนั้น” นั้นเป็นคำที่มีความหมายมาก คือวัด-

---

^๘ พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.๒๕๔๕ ได้แยกภารกิจการดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนาให้อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ส่วนภารกิจด้านการศาสนาอื่นให้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

เป็นทั้งจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ และเป็นคลังแห่งปัญญา-
เหมาะแก่การเรียนรู้ด้วย ดังนั้น เราจะทำอะไร เพราะโรงเรียนก็ไม่-
ได้ทำหลักสูตรสร้างความดีให้คน แต่เราเห็นว่ายังมีทางที่ให้โอกาสแก่-
การนำความดีไปสู่สังคมได้อีกมากด้วยการทำหลักสูตรระยะสั้นแบบค้าง-
พักแรม เรียกว่าเขาค่าย โดยใช้วัดปัญญานันทารามเป็นสถานที่ฝึกอบรม
และก็พบว่าแต่ละกลุ่มคนในสังคมสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมะ

วิธีการที่วัดปัญญานันทารามดำเนินการอยู่มีทั้งหมด ๑๘ โครงการ
ที่ต้องทำโครงการมาก เพราะความต้องการของกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม-
ไม่เท่ากัน กลุ่มของเด็กตั้งแตระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น
เป็นการให้การศึกษ ๒ ลักษณะ **ลักษณะที่ ๑ คือ การนำเด็กเข้าสู่-**
อาราม โดยให้เด็กเล็กๆ ชั้นประถมศึกษา ๑-๔ เข้ามาสู่อาราม โดยใช้-
เวลา ๑ วัน **ส่วนลักษณะที่ ๒** คือการเคลื่อนย้ายตัวเองให้เกิดการ-
เรียนรู้ว่าไปพักค้างแรมเป็นอย่างไร และจะฝึกอยู่ตามระบบศีลธรรม
อย่างไร เขาสามารถเรียนรู้ได้ โดยจะแบ่งเป็นระดับคือเด็กที่เรียนใน-
ระดับชั้นประถมศึกษา ๕ - ๖ จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรียกว่าค่าย-
พุทธบุตร ส่วนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เรียกว่า **ค่ายพุทธธรรม** ส่วน-
ผู้ใหญ่ที่ทำงานแล้ว เรียกว่า **ค่ายคุณธรรม** แยกออกมาเพื่อความ
เหมาะสมในการปฏิบัติกิจที่เขาเข้ามาเรียนรู้ตามที่เรাজัดให้

จากหลักสูตรที่จัด เราพบว่า การที่ไห้เด็กเข้าวัดแม่เพียง ๑ วัน-
นั้นก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทำให้เรียนรู้ว่าเมื่อเข้าสู่อารามต้องปฏิบัติ-
ตัวอย่างไร ได้เรียนรู้ว่าโบสถ์ ศาลา และสถานที่สำคัญๆ ในวัดเป็น-
อย่างไร เขาจะได้รับความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนด้วยวิธีเดินเรียน เป็น-
การทำศนศึกษาที่เรียกว่า ธรรมทัศนศึกษา และในอีกระดับหนึ่งจะเป็น-
การเขาค่าย ๒ คืน ๓ วัน ซึ่งเหมาะสมกับเด็ก ในเบื้องต้น เขาจะได้-

เรียนรู้เรื่องของการรับวัฒนธรรม เช่น การรักษาศีล การไหว้พระสวดมนต์แปล เมื่อเขาสวดแล้ว เขาก็รู้ พอเข้าใจขึ้นมา เขาก็ปฏิบัติ จะได้นำไปใช้ในชีวิตต่อไป

ปัจจุบัน สิ่งที่เราเห็นได้ชัดเจนคือ เด็กของเราอ่อนแอ จึงต้องฝึกโดยอาศัยศาสนาและวัฒนธรรม เช่น เด็กที่เข้าวัดปัญญาன்றนทราวม-จะถือศีลแปด ไม่รับประทานเนื้อเหียน ซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณค่าทางพระพุทธานุศาสน์ และเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติสืบต่อกันมา เมื่อเข้าวัดปฏิบัติตามคำสอน จึงควรกล่าวว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ เป็นการเข้าถึงพระพุทธานุเจ้าว่าเป็นที่พึ่งจริงๆ ถ้าเราไปจัดการโดยไม่นำศาสนามาใช้ พ่อแม่คงไม่ยอม หรือที่เราจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนปีหนึ่ง ๒๐๐ กว่ารูป ถ้าเราจัดโดยไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ไม่นำวัฒนธรรมมาใช้ พ่อแม่คงจะไม่ยอมนำลูกมารวมกิจกรรม แต่เพราะเรานำศาสนามาใช้ มาฝึกเด็ก เด็กก็เกิดความปิติปราโมทย์ในการที่ตัวเองได้ฝึกและทำอย่างนี้ได้

ในการเรียนรู้เรื่องธรรมะต่าง ๆ นั้น วันนั้นจะต้องบอกกับท่านทั้งหลายในที่ประชุมนี้ว่า คำที่ผู้ใหญ่มักจะกล่าวโทษเด็กอยู่ตลอดเวลาว่า เด็กมีปัญหา เด็กไม่สนใจศาสนา เด็กไม่สนใจเรื่องการประพฤติดีนั้น หยุดได้แล้ว ขอให้ไปดูที่วัดปัญญาฯ หรือวัดอื่นๆ ณ วันนี้โรงเรียนต่างๆ ขององค์ฯ ได้เพิ่มเติมไปจนถึงปี ๒๕๔๗ หากจะถามว่าเด็กรังเกียจหรือไม่ มีเด็กหลายคนเข้ามาเข้าค่ายแล้วกลับไปบ้านเขา ไปเล่าเรื่องต่างๆ ให้พ่อแม่ฟัง แล้วเขาพาพ่อแม่มาวัด พ่อแม่เขาก็แปลกใจว่าทำไมลูกของเขาจึงชวนมาวัด ไม่ชวนไปห้าง และเมื่อพ่อแม่ได้มาเห็นก็ปิติยินดีไปด้วย บางคนเอาวิดีโอมาถ่าย และจากการที่เราจัดการเรียนแบบตามอัธยาศัย มีการเดินเรียน มีการสนทนาธรรม และที่วัดจะมีต้นไม้พูด-

ได้ เป็นป้ายคติธรรมคำสอนต่างๆไว้ บางคำก็สอนเกี่ยวกับตัวเขา บางคำก็สอนเกี่ยวกับพ่อแม่ เขาก็พาพ่อแม่ชมวัดและพาไปอ่านตามที่เขียนติดไว้ เป็นการเรียนรู้ที่มีความสนุกสนาน เวลาพ่อแม่ต้องการทำกิจกรรมทางศาสนา เขาก็เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ของตนได้อย่างดี นี่คือเรื่องที่เราได้พบจากการจัดอบรมเขาคายพุทธรูป

นอกจากนี้ คายพุทธรูปที่จัดสำหรับเด็กระดับมัธยมศึกษาก็มีผลกับชีวิตที่ต้องเตรียมตัวเขาสู่รั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งเขาจะต้องปรับตัวกับสถานที่ใหม่ เขาจะต้องขาดครูอาจารย์ที่คุ้นเคยอย่างเช่นที่เคยมีในชั้นมัธยมศึกษา ขาดเพื่อน ขาดใครต่อใครที่จะคอยเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด แล้วเขาจะไปปรึกษาใคร แต่เมื่อเขาผ่านการเขาคายพุทธรูป ได้รู้จักวัด รู้จักพระอาจารย์ เป็นการเพิ่มแหล่งเรียนรู้และบุคคลที่ควรรู้ไว้เป็นกัลยาณมิตร จนบางครั้ง เขาก็ชวนเพื่อนมาที่วัดด้วยความรู้สึกว่าเป็นที่พึ่งของเขา เป็นสถานที่ที่เขาเคยอยู่ และครั้งหนึ่งเขาเคยมาวัด วัดเป็นที่พึ่งแก่เขาได้ และนี่คือการนำเด็กให้เกิดการเรียนรู้ นำคนสู่อาราม ทำวัดให้เป็นที่พักของสังคม เป็นศูนย์กลางชุมชนได้

ณ วันนี้อาจอยากขอฝากบอกกับท่านทั้งหลายในที่ประชุมนี้ให้ ได้คิดว่า เรากำลังอยู่ในภาวะลับสน เราอยากให้เกิดศีลธรรมเกิดขึ้นกับเด็ก เกิดขึ้นกับครู กับทุกคน และเมื่อเราตั้งใจทำแล้วก็อย่าทิ้งฐานเดิมคือวัด ให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน สาเหตุหนึ่งที่บ้านเมืองเราขาดศีลธรรม เพราะเราเอาโรงเรียนออกจากวัด แต่บัดนี้กำลังมีแนวคิดให้พระไปสอนในโรงเรียน ก็เท่ากับโรงเรียนดึงพระออกจากวัดอีก อะไรจะเกิดขึ้น

ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่พระทิ้งวัด วัดจะร้าง แล้วและยังทำให้เกิดสถานที่ที่เป็นปัญหาอีกมากมาย ถ้าเราทำกิจกรรมแบบเผยแพร่ไม่ได้ ก็

จัดวัดตั้งให้เป็นโรงเรียน เพราะเมื่อใดที่เราตั้งพระออกจากวัด กิจกรรม-
ของวัด เช่น การบิณฑบาต การสวดมนต์ จันเพล ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐาน-
ในการช่วยเหลือชาวบ้าน จะหายไป ดื่นเข้าพระก็ถือยามเดินเข้า
โรงเรียน อย่างไม่รู้ก็ตามการเข้าไปในโรงเรียนก็ไม่ได้ไปอยู่ในตำแหน่ง-
ที่บรรจอย่างชัดเจน แต่เข้าไปแบบเป็นผู้มีศรัทธา ผู้เสียสละ และก็อยู่-
ในฐานะที่จะโดนไล่ออกเมื่อไรก็ได้ แล้วยังจะเหมือนกับพระเข้าไปแทรก-
แซงในโรงเรียน

ถ้าทำอย่างหลวงพ่อ(พระครูสุวรรณวชิรธรรม)ว่า คือสร้างโรงเรียน-
ขึ้นในวัดโดยให้พระจัดการดูแล ขออนุญาตอ้างถึงการจัดการของ
พี่น้องชาวคริสต์ เขาให้คนกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่ใช่บาทหลวง อาสาออกไปทำ-
การสอน พระบาทหลวงเขาจะตั้งขึ้นเป็นอธิการ เพื่อทำหน้าที่ดูแลใน-
เชิงการบริหาร ถ้าพระเราเข้าไปในฐานะที่เป็นครูที่ช่วยสอนก็ไม่ใช่
ครูประจำก็ไม่ใช่ แต่นานเข้าก็รู้สึกว่าเป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียนแต่-
ขาดผู้บังคับบัญชาที่แท้จริง หลังจากนั้นพระก็จะทิ้งวัด เจ้าอาวาสที่อยู่-
ในวัดก็กลายเป็นผู้ที่เฝ้ากุฏิ

นางสาวพิณสุดา สิริธังศรี ผู้ดำเนินรายการ

เราได้เห็นภาพแล้วว่า บทบาทของวัดในการจัดการศึกษา มีทั้ง
ส่วนที่จัดให้พระคุณเจ้าเอง ส่วนที่จัดให้แกฆราวาสคือนักเรียน รวม-
ทั้งเรื่องของการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่ท่านพระครูลีลวัฒน์นาภิรมได้นำเสนอ-
ให้เห็นภาพ เมื่อสักครูท่านเจ้าอาวาสวัดสกุณภักษิได้ให้ข้อเสนอแนะ
การจัดทำนโยบายไว้ และวันนี้ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง-
ศึกษาธิการ(ดร.สิริกร มณีรินทร์) ได้กรุณามาร่วมงาน ท่านรับผิดชอบ-
ในเรื่องของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา

โดยตรง รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักสูตรต้นแบบ เป็นหลักสูตรชุดแรกที่จะไปเรียบร้อยแล้ว โดยการผลิตต้นของ ท่าน การประชุมเสวนาของเราในวันนี้เพื่อให้ได้ข้อเสนอ/แนวทางในการจัดทำนโยบาย จึงขออนุญาตเรียนเชิญท่าน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการกรุณาให้แนวนโยบายที่จะดำเนินการ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ(นางสิริกร มณีรินทร์)

ไม่ทราบว่าพระองค์เจ้าที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้มา อยู่ในห้องนี้ด้วย ขอถือโอกาสกราบขอบพระคุณพระคุณเจ้าและท่านผู้มีเกียรติที่ร่วมในคณะกรรมการพัฒนาสาระพระพุทธศาสนา ตามที่ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๔๕

จากเดือนมกราคมปีที่แล้วถึงเดือนกุมภาพันธ์ปีนี้ นับเป็นการทำงานที่เข้มแข็งอย่างยิ่งของชาวพุทธทั้งฝ่ายสงฆ์และคฤหัสถ์ เพราะเป็นชุดต้นแบบการพัฒนาเนื้อหาสาระและการพัฒนาชุดฝึกอบรมที่มีความเป็นเอกภาพ เพื่อเป็นต้นแบบในการฝึกอบรมครู ซึ่งประกอบด้วยพระและวิทยากรที่มึมนำ

ขณะนี้อยู่ในช่วงของการพัฒนาแบบเรียนพระพุทธศาสนา โดยจะมีแบบเรียนพระพุทธศาสนาต้นแบบ ที่ระดมจอมยุทธ์จากหลากหลายแห่งมาเป็นคณะกรรมการ ประกอบด้วยท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(พระเทพโสภณ) ซึ่งได้รับการมอบหมายจากมหาเถรสมาคม และพระเถรานุเถระชั้นผู้ใหญ่มากมาย วันแรกที่มีการประชุมอย่างเป็นทางการ โดยมีสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยวอุปเสโน) เป็นองค์ประธานในการเปิดสัมมนา นั้น มีทั้งพระภิกษุและ-

ฆราวาสไปร่วมประชุมกันถึง ๗๐๐ กว่ารูป/ท่าน คณะกรรมการชุดนี้ทำงานอย่างหนักโดยต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วง ๒ เดือนที่ผ่านมา หลังจากที่พักพัฒนาสาระเสร็จ ได้ประชุมเพื่อทำชุดฝึกอบรมกันทุกอาทิตย์ จากการนำชุดฝึกอบรมมาใช้เป็นครั้งที่ ๒ ได้พบข้อผิดพลาดที่มีอยู่ จึงได้ระดมความคิดเพื่อปรับปรุงและวิเคราะห์ ให้ได้ชุดฝึกอบรมที่ดีที่สุด เพื่อที่จะให้เด็กและเยาวชนของเราได้เข้าถึงหลักธรรมอย่างสนุกสนาน ไม่ใช่เราพอเห็นเป็นพระพุทธรูปศาสนาหรือจะต้องเข้าเรียนวิชาพระพุทธรูปศาสนาแล้วหนาเบ๊ ขณะนี้ได้กรอบแนวคิด ชุดฝึกอบรม คู่มือครูเรียบร้อยแล้ว เหลือเพียงการนำไปใช้ในโรงเรียนอย่างจริงจัง

มีอีกสิ่งหนึ่งที่ยังเป็นหนี้บุญคุณคณะกรรมการชุดนี้อย่างยิ่ง คือการทำผังมโนทัศน์ หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า mind map การทำผังมโนทัศน์มีประโยชน์อย่างยิ่ง คือทำให้เราเห็นว่านักเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะเรียนอะไรบ้าง ผังมโนทัศน์ของวิชาพระพุทธรูปศาสนา ได้ยึดหลักธรรมของพระพุทธรูปศาสนาเป็นแกน โดยจะดูว่าเรื่อง/สาระที่ว่าด้วยพระพุทธรูปเจ้ามีหัวข้อเรื่องอะไรบ้างถ้าจำไม่ผิดจะมี ๔ หัวข้อ เช่น พุทธประวัติ วันสำคัญทางพระพุทธรูปศาสนา เป็นต้น เรื่อง/สาระของพระธรรม จะมีหัวข้อเรื่องอะไรบ้างที่เป็นแกน เช่น พุทธศาสนสุภาษิต เรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก เป็นต้น โดยเป็นแกนซึ่งจะยึดโยงกับส่วนอื่นไปตลอด แกนนี้จะเป็นเสมือนลำต้น ที่ทำให้เรารู้ว่าในส่วนของลำต้นที่เด็กทุกคนและทุกจังหวัดจะเรียนมีอะไรบ้าง ทั้งในเรื่องของพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และชาดก เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เรียนเรื่องสุวรรณสาม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เปลี่ยนเรื่องที่เรียนอีก ๒ เรื่อง และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ก็เปลี่ยนเรื่องเรียนอีก ๒ เรื่อง อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นเราจึงได้เนื้อหา-

สาระที่ไม่ซ้ำกันตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ในเรื่องพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จะเป็นการเรียงลำดับจากง่ายไปยาก และเป็นการแก้ไขจุดอ่อนของหลักสูตรเดิม ที่มีเนื้อหาสาระซ้ำซ้อนและไม่จำเป็นต้องเรียนในบางเรื่อง โดยมีการบูรณาการเนื้อหาสาระระหว่างหัวข้อ และระหว่างวิชาพระพุทธศาสนากับวิชาอื่นๆในระดับชั้นเดียวกัน เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ มีการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เช่น ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เรื่องมารยาทชาวพุทธจะเน้นเรื่องความกตัญญูกตเวทีที่มีต่อบิดามารดาและครูอาจารย์ ในหมวดชาดกจะเรียนเรื่องสุวรรณสาม เรื่องของพระธรรมจะเรียนพุทธศาสนสุภาษิต เช่น มารดาเป็นที่พึ่งในเรือนตน ตนเป็นที่พึ่งของตน เรื่องมารยาทชาวพุทธจะเรียนเรื่องการกราบ การไหว้ การนั่ง มารยาทในการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ พ่อแม่ การกราบพระ กราบพ่อแม่ และเมื่อเรียนเรื่องของชาวพุทธก็จะเรียนพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ซึ่งจะทำให้เด็กบูรณาการได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นแบบอย่างที่ดีของชาวพุทธในความกตัญญูกตเวทีที่พระองค์ทรงมีต่อสมเด็จพระเจ้า(สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) เป็นต้น เป็นการเรียนเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กที่สุด แล้วพัฒนาเนื้อหาให้ยากขึ้นจนถึงชั้นมัธยมศึกษาที่จะมีหมวดสัมมนาพระพุทธศาสนา ซึ่งพระครูสีลวิวัฒนาภิรม เป็นประธานคณะอนุกรรมการของชุดนี้ โดยจะเป็นชุดฝึกให้เด็กได้วิเคราะห์ในเนื้อหาในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ อย่างที่เราพูดว่าเป็นโยนิโสมนสิการ

ขณะนี้สาระแกนกลางเสร็จแล้ว โดยโรงเรียนจะไปพัฒนาสาระที่เรียกว่าท้องถิ่นและชุมชน การพัฒนาสาระแกนกลาง จะเป็นลักษณะ-

ต้นแบบอีกเช่นกัน เนื่องจากก่อนหน้านี้โรงเรียนนำร่องพัฒนาหลักสูตรสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ๑๐๐% ซึ่งเป็นสิ่งที่อันตรายมาก โดยเฉพาะวิชาที่ว่าด้วยหลักธรรมไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม ในวิชาพระพุทธศาสนา กำหนดมาตรฐานสาระหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้เพียง ๑๐ กว่าบรรทัดเท่านั้น การที่จะให้ครูที่อยู่ในโรงเรียนทั้งหมด ๓๐,๐๐๐ - ๔๐,๐๐๐ แห่ง การนำสาระใน ๑๐ กว่าบรรทัดไปพัฒนาตนเองนั้น แม้จะบอกว่าเราต้องกระจายอำนาจก็ตาม การกระจายอำนาจให้โรงเรียนที่มีความพร้อมนั้นคงจะเป็นไปได้ แต่ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบตรวจหลักสูตรทั้ง ๓๐,๐๐๐ - ๔๐,๐๐๐ หลักสูตร ที่โรงเรียนต่างไปพัฒนาขึ้นมา ซึ่งจะเป็นอันตรายและเป็นบาปอย่างยิ่งถ้าปล่อยให้สถานการณ์เป็นไปเช่นนี้ และเหมือนกับมีพระมาโปรด ที่ทำให้มีกำลังของพระเถระานุเถระ พระภิกษุที่เข้มแข็งอย่างยิ่ง มาเป็นผู้นำช่วยกระทรวงศึกษาธิการ ทำสาระแกนกลางซึ่งมีประมาณ ๗๐% เป็นแกนกลางที่เด็กทุกคนจะเรียนเหมือนกัน ไม่ว่าจะอยู่ในจังหวัดใด โรงเรียนใดที่มีความพร้อม และได้พัฒนาหลักสูตรไปแล้วก็นำหลักสูตรแกนกลางนี้ไปดู และเทียบเคียงว่าที่โรงเรียนทำไว้แล้วมีข้ออ่อนด้อยตรงไหน หรืออาจจะทำดีกว่าก็ได้ แต่ดิฉันคิดว่าหลักสูตรพระพุทธศาสนาคงจะยากที่จะดีกว่า โดยโรงเรียนจะนำไปเทียบเคียงทั้งในเรื่องของเนื้อหาสาระ กิจกรรม หน่วยการเรียนรู้ และสื่อต่างๆ แล้วทำเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน/ท้องถิ่น ตรงนี้เป็นการกระจายอำนาจส่วนหนึ่ง โดยยังมีมาตรฐานของชาติกำหนดว่า อย่างน้อยโรงเรียนจะต้องทำให้บรรลุตามที่คณะกรรมการพัฒนาสาระหลักสูตรทำไว้ โดยเฉพาะหลักสูตรพระพุทธศาสนา หากเราจะปล่อยให้ดำเนินการได้อย่างอิสระ อาจเสี่ยงต่อการเกิดลัทธิต่างๆ ที่เบี่ยงไปจากพระธรรมวินัยจากที่

พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้

ส่วน ๓๐% ที่ให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนาเพิ่มเติมได้นั้น จะสอดคล้องกับมาตรา ๒๗ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยกระทรวงฯดำเนินการในส่วนของมาตรา ๒๗ วรรค ๑ และโรงเรียนดำเนินการตามมาตรา ๒๗ วรรค ๒ ตัวอย่างเช่น ในหลักสูตรแกนกลางที่พูดถึงชาวพุทธตัวอย่างระดับชาติ ซึ่งในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จะเป็นเรื่องพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเจ้าพระยา—ธรรมศักดิ์มนตรีนั้น จังหวัดและเขตพื้นที่ต้องไปดูว่าสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่น/พื้นที่นั้นๆ มีใครเป็นชาวพุทธตัวอย่างบ้าง เช่น จังหวัดอุบลราชธานี คงจะเรียนเรื่องของหลวงปู่ชา เป็นต้น ซึ่งก็จะชัดเจนว่าเรื่องชาวพุทธตัวอย่าง หรือมารยาทชาวพุทธ หรือศาสนพิธี นั้นโรงเรียนไปเพิ่มเติมเอง รวมทั้งในเรื่องของพิธีกรรมซึ่งในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ก็คงจะมีความแตกต่างกันไป ดังนี้ ก็คงมีความมุ่งงามของการมีหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะไม่เหมือนกันเลย เพราะโรงเรียนแต่ละแห่งจะพัฒนาเพิ่มเติมในส่วนเนื้อหาของเนื้อหา กิจกรรม หน่วยการเรียนรู้ และสื่อ โดยในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษานั้นจะมีพระภิกษุและชาวพุทธที่เป็นแบบอย่าง แม้จะเป็นผู้ที่ไร้การศึกษา แต่เขาก็สามารถที่จะคงความเป็นชาวพุทธที่เป็นแบบอย่างได้

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เราได้พัฒนามาและกำลังรอให้แบบเรียนหลักเสร็จ เพราะฉะนั้นคณะกรรมการพัฒนาสาระวิชาพระพุทธศาสนาก็ยังคงมีงานหนักต่อไป โดยเราจะพัฒนาให้เป็นสื่อแบบอย่างของความมีชีวิตชีวาต่อไป ถึงขั้นมีซีดีรอม และไปถึงขั้นบูรณาการภาษาอังกฤษเข้ามาเพื่อให้โรงเรียนนานาชาติได้ใช้ เพื่อให้เด็กไทยที่จะไปเรียนต่างประเทศสามารถจะเล่าเรื่องราวของความเป็นชาวพุทธให้ชาว

ต่างประเทศฟังได้ เพราะเป็นของดีที่ต้องอวด

ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการมีความคิดที่จะตั้งสำนักพัฒนา
นวัตกรรมการจัดการศึกษาขึ้นเป็นองค์กรขนาดเล็กที่ทำหน้าที่ดูแลโรงเรียน
นำร่องที่เป็นต้นแบบ และหนึ่งในโครงการโรงเรียนนำร่องนั้นคือโรงเรียน-
แนวพุทธ สืบเนื่องจากการที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้มาติดตามความ-
คืบหน้าเรื่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕
ท่านประธานคณะกรรมการ คือ พระเทพโสภณ ได้นำเสนอความ-
คืบหน้าในการพัฒนาหลักสูตรพระพุทธศาสนา ท่านนายกฯชมว่าฟัง-
มโนทัศน์นี้ดีมาก แต่มีประเด็นคำถามว่าเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑
จะเรียนมากไปหรือไม่ ทางกรมวิชาการและดิฉันจึงไปตรวจสอบดู และ
สามารถพูดได้เต็มปากว่าไม่มากเกินไปสำหรับการเรียนในชั้นประถมศึกษา-
ปีที่ ๑ แต่พออิญวันนั้นท่านเห็นผังมโนทัศน์หน้าเดียว แต่สื่อ
ความถึงการเรียนทั้งปี (๒ ภาคเรียน) เพราะหลักสูตรพระพุทธศาสนา
ของชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๑ จะเรียนพุทธศาสนสุภาษิต-
เรื่องตนเป็นที่พึ่งแห่งตน และมารดาเป็นมิตรในเรือนตน เท่านั้น
๑ ภาคเรียน เรียน ๑ บท ส่วนภาคเรียนที่ ๒ จะเรียนเรื่องการกราบ
การไหว้ การนั่งอย่างชาวพุทธ รวม ๒ ภาคเรียน เรียน ๒ บท ซึ่ง
อาจจะสามารถสอนจบได้ใน ๑ ชั่วโมง เพียงแต่ต้องย้ำบอก ย้ำทำ
ทุกครั้งที่เข้าห้องและทุกวันที่เรียนเท่านั้นเอง เพื่อให้เด็กเป็นชาวพุทธ
ที่งดงามทั้งกาย วาจา ใจ หลังจากที่ได้ไปวิเคราะห์ดูแล้ว ขอกราบเรียน-
ยืนยันว่าไม่มากเกินไป แต่คงเพราะท่านนายกฯเห็นพุทธศาสนสุภาษิต-
เป็นภาษาบาลีก็ตกใจ คิดว่าเราจะบังคับให้เด็กท่องภาษาบาลี

วันนั้นท่านถามคำถามหนึ่งว่า วิชาพระพุทธศาสนาเรียนกี่หน่วย
กิต ทางกรมวิชาการตอบว่า ๑ หน่วยกิต ท่านก็ถามว่า ๑ หน่วยกิต

ที่ชั่วโมง ปรากฏว่าวันนั้นทุกท่านก็ตกตะลึง จึงไม่มีใครตอบเลย เมื่อ-
มาตุกันตอนหลัง ๑ หน่วยกิต เท่ากับ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หนึ่งสัปดาห์-
เด็กเรียนหนังสือประมาณ ๓๕-๔๐ ชั่วโมง การเรียนวิชาพระพุทธศาสนา
๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์นั้นไม่มากเลย อันที่จริงเรียน ๒ ชั่วโมงก็ยังไม่พอ
ควรต้องบูรณาการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเข้าไว้ด้วย

ศาสตราจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช เล่าว่าที่โรงเรียนชิราวุธ
วิทยาลัย ไม่ได้สอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นกิจลักษณะ แต่วิถีชีวิต-
ของเด็กชิราวุธนั้นเป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง เด็กต้องรู้จักสวดมนต์-
เช้าและก่อนนอน เด็กที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ทุกคนต้องเคยอ่าน-
หนังสือของท่านพุทธทาส ทุกคนต้องอ่านหนังสือในจำนวนที่กำหนด
เช่น ของพระธรรมปิฎก ของหลวงปู่ชาที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษา
ไทย โดยจะมีรายชื่อหนังสือธรรมะที่จะให้เด็กอ่าน และกำหนดว่าครู-
ทุกคนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของความเป็นชาวพุทธ ต้องสอนศีลธรรม
สอนหน้าที่พลเมืองได้ ภาคการศึกษาของท่านใช้คำว่าวิสาขะ มาจะ
จะเห็นได้ว่า ท่านบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้าไปในการเรียนการสอน
ในวิถีชีวิต และนำแนวคิดนี้มาเล่าในที่ประชุมที่ท่านนายกรัฐมนตรี
เป็นประธานฟังว่า ประเทศไทยมีชาวพุทธถึง ๙๕% เหตุใดจึงไม่มี-
โรงเรียนที่ผู้ปกครองนิยมแย่งกันเข้าอย่างเช่นโรงเรียนคริสต์หรือโรงเรียน-
ปอเนาะ

หลังจากการประชุมวันนั้น ดิฉันให้กรมวิชาการสรุปประเด็นสำคัญ
แต่ที่ดิฉันจำได้แม่นคือ **โรงเรียนแนวพุทธ** ซึ่งบางคนบอกว่ายังมีชื่อ
อื่นอีกคือ โรงเรียนอิงวิถีพุทธบ้าง โรงเรียนวิถีพุทธบ้าง ดิฉันได้มอบ-
ให้ปลัดกระทรวงฯดูแลสำนักนวัตกรรมการจัดการศึกษา และท่านได้-
มอบให้ท่านรองปลัดกระทรวงฯ คือ นางมณฑนา คังชะกฤษณ์ เป็น-

ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา โดยมีผู้รับผิดชอบชัดเจนในแต่ละกลุ่มโรงเรียน ส่วนโรงเรียนแนวพุทธนั้นเข้าใจว่าผู้รับผิดชอบโครงการคือ ดร.กมล รอดคล้าย อดีตผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมการศาสนา และได้ระบุว่าจะต้องไปหาหรือ จัดสัมมนา เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็น โดยเมื่อ ๒ สัปดาห์ที่ผ่านมา ดร.กมล ก็ได้ไปหาหรือพระเทพโสภณ ที่ปรึกษาบุญนำ ทานสัมฤทธิ์ และได้ไปดูโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนอนุบาลทอสี โรงเรียนลูกรัก

เมื่อวานนี้ ดิฉันและคณะประกอบด้วย ที่ปรึกษาบุญนำ รองปลัดฯมณฑล ดร.กมล และดร.สมเกียรติ ชอบผล ผู้ช่วยปลัดกระทรวงฯ ซึ่งเป็นเลขานุการของคณะ ได้ไปกราบนมัสการหาหรือพระธรรมปิฎกในเรื่องนี้ สรุปได้ว่า เรื่องนี้มีแนวทาง ๒ แนวทาง

แนวทางแรก เกิดจากความกังวลของพวกเราที่ต้องการให้เด็กได้เรียนพระพุทธศาสนาหรือเป็นชาวพุทธที่ดี มีวิถีชีวิตที่มีสติ โรงเรียนแนวพุทธนั้นไม่ใช่โรงเรียนที่ใหม่เอี่ยมแต่ประการใด มีอยู่แล้วในสังคมไทย แต่ต้องนำมาจัดระบบ แล้วทำให้ชูเด่นขึ้นมา โรงเรียนการกุศลของวัดหลายแห่งก็ทำได้ดี เพียงแต่เราจัดระบบให้เป็นแบบแผนขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองมั่นใจในการไปเรียนในโรงเรียนแนวพุทธว่ามีความเข้มแข็งทางวิชาการใน ๘ กลุ่มสาระ อีกประการหนึ่งคือ เด็กจะมีความมั่นคงทางจิตใจเข้าใจหลักธรรมโดยมีผู้สอนที่เป็นทั้งพระและครูที่เป็นแบบอย่าง ในแนวที่จะสอนให้เด็ก **กิน อยู่ ดู ฟัง** เป็น ดังคำที่พระธรรมปิฎกให้ไว้ เพื่อให้ประเทศไทยไปรอด

---

^๙ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ(ดร.สิริกร มณีรินทร์)

แนวทางที่ ๒ หากมองกว้างออกไป การจัดการศึกษาแนวพุทธนั้นสัมพันธ์กับการมองชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย ดังนั้นโรงเรียนแนวพุทธจึงเป็นแนวของคนที่มีความจริงใจ โดย**การจัดการศึกษาให้ตรงกับความเป็นจริงของธรรมชาติ** ทำให้เด็กมีศีล สมาธิ ปัญญา สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตปัจจุบัน และยึด ๓ แดนหลักของการทำงาน คือ ๑) แดนที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ วาดด้วยเรื่องของศีล ๒) แดนที่สัมพันธ์กับจิตใจ ๓) แดนขององค์ความรู้ เพื่อให้เด็กมีอินทรีย์สังวร คือ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ซึ่งเกี่ยวข้องกับอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และการจัดการศึกษาของโรงเรียนแนวพุทธนั้น จะต้องคำนึงถึงความสุขด้วย ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเราจะทำให้เด็กสนุกสนานเฮฮา เป็นสุขนิยม แต่เป็นความสุขที่ทำให้เขามีสุขภาพที่ดี มีความสุขที่ได้เรียน มีฉันทะในสิ่งที่เขาทำ โดยยึดหลักธรรมของสมาธิ ๕ อย่าง คือ

๑) ปราโมทย์ เด็กต้องร่าเริงเบิกบานเมื่ออยู่ในโรงเรียน ให้ความปราโมทย์เป็นพื้นฐานของจิตใจ

๒) ปีติ มีความอิ่มใจ ปลอบปลื้มใจ ทำด้วยใจรัก ไม่ทำด้วยความเคียด

๓) บัณฑิติ ผ่อนคลายทั้งกายใจ คือ สบายใจที่ได้เรียน

๔) สุข มีความจำชื่นไม่ฟุ้งซ่าน

๕) ความมั่นคง

เหล่านี้เป็นสภาพจิตที่พึงประสงค์ สำหรับเด็กที่เรียนในโรงเรียนแนวพุทธ

โรงเรียนแนวพุทธไม่ได้หมายความว่า จะจำกัดอยู่ที่ครู เราคงจะมีคู่มือมีเกณฑ์เพื่อกำหนดลักษณะครูและผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องเป็น-

แบบอย่าง ไม่ใช่เมาเหล้า เอาแต่วิ่งเต้น ทิ้งโรงเรียนไปหารัฐมนตรี และไม่ใช่แต่ครูที่โรงเรียนเท่านั้น ต้องให้พ่อแม่เป็นแบบอย่างด้วย โดยครูที่โรงเรียนต้องดึงผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม วันนี้เรามีคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว คณะกรรมการสถานศึกษาก็ต้องมีบทบาท เป็นครูเหมือนกัน ดังที่พระธรรมปิฎกกล่าวไว้ว่าต้องเป็นครูต้น คือ ต้องช่วยกันกับครูกระตุ้นและนำให้การศึกษา นำสังคมให้ได้ การจัดการศึกษาในระยะยาว ต้องจัดเพื่อเป็นธงให้แก่สังคม การศึกษาที่ดีต้องนำสังคมได้ ต้องเป็นตัวยื่น ไม่ใช่ตามสังคม ซึ่งหมายความว่าความเข้มแข็งทางปัญญาต้องมาเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้น เราจึงคาดหวังว่าจะมีคู่มือที่วาดด้วยเรื่องของผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

เกณฑ์เบื้องต้นในการคัดเลือกโรงเรียนแนวพุทธนั้น คือ ให้เลือกโรงเรียนที่สมัคร หมายความว่าใจต้องมาก่อน ผู้บริหารต้องยินดีที่จะทำ ต้องพร้อมที่จะนำพาคณะกรโรงเรียน ทั้งครู พ่อแม่ และนักเรียน เดินไปบนเส้นทางของปัญญา เราอยากจะคัดเลือกโรงเรียนที่อยู่ติดวัด เพื่อให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับวัด ดังที่พระครูสิลวัฒน์ภิรมได้กล่าวไว้ว่า ที่ผ่านมานั้นเราแยกโรงเรียนออกจากวัด โครงการนี้จะทำให้โรงเรียนแนบแน่นแนบสนิทกับวัดอย่างแท้จริง ครูที่โรงเรียนต้องนิมนต์พระเข้ามาเพื่อพัฒนาโรงเรียน เด็กและครูต้องเข้าไปช่วยกันสนองงานวัดและพระสงฆ์ด้วย

การที่เลือกโรงเรียนที่อยู่ติดวัดหรืออยู่ในวัดก่อนโรงเรียนอื่น เพราะวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคมไทยมาก่อน การศึกษาแต่เดิมก็จัดในวังและในวัด เพราะที่วัดจะมีทั้งพระสงฆ์ พระพุทธรูป ศาลาสนพิธิ ศาลาสนสถาน และศาลาสนบุคคละครบครัน จะมีอะไรดีไปกว่าการเลือก-

โรงเรียนที่อยู่ติดวัด แต่ไม่ได้หมายความว่า จะปฏิเสธโรงเรียนที่อยู่ไกลวัด เพราะความสำเร็จของโครงการนี้อยู่ตรงที่ว่า โรงเรียนที่อยู่ไกลวัดจะต้องเป็นโรงเรียนแนวพุทธให้ได้ ผู้ปกครองที่ส่งลูกหลานไปเรียนรู้อีกว่าลูกหลานเขาปลอดภัยทั้งกายและใจ นี่คือนี่สิ่งที่เราคิดว่าเป็นงานท้าทายที่จะต้องทำ เพื่อให้คนไทยเราสามารถรักษาวัฒนธรรมแห่งความเมตตา ซึ่งเป็นเรื่องที่โดดเด่นมากของสังคมไทย ดังที่พระธรรมปิฎกกล่าวไว้ โดยผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตกที่เป็นวัฒนธรรมแห่งปัญญาให้ได้ เพื่อให้เด็กไทยของเรามั่นคงที่จะยืนหยัดอยู่บนเส้นทางของความดีงามและปัญญา

ขอถ่ายทอดสิ่งที่ทำมาเผื่อว่าจะได้รับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรและโรงเรียนแนวพุทธ ประมาณ ๒ - ๓ ลัปดาห์ข้างหน้านี้ จะจัดสัมมนาเพื่อที่หาข้อคิดเห็นต่อโรงเรียน ๔ - ๕ ประเภทที่เราคิดจะทำ คือ

ประเภทที่ ๑ โรงเรียนแนวพุทธ

ประเภทที่ ๒ โรงเรียนในกำกับ ซึ่งจะเป็นโรงเรียนที่มีอิสระในทางวิชาการ การบริหารงานบุคคลและงบประมาณในระดับหนึ่ง แต่ต้องมีความรับผิดชอบต่อการศึกษาของลูกหลานชาวไทยมากขึ้นกัน โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้วย

ประเภทที่ ๓ โรงเรียนสำหรับเด็กปัญญาเลิศ โดยใช้วิธีการต่างๆ ทั้งการค้นหาแววจัจฉริยะ การมีหลักสูตรเร่งรัดประสบการณ์เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านต่างๆ

ประเภทที่ ๔ โรงเรียนสอนภาษาฉบับย่อ

ทั้ง ๔ รูปแบบนั้น อาจจะได้แยกส่วนจากกันก็ได้ เพราะไม่ได้หมายความว่าโรงเรียนชาวพุทธจะปิดกั้นไม่เรียนเรื่องเทคโนโลยี-

สารสนเทศ ไม่เรียนภาษาอังกฤษเข้มข้น แต่คงจะมีความเหลือมอยู่
บ้าง คงมีความชัดเจนขึ้นเป็นลำดับ คาดว่าไม่เกิน ๓ สัปดาห์ จะ
ต้องจัดสัมมนา โดยแบ่งเป็น ๔ - ๕ กลุ่ม มารดมความคิดเห็น

นางสาววิณสุดา สิริธวัชศรี ผู้ดำเนินรายการ

ในช่วงแรกพระองค์เจ้าเป็นห่วงว่าท่านจัดการเรียนการสอนแล้ว
ไม่ได้รับความสะดวก ซึ่งท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ-
ได้เข้ามาร่วมประชุมและให้แนวคิดและข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐกำลังทำ
ในส่วนที่เกี่ยวข้องของเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา

ประเด็นแรก เรื่องของหลักสูตรพระพุทธศาสนาที่เราเป็นห่วง
ว่าจะไม่มีโอกาสที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการ-
กระทรวงศึกษาธิการได้มายืนยันให้ที่ประชุมรับทราบแล้ว พระองค์เจ้า-
และคณะครูที่อยู่ในโรงเรียนคงไม่ห่วง

ประเด็นที่ ๒ โรงเรียนวิถึพุทธ หรือ โรงเรียนแนวพุทธ ตาม
นโยบายรัฐบาล ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้คุณธรรมเพื่อเป็นต้น-
แบบ และได้ให้แนวคิดในเชิงนโยบายหลายประการ พระครูสุวรรณ-
วชิรธรรมคงมั่นใจในส่วนนี้แล้ว ส่วนรายละเอียดอื่นๆ ที่ได้จากการ-
ประชุมจะนำไปกลั่นกรองเพื่อนำเสนอรัฐบาลต่อไป

พระองค์เจ้าอีกท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทอย่างสูงยิ่งของคณะ-
สงฆ์ เป็นพระผู้ใหญ่ที่ดูภาพรวมของการจัดการศึกษาและการเผยแผ่-
ศาสนาธรรม เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม-
ท่านหนึ่ง รวมทั้งเป็นผู้นำของวัดต่างๆ ในการจัดการศึกษา ขอกราบ-
นิมนต์พระเดชพระคุณท่านพระเทพปริยัติเมธี ให้ภาพรวมของการศึกษา-
และการเผยแผ่ศาสนาธรรม

พระเทพปริยัติเมธี

ถ้าพูดตามหัวข้อเรื่องที่ว่า “วัดจะมีส่วนร่วมและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร” วัดคงจะรับภาระไม่ได้ เพราะการรับภาระจะต้องมีงบประมาณ ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐ เรื่องการศึกษาของชาติเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของวัด แต่วัดจัดการศึกษาใน ๓ ลักษณะ คือ

๑) **จัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท** การศึกษาประเภทนี้รัฐจะช่วยหรือไม่ช่วย พระต้องทำ เพราะถ้าไม่ทำจะไม่มีใครสืบสานอุดมการณ์ของพระพุทธเจ้า แยกย่อยได้เป็น ๔ ประการ คือ การสอนนักธรรมบาลี พระอภิธรรม วิปัสสนากรรมฐาน และสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยศาสนา

การเรียนนักธรรม การเรียนบาลี คนมักจะพูดว่าเรียนไปทำไม พระสวดบาลีไม่เห็นแปลสักที อย่างที่ท่านพระครูลีลาวฒนาภิรมได้พูดไว้ว่า คนแปลตายไปแล้วคนนั้นก็ยังพูดคำนี้ แปลว่าคนนั้นไม่พัฒนา ท่านรัฐมนตรีคงต้องช่วยแล้ว เพราะวาคนของอาตมาตายไป ๒ คนแล้ว ในการเร่งรัดหลักสูตรนี้ให้สำเร็จ คือ อาจารย์สมทรง บุญญฤทธิ์ กับ พระมหาสมพงษ์ มหาปุณฺโณ ๑ พระกับ ๑ โยม

ถ้าพูดถึงเรื่องการศึกษาทุกรูปแบบพระท่านไม่ปฏิเสธ แต่ที่ทำไม่ได้เพราะติดขัดที่ ๑) เพศ ๒) ระเบียบกีดกัน คนที่เขียนนโยบายนั้นสำคัญ เขียนให้พระมีส่วนร่วมก็ได้ ไม่ให้รวมก็ได้ ดูพระเป็นของเล่น

ประเทศศรีลังกาซึ่งเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และคนมักจะตั้งชื่อกระเต๋ยดไปทางคริสต์เพื่อให้รับราชการได้นั้น พระสามารถเป็นได้ถึงอธิการบดีและรัฐมนตรี ปัจจุบันชาวพุทธเกือบ

๙๐% คนที่ผ่านโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ถือว่ามีเกียรติที่สุด
วัดทุกแห่ง แม้จะมีพระรูปเดียวก็ต้องจัดการศึกษา เราชอบไปเที่ยว
อังกฤษและยุโรป วิสาขบูชานี้ลองไปเที่ยวศรีลังกาดูบ้าง เขาสามารถ
จัดสัปดาห์พุทธศาสนา ซึ่งเราเลียนแบบเข้ามา รวมทั้งในเรื่องอื่นๆ

ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท จึงเป็นเรื่อง
สำคัญมาก เคยมีการทำหัตถิฉินว่าการเรียนของพระยาก กว่าจะจบ
ประโยค ๙ ผมก็เปลี่ยนสีแล้ว แท้ที่จริงแล้วของโยมก็ไม่ใช่จะง่าย
หลานอาตมาเรียนอยู่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ไม่ผ่านวิชาภาษาอังกฤษ
อยู่วิชาเดียว สอบมาตั้ง ๒ ปี เพิ่งจะผ่านเมื่อปีที่แล้ว หลานอีกคน
ไปเรียนสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตพระนครเหนือ
เรียนไป ๑ เทอม คะแนนไม่ถึง ๑.๕ เขาก็ให้ออก เราจ่ายไปเกือบ
แสน ค่าเทอม ๓๐,๐๐๐ กว่าบาท ค่าคอมพิวเตอร์ ค่าหอพัก ค่า
สารพัด เช่นนี้ไม่มีใครพูดว่าทำเหมือนหลอกหลวงเด็ก เด็กอ่อนครูก็
ต้องพอนขึ้นมา เอาไปเขาค่ายสอนพิเศษเพิ่มเติม ไม่ใช่มาเรียนอ่อน
แล้วไล่ออก ถ้าคนเรียนอ่อนแล้วไล่ออกหมด ตั้งโรงเรียนหรือตั้ง
สถาบันศึกษาการศึกษาไปทำไมเพราะไม่สามารถพัฒนาคน แต่ไม่คืน
เงินที่จ่ายไปแล้ว เราไม่พูดขบถพร่องของฆราวาส แต่ถ้าพระบกพร่อง
ได้ขึ้นหน้าหนังสือพิมพ์ตัวโตเลย ลองไปคุย ไปหาข้อมูลกันดูก็ได้

การจัดการศึกษาที่เรียกว่า **นักธรรมบาลี** นั้น หลวงพ่อวัด
สามพระยา^{๑๐} ซึ่งเป็นอาจารย์สอนประโยค ๙ ของประเทศไทย ท่าน
บอกว่า อุปมาเหมือนกับเอาหลักสูตรแขวนไว้เพื่อให้คนเรียนไต่ขึ้นไป
ไม่ใช่ดึงหลักสูตรลงมาหาคน แต่ต้องดึงคนขึ้นไปหาหลักสูตร มันจึง-

^{๑๐} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดสามพระยา

จะได้ชื่อว่า เป็นการพัฒนา ถ้าตั้งหลักสูตรลงมาหาคน เป็นการไม่พัฒนา บางคนบอกเรียนแบบพระยากจะตาย ต้องท่องโน้หนท่องนี่ เวลานั้นนักวิทยาศาสตร์ก็ยอมรับแล้วว่าคนมีสมอง ๒ ส่วน คือ สมอง-ความคิดกับสมองความจำ การไม่ได้ท่องไม่ได้ทบทวนทำให้สมองความจำเสื่อม คนบางคนอายุไม่ถึง ๖๐ ปีเลย เป็นโรคความจำเสื่อม หลวงพ่อที่วัดอาตมา(พระธรรมโกศาจารย์)ปีนี้อายุ ๕๓ ปีแล้ว ยังเห็นเทศน์ได้เป็นชั่วโมง การทำวัตรสวดมนต์ การท่องบ่น เป็นการฝึกและพัฒนาสมองในส่วนของความจำนี้ พระแก่ๆ อายุ ๘๐ - ๙๐ ปี นั่งปลุกเสกว่าคาถาได้ ๒-๓ ชั่วโมง ก็เพราะสมองส่วนนี้ คล้ายๆ กับว่าสมองส่วนความจำได้อุ่นเครื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่มีการท่องก็เหมือน-คนไม่ได้ออกกำลังกาย สมองส่วนนี้จะฝ่อ ดังนั้น พระภิกษุสามเณร-จึงต้องเรียนบาลี นักธรรม และ*อภิธรรม* เพื่อให้มีความเข้าใจลึกซึ้ง-เหมือนกับการวิเคราะห์ วิจัย วิปัสสนากรรมฐาน

วิปัสสนากรรมฐาน เวลาที่เป็นที่ต้องการของคนในสังคม แต่-ว่ามีทั้งวิปัสสนาดีและวิปัสสนาเถื่อน จึงจำเป็นที่ทางคณะสงฆ์ต้อง-กำหนดเลยว่า การสอนวิปัสสนากรรมฐานให้ยึดหลักสติปัญญาฐานสูตร-จากพระไตรปิฎก ใช้หลักอื่นไม่ได้เพราะมีโอกาสเพี้ยน และก็จะตอง-มีผู้ฝึกฝน เพราะว่าคนเราเมื่อวิปัสสนากรรมฐานไปถึงจุดหนึ่งมัน-จะขาด สมมติอย่างท่านรัฐมนตรียุช่วย ท่านมีครบทุกอย่าง ทั้งยศถา-บรรดาศักดิ์ อำนาจ วาสนา แต่สิ่งหนึ่งที่ท่านขาดอยู่คือความสุขใจ-เมื่อขาดความสุขใจ ท่านต้องไปวัด ไปทำบุญ หรือไปไหว้พระสวด-มนต์เพื่อให้เกิดความสุขใจ เพราะว่าความสุขทางใจซื้อไม่ได้ อาตมา-ให้โยมไปตั้งศูนย์วิปัสสนาที่จังหวัดภูเก็ต มีรองเจ้าคณะภาคซึ่งเป็น-เปรียญ ๙ ประโยคและเป็นตีกเตอร์ไปสอน พบว่าคนที่มาเข้าวิปัสสนา-

กรรมฐานเป็นผู้มีอันจะกินมากกว่าคนจน แล้วพอสอบอารมณ์ แยก-
ถาม จะบอกวาปวดหัวเรื่องหุ่นส่วนบ้าง เรื่องโน้นเรื่องนี้บ้าง แสดง
ว่าคนมีสตางค์มีความทุกข์มากกว่าคนจน แต่ไม่ใช่ทุกกรณี พอเข้าไป-
วิปัสสนากรรมฐานบางคนทุ่มเทมากถึงกับกำหนดว่าพนักงานในโรงแรม-
ของตนเองจะต้องมาเข้าฝึกอบรมกรรมฐานหรือที่เราเรียกกันทั่วไป-
เวลานี้ว่า ปฏิบัติธรรม หนึ่งในหลักสูตร โดยที่แต่ก่อนเขาก็ไม่ค่อยสนใจ-
วิปัสสนากรรมฐาน เมื่อคืนดูข่าวมีวัยรุ่นคนหนึ่งบอกว่า ถ้าพรุ่งนี้ว่าง-
จะไปถือศีล หรืออาจจะบวชสัก ๓ วัน เพื่อนก็ถามว่าทำไม เขาว่า
เคยไปบวชมาครั้งหนึ่งแล้วสบายใจดี เขาพูดอย่างนี้เราค่อยชื่นใจ
รายการนายกรัฐมนตรียพบประชาชนเมื่อเช้านี้ไม่รู้จะได้ชวนให้คนไป-
มาฆบูชาบ้างหรือเปล่า

สถาปัตยกรรม บางท่านอาจจะนึกว่าพระจะเรียนได้หรือ เพราะ-
กรรมศิลปากรและวิทยาลัยต่างๆ ก็มีการสอน ในเรื่องศิลปะใครก็สู้
พระและวัดไม่ได้ เพราะศิลปะในวัดมีมาตั้งแต่โบราณ มีเวลาวาง
พระจะปั้นรูป เขียนลาย ปัจจุบันถ้าจะซ่อมพระอารามหลวงใน
กรุงเทพฯ ต้องเอาช่างจากเพชรบุรี ช่างจังหวัดอื่นทำไม่ได้ อาตมา
ไปสร้างโบสถ์ที่ภาคใต้เอาช่างเพชรบุรีที่เป็นน้องของรองเจ้าคณะจังหวัด-
กาญจนบุรีไปอยู่ภูเก็ต ๑๐ กว่าปีแล้ว ช่างที่อื่นปั้นรูปเทวดาจมูกไป
อยู่ข้างหูบาง บูดๆ เบี้ยวๆ บาง ผลสมปุณบอกว่าปูนขาว ขาวจริง แต่-
ถูกฝน ๒ ครั้งกลายเป็นเหลือง และไม่กั้วนก็ดำ ศิลปะก็เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท ที่คนทั่วไปมักคิดว่าการนั่ง
ปั้นรูปปั้นลายต่างๆ ไม่ใช่กิจของสงฆ์ อย่าลืมว่าการฝึกสมาธิมีหลาย-
รูปแบบ สิ่งเหล่านี้ถ้าใจไม่เป็นสมาธิก็ทำไม่ได้ จึงนับว่าได้ประโยชน์-
ส่วนหนึ่ง

ที่กล่าวมานี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท สอน-
นักรธรรม สอนบาลี เพื่อกันคนไว้ใช้ในพระพุทธศาสนา เพราะถ้ามี
คนเหลืออยู่ในวัด แต่ไม่มีความรู้ จะเกิดประโยชน์อะไร การจัดการ-
ศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทควรได้เปรียญ ๓ หรือปริญญาตรี อย่าง-
พระครูสีลวัณณาภิรมท่านได้ทั้งเปรียญ ๓ และปริญญาโท หลวงพ่อ
(พระธรรมโกศาจารย์) ไปสร้างวัดปัญญาன்றารามให้พระครูไปอยู่
ไปใช้ความสามารถ ไปอยู่ไม่กี่ปีมีงานการเต็มที ถ้าพระครูสีลวัณณา-
ภิรมไม่ได้นักรธรรมชั้นตรีและไม่จบปริญญาโท จะไปทำอะไรได้ ทำ
ได้ก็แค่เลี้ยงหมาเลี้ยงแมว ตักน้ำรดต้นไม้ไปวันๆ แต่เมื่อมีความรู้
เช่นนี้ ก็สามารถทำงานกับโยมก็ได้ กับพระก็ได้ คนเขาพูดว่า
วิสัยทัศน์ ก็ฟังรู้วาคืออะไร จึงต้องสร้างพระที่มีความรู้ไว้แทนตัว เพราะ-
คนที่มาบวชก็ไม่ใช่ว่าจะอยู่กับวัดทั้งหมด เราจึงต้องหาแนวทางสำหรับ-
คนที่บวชแล้วไม่อยู่วัดเหล่านี้ว่าควรทำอะไร เพื่อว่าเมื่อสึกออกไป-
แล้วไม่ให้เขาดูถูกดูหมิ่นว่าบวชอยู่วัดสึกออกมาัง ไม่สามารถเอาตัวรอด
ในสังคมได้ จึงได้เกิดมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง ให้คนที่เรียน
นักรธรรมบาลีไม่ได้ หรือได้ไม่ทั้งหมด ให้ไปเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์-
เพื่อจะได้ปริญญา และหากอยู่วัดไม่ได้และสึกออกไปก็ไม่เสียหาย
เพราะไปเพิ่มพลเมืองดีให้ชาติ เพิ่มคนดีขึ้นในสังคม

การจัดการศึกษา**ประเภทที่ ๒** คือ **การจัดการศึกษาเพื่อการ-
สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในสังคม** ที่วัดทำอยู่ ได้แก่

๑) **โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด** อันที่จริงไม่ต้องไปคิด-
โรงเรียนแนวพุทธ เพราะโรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัดเป็นโรงเรียน-
แนวพุทธ ๑๐๐% อยู่แล้วเพียงแต่ไปให้การอุปถัมภ์บำรุงและวาง
กรอบการดำเนินงานให้ ปัจจุบันมีโรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัดที่

สอนโดยใช้ภาษาอังกฤษ(bilingual)อยู่ คือ โรงเรียนวินิตศึกษา วัด-
กวีศาราม จังหวัดลพบุรี ควรให้โรงเรียนนี้สอนถึงระดับปริญญาตรี
โดยที่ไม่ต้องไปคิดหาโรงเรียนอื่นๆให้เสียเวลา เรามีอยู่แล้วอย่างดี ที่
ภาคเหนือก็มีโรงเรียนเมธีวุฒิกิจร วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน
ซึ่งตั้งมาเกือบ ๑๐๐ ปี เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ ที่ภาคใต้และภาค
กลางก็มี ถ้าเราเอาโรงเรียนเหล่านี้มาวางกรอบการบริหารโดยเป็นผู้เลี้ยง-
ให้ เราจะได้โรงเรียนซึ่งไม่ใช่แนวพุทธ แต่เป็นโรงเรียนพุทธแท้ๆ
เพราะอยู่ในวัด ทำโรงเรียนนอกร่องใน ๔ ภาค ๔ โรงเรียนก่อน โดย-
ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลเพื่อช่วยเติมในส่วนที่โรงเรียนยังอ่อนหรือ-
ขาดอยู่ โรงเรียนราษฎรการกุศลของวัดนั้นก็มีมานาน เมื่อก่อนเรียกว่า-
โรงเรียนมัธยม พระภิกษุเณรเรียนรวมกันกับโยม ต่อมาก็บอกว่า-
พระเณรเรียนรวมกับโยมไม่ได้ จึงแยกกันไป

๒) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พระท่านจัด-
สำหรับผู้ด้อยโอกาสที่เรียนต่อทางเพศฆราวาสไม่ได้ มีปัญหาทาง
ครอบครัว พอบวชแล้วก็ให้มาเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก-
สามัญศึกษา ปัจจุบันนี้ผู้ที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้าศึกษาต่อ
มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเหล่านี้
จะมีการรวมกันเป็นกลุ่มโรงเรียน ซึ่งหากทางราชการมีความประสงค์
เช่นใดกับโรงเรียนเหล่านี้ ก็อาจให้ผู้บริหารมาประชุมเพื่อดูว่าหลักสูตร
แนวการสอน การบริหาร ยังขาดอะไร ควรจะเพิ่มเติมอะไร แล้วใส่-
ปรัชญาลงไปตามที่เรามุ่งหวังว่าจะให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก-
สามัญศึกษาเป็นเลิศในทางใด

๓) ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน วัดดำเนินการอยู่มาก แต่ขณะนี้ใน-
ต่างจังหวัดมีปัญหา เพราะทางราชการจัดสรรงบประมาณผ่านองค์การ-

บริหารส่วนตำบล(อบต.) อบต.บางแห่งคือหัวหน้าอำนวยการประจำตำบล
ไม่รู้เรื่องราว พระท่านทำอยู่ดีๆ มาเรียกครูให้ไปเซ็นสัญญา กับ อบต.
มีฉะนั้นจะไม่ให้เงินเดือน และยังมีเรื่องสินสอดรดลีนบนเกิดขึ้น
ด้วย มีหน้าซำ้ประกันสังคมยังไปขู่พระว่าทำผิดกฎหมายจะต้องติดคุก
เขียนจดหมายให้พระไปทำประกันสังคมเพราะว่ามีลูกจ้างเกิน ๑ คน
ไม่รู้ว่าเขาทำเพื่อการกุศล พระชอบหลักฐานมาหาอาตมาบอกว่าผม
จะไม่ทำ จะเลิกแล้ว ถ้าพระไม่ทำ เด็กก็ต้องไปคอยให้แม่เสียใจเขาทำ
เพราะมี ๒ ศาสนา ท่านบอกว่าที่ผมทำเพราะสงสารพ่อแม่เด็ก เขา
ต้องไปกรีดยาง ทำสวน จะได้เอาลูกมาไว้ที่วัด ผมเลยบอกท่าน
พระครูว่าให้ไปสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ไปพบคุณสุทธิวงศ์
(ต้นตยาพิศาลสุทธิ) ถามเขาว่าจะเอาอย่างไร ถ้าจะเอาถึงขั้นนั้นก็เลิก-
กันไปเลย เราจะได้ไม่ต้องรับภาระสังคม

เรามีความรู้สู้กว่าเราบิดนชบาตรอบบ้าน รอบวัดก็คือบ้านโยม
โยมไปทำอะไรทำนาลูกยังเล็กก็ให้เอามารวมไว้ที่วัด กลับถูกหาว่ามีลูกจ้าง-
เกินกว่า ๑ คน การกำหนดกฎหมายควรต้องดูบางว่าเขาทำเพื่ออะไร
เป็นธุรกิจหรือไม่

เดือนหน้าจะประชุมวัดที่มีศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ เพราะมีปัญหา
โยงไปถึงเรื่องนมโรงเรียนที่แจกให้เด็กในศูนย์ฯ อาตมาเป็นเจ้าคณะ-
ภาคต้องไปหาขอมูล

ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเป็นเรื่องดีมากที่พระท่านทำ เพราะวา
เด็กจะมาเล่นอยู่ในวัดตั้งแต่เล็กๆ จึงต้องทำให้เกิดความคล่องตัว ซึ่ง-
เป็นเรื่องสำคัญ

๔) ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ฝึกอาชีพที่ตั้งอยู่ในวัดมีหลายแห่ง บาง
แห่งคนจะหาประโยชน์จากศูนย์ฯ เคยมีการเสนอที่จะให้ถอดเจ้าอาวาส

ขอเอาความจริงมาพูด

เรื่องแรก ที่วัดบึงแวง จังหวัดนครราชสีมา ภาษาชาวบ้านเรียกวัด-
ลาโละ เจ้าอาวาสท่านเป็นคนแก่ จัดทอดกฐิน สมเด็จพระนางเจ้า-
พระบรมราชินีนาถเสด็จ มีรับสั่งกับหลวงพ่อกว่า พระบาทสมเด็จพระ-
พระเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จมา แต่ฝากสตางค์มากับโยม หลวงพ่อรับ
ได้ไหม หลวงพ่อท่านบอกรับได้ ไม่ได้รับเอาเอง รับให้วัด ท่านก็วาง-
ถุงย่าม สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถก็ใส่ของพระองค์ท่านเอง
๕๐,๐๐๐ บาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฝากมา ๕๐,๐๐๐ บาทนะ-
หลวงพ่อนะ หลวงพ่อจะเอาไปทำอะไร หลวงพ่อบอกว่า สมเด็จพระเสด็จ-
มาก็เห็นแล้ว ชุ่มประตุงยังไม่เสร็จ ไม่กี่วันต่อมาท่านถูกฟ้องมาทางกอง-
ราชเลขาณูการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ เจ้าอาวาสองค์นี้-
แก่ชรา บริหารงานไม่ได้ ควรที่จะถอดออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส ทาง
กองราชเลขาณูการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถก็แจ้งมาที่-
เลขาณูการสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชามาถึง-
สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ วัดชนะสงคราม หลวงพ่อสมเด็จพระวัดชนะ--
สงครามเรียกเอาตมาไปพบตอนประมาณ ๒๒.๐๐ น. บอกว่าเกิดเรื่อง-
ใหญ่แล้วเจ้าคุณมานี่หน่อย อาตมาบอกหลวงพ่อขอเวลา ๓ วันเพื่อ-
สอบถามข้อเท็จจริง ปรากฏว่าเมื่อก่อนวัดนี้ไม่มีรั้วรอบขอบชิด ต่อมา-
มีศูนย์ศิลปะป้าชีพมาตั้งอยู่ในวัด ท่านก็ปรารภจะทำกำแพง เพื่อป้องกัน-
ไม่ให้สิ่งของสูญหาย กรรมการวัดจึงให้ช่างมาคำนวณค่าใช้จ่าย เจ้าอาวาส
บอกว่าเงินมีไม่พอ แล้วท่านก็นึกขึ้นมาได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเคยรับสั่งไว้ว่า ถ้า
หลวงพ่อกจะทำอะไรแล้วมีกำลังไม่พอ ให้ไปบอกทหารมาช่วย เพราะ-
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งกับทหารตำรวจทางภาคใต้ให้-

ช่วยดูแลพระด้วย ชาวพุทธมีน้อย สิ่งใดที่พอช่วยได้ก็ช่วยท่านด้วย เจ้าอาวาสท่านจึงไปขอความร่วมมือทหารเรือ มาช่วยทำงานเสร็จ โดยหลวงพ่อดี้อธิฐ์ชื่อปุ่น กรรมการจึงโกรธหลวงพ่อกว่าเขาจ้างคนแล้วไม่เอา

เรื่องที่ ๒ เวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถแปรพระราชฐานไปประทับที่ทักษิณราชนิเวศน์ ก่อนจะเสด็จกลับตองให้คนไปสำรวจจว่าวัดแต่ละแห่งมีพระและสามเณรเท่าไร แล้วก็พระราชนิพนธ์ข่าวสารไปเป็นกระสอบ ของแห่งและอื่นๆ บางที่วัดนี้ พระราชนิพนธ์ข่าวสารไป ๓ กระสอบ และอื่นๆ พอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับ กรรมการจะเอาของที่พระราชนิพนธ์ไปขาย เพราะเห็นว่ามิพระอยู่ ๓ รูป เจ้าอาวาสไม่ยอม บอกว่าขายไม่ได้ ไม่ใช่ของฉันและไม่ใช่ของคุณ เป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานมา วัดนี้มีพระอยู่ ๓ องค์ก็จริงแต่ถ้าคนที่มาฝึกงานที่ศูนย์ศิลปาชีพ ไม่มีอะไรกิน เขาจะได้อาหารไปหุงกิน เพราะเป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พวกนั้นก็โกรธกันใหญ่ ประดัดฟ้อง ๒ เรื่องเลยหาว่าพระหย่อนสมรรถภาพขอให้ปลด

พอพาท่านเจ้าอาวาสมาถึงวัดชนะสงคราม กราบเรียนสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ท่านก็พาไปเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระสังฆราชตรัสว่า ท่านนี้บวชตอนแก่ อายุแก่กว่าเราหนึ่งปี แต่เก่งทำกำแพงได้รอบวัด เราอยู่วัดนี้(วัดบวรนิเวศ)ยังทำกำแพงไม่รอบวัดเลย สมเด็จพระสังฆราชรับสั่งให้ทำประวัตินี้เพื่อขอพระกรุณาธิคุณให้ ท่านเจ้าอาวาสจึงได้เป็นพระครูสัญญาบัตร เวลานั้นมรณภาพไปแล้ว พระราชนิพนธ์แล้ว

ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์ฝึกงานของชาวบ้านที่อยู่ในวัด พระท่าน
เอื้อเฟื้อและท่านดีใจมากที่มีศูนย์อย่างน้อย ท่านถือว่าเป็นเกียรติ
ของวัด ชาวของที่โยมถวาย เหลือจากพระสงฆ์สามเณรใช้ ก็เอาไป
เก็บบุญศูนย์ฝึกอาชีพซึ่งมีหลายแห่ง พระท่านทำแต่ไม่ได้โฆษณา เพราะ
ถือว่าเป็นการทำงานร่วมกับชาวบ้าน รวมทั้ง**ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน**ซึ่งมี
หลายแห่ง

ที่กล่าวนี้ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทั้ง
เด็กและผู้ใหญ่ให้ได้รับการศึกษาตามสมควรแก่กาลเวลา

ประเภทที่ ๓ การส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็น
นโยบายของคณะสงฆ์ ให้วัดที่มีอยู่ ๓๐,๐๐๐ กว่าวัดทั่วประเทศ จัด
ตั้งทุนส่งเสริมการศึกษาเด็ก เราบังคับว่า วัดที่ไม่ค่อยมีอะไร ให้ตั้งทุน-
เบื้องต้นอย่างน้อย ๓,๐๐๐ บาท ปีหนึ่งก็ให้แจกทุนช่วยเด็กๆ ที่ไหน-
ก็ได้ ส่วนวัดไหนสามารถรับเด็กให้อยู่ในวัดเรียนหนังสือได้ ก็ให้รับ
เป็นการส่งเสริมช่วยเหลือ เพราะเด็กมาอยู่วัดจะได้อะไรหลายอย่าง-
นอกจากไม่ต้องเสียค่าหอพักและค่าอาหารแล้ว ยังได้รับการอบรมไป-
ด้วย

สิ่งที่โยมทำกันน้อยแต่มองกันไม่เห็น คือ การอบรมระยะสั้นให้กับ-
คนทั่วไป การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชพระ ๑๕ วัน บวช
๑ เดือน อย่างไม่วัดชลประทานฯทำอยู่ตลอดปี และบวช ๓ เดือน ผู้ที่-
บวชเข้ามาไม่ใช่บวชเฉยๆ จะมีหลักสูตรกำหนดไว้ว่าบวช ๑๕ วัน-
จะต้องเรียนอะไร บวชหนึ่งเดือนจะต้องเรียนอะไร คล้ายกับการเข้า
ค่ายแบบที่พระครูลีลวัฒน์นาริมนำเสนอ ถ้าเป็นของฆราวาสจะเรียก-
ว่าค่ายพุทธบุตร แต่ถ้าเป็นนักเรียนบวชก็เรียกว่าสามเณรภาคฤดูร้อน
สิ่งเหล่านี้วัดทำตลอดปี และถือว่าเป็นเรื่องปกติ ไม่ได้ของบประมาณ

ไม่ได้ประชาสัมพันธ์ เพราะเป็นเรื่องที่ทำเพื่อให้คนเข้าใจพระพุทธศาสนา ทั้ง ๓ ประเภทนี้พระทำอยู่เป็นประจำ แต่ว่าหัวข้อการประชุมเรื่องวัด- จะมีส่วนร่วมรับภาระการศึกษา จะฟังธงให้ชัดเจนไปไม่ได้ เพราะเป็นภาระของพระจริง แต่พระไม่ต้องหนุนหรือเกื้อหนุนรัฐ ในส่วนที่รัฐทำไม่ได้หรือว่าขาดแคลน สงฆ์ก็ช่วย โดยมีได้หมายว่าจะต้องไปรับภาระแทนรัฐ แต่ทอดทิ้งกันไม่ได้ ขออธิบายไว้ ๓ ประเด็นหลักเท่านี้

นางสาวพินสุตา สิริธวัชศรี ผู้ดำเนินรายการ

ที่เราขึ้นหัวข้อว่าวัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาได้อย่างไร พระคุณท่านสรุปไว้ชัดเจนว่า การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐมิใช่หน้าที่ของคณะสงฆ์ แต่เนื่องจากในกฎหมายใหม่ คือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ชัดเจนว่า นอกจากรัฐและเอกชนที่มีหน้าที่จัดการศึกษาแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันต่างๆ ทางสังคม รวมทั้งสถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษา แต่มีใช้หน้าที่

จากที่ได้นำเสนอภาพรวมของการจัดและการมีส่วนร่วมรับภาระจัดการศึกษานั้น พระคุณเจ้าและผู้เข้าร่วมเสวนาได้เห็นในสิ่งที่วัดทำตั้งแต่การศึกษาขั้นปฐมวัย คือศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จนถึงระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษาของคณะสงฆ์เองคือธรรม บาลี ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรม อย่างไรก็ตามสิ่งที่ได้รับในวันนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดการศึกษาและการนำไปสังเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของวัด ของสถาบันศาสนา ตามมาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธรรมโม (ครูใหญ่โรงเรียนกุศลสมาคร-- วิทยาลัย)

โรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก-
สามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ขอเสนอแนะบทบาท-
ที่วัดควรจะมีพันธกิจช่วยสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในวัด

ดังที่ได้ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า วัดมีการพัฒนาบุคลากรมาตลอด
เรามีพระเถระที่ทรงความรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรม การที่จะ-
ช่วย เราอาจจะช่วยทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ อย่างที่พระเดชพระคุณท่าน-
เจ้าอาวาสวัดปัญญาன்றารามได้นำเสนอ แต่ต้องเข้าใจว่า วัดบางวัด-
ไม่ได้เป็นอย่างวัดปัญญาன்றาราม ไม่ว่าจะป็นสถานที่ภายในวัด
หรือการจัดวัดอย่างที่วัดปัญญาன்றารามจัด เป็นคนละแบบกัน โดยเฉพาะ
เฉพาะวัดในเมืองมีปัจจัยที่เป็นภาวะจำกัด ทำให้ไม่สามารถที่จะดำเนิ-
การดังได้กล่าวข้างต้นได้ จึงจะต้องมีการดำเนินงานในเชิงรุกด้วย
ซึ่งหมายความว่าเราไม่ได้ทำงานเฉพาะในวัด ต้องออกไปนอกวัด ไป-
สอนในโรงเรียน ส่วนรัฐก็ต้องกำหนดบทบาทให้ชัดเจนว่าเมื่อพระ
พร้อมที่จะทำงาน รัฐจะเอาพระที่มีความรู้เหล่านี้เข้าไปในระบบใน-
ลักษณะอย่างไร

ในเรื่องของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคุณธรรมและจริยธรรม
แก่ผู้เรียน ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดว่าความรู้
ต้องควบคู่กับคุณธรรม ในส่วนของคุณธรรม พระได้ทำอยู่นานแล้ว-
คือโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ รัฐจะให้ความสำคัญต่อโรงเรียน
พุทธศาสนาวินวาทิตย์อย่างไร หรือว่าปล่อยให้เป็นไปตามเวรตามกรรม
ทุกวันนี้ก็กลับกลายเป็นว่าโรงเรียนสอนเสริมได้แย่งนักเรียนโรงเรียน
พุทธศาสนาวินวาทิตย์ไปค่อนข้างมาก ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ--

ราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นแห่งแรกที่นำการเรียนรู้นี้จากศรีลังกาเข้ามาในประเทศไทย ตอนนี้นับหัวแล้วก็ใจหาย คือโตะเรียนมากกว่าเด็กแล้ว เพราะเขาไปโรงเรียนสอนเสริมกันหมด

นอกจากนั้น การที่เราจะทำงานเชิงรุกในส่วนของวัดที่มีอยู่ทั่วประเทศ เราคงจะไม่ได้เน้นด้านเยาวชน ผู้ใหญ่เราก็ต้องสอนเหมือนกัน เพราะถ้าผู้ใหญ่ยังเป็นแม่ปู้ยู่ ลูกปู้จะเดินตรงคงเป็นไปไม่ได้ เราได้เห็นแล้วว่าผู้ใหญ่ก็มีผลต่อศาสนา ต่อกาณิยมแบบอย่างที่ดีงามที่ควรจะเป็นเหมือนกัน แต่ถ้าผู้ใหญ่ยังสมาทานมิจฉาทิฐิอยู่ ยากเหลือเกินที่เราจะนำพาประเทศชาติไปสู่ความดีงาม เราระดมความคิดว่าเราจะปฏิบัติอย่างไรถึงจะดีงาม เขาบอกว่า พระยังไม่ดีเลย แต่ไม่ได้มองว่าที่พระไม่ดี เป็นเพราะคนของรัฐที่เข้ามาเป็นพระไม่ดี แทนที่จะจัดการคนของรัฐกลับกลายเป็นว่ามาจัดการพระที่ดี ทำให้พระที่ดีอยากหลบไปอยู่ตามป่าตามเขา เพื่อหลีกเลี่ยงสมาทานมิจฉาทิฐิ เราต้องปรับความรู้ความเข้าใจของคนโดยทั่วไป ไม่เฉพาะแต่เด็ก ให้เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ เพราะฉะนั้นกิจกรรมที่มีในวัดคงไม่เน้นเฉพาะการบวชชีพร่าหมณ แต่ควรที่จะนำแนวที่วัดบางวัดทำอยู่แล้ว เช่น วัดชลประทานรังสฤษฎ์ของหลวงพ่อบัญญานันทภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ซึ่งเน้นคนที่ไปวัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปรับเปลี่ยนวันพระเป็นวันอาทิตย์ เพื่อให้คนมีโอกาสได้ไปวัด ซึ่งจะนำไปสู่การที่จะมีนโยบายให้วัดได้ปฏิบัติในลักษณะเช่นนั้น หรือเมื่อคนมาวัดในกรณีงานศพ เราก็สามารถที่จะสอนให้คนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในแบบครรลองที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ปฏิบัติอยู่ได้

สิ่งที่วัดควรจะทำต่อการศึกษาก็ประการหนึ่งคือห้องสมุด โดยเฉพาะห้องสมุดพระพุทธศาสนาควรที่จะมีทุกวัด ที่จะให้คนทั่วไปได้

ให้บริการห้องสมุดพระพุทธศาสนาในวัด เพราะเรามองข้ามในส่วนนี้ พระไตรปิฎกจึงได้อยู่บนหิ้งบูชา เพื่อที่จะให้คนไปกราบไปไหว้ แทนที่จะนำมาศึกษาหาความรู้

นางสาวพิณสุดา สิริธังศรี ผู้ดำเนินรายการ

พระคุณท่านได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกก็ดี หรือการมีห้องสมุดในวัดเพื่อบริการประชาชนก็ดี โดยภาพรวมท่านเห็นว่าวัดแต่ละวัดไม่จำเป็นที่จะต้องมีการทำงานเหมือนกัน

นายบุญจันทร์ บัวทุ่ง (ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและโครงการ สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ)

ผมทำหน้าที่ส่วนหนึ่งในด้านนโยบาย อีกส่วนหนึ่งในด้านแผนของกระทรวงโดยภาพรวม นโยบายของรัฐบาล และแผนในระดับชาติได้ให้ความสำคัญเรื่องการจัดการศึกษาของสงฆ์อย่างที่ไม่เคยมียุคสมัยใดที่ให้ความสำคัญมากขนาดนี้ จากที่ท่านรัฐมนตรีได้พูดไปแล้วหลายอย่างอาจจะยังไม่ลงไปถึงการปฏิบัติ ซึ่งหากได้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนพอ จะมีความมั่นใจว่าองค์กรพุทธศาสนาของเราที่ประกอบด้วยประชาชนถึงประมาณร้อยละ ๙๐ หรือเกือบทั้งประเทศ ได้เห็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และคงจะไม่ต้องพูดถึงปัญหาอีก

ในภาพรวมในระดับประเทศเราเห็นปัญหามากมาย เราอยากจะเห็นองค์กรสงฆ์เข้าไปแก้ปัญหาในเรื่องของการที่จะสร้างคนดี สร้างเยาวชนในด้านจริยศึกษา ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่พวกเรามาประชุมกัน

ที่นี่ การที่ว่าเราจะพัฒนาให้ไปสู่จุดที่ท่านทั้งหลายที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสงฆ์ในทุกระดับและพระเถรานุเถระผู้ใหญ่ได้พูดกันมานั้น ผมมองว่าเราได้ประเด็นสภาพปัญหาและเก็บรวบรวมสภาพปัญหาเหล่านั้นมาแล้ว แต่วิธีการหรือยุทธศาสตร์ในการที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและหมักหมมมานานเหล่านี้ นั้น เราควรจะเอาปัญหา มาจัดกลุ่ม เพื่อกำหนดแนวยุทธศาสตร์และวิธีการพัฒนาในแต่ละระดับร่วมกัน ผมคิดว่าสิ่งที่เราคิดยังไม่ส่งผลถึงรูปธรรมการปฏิบัติที่ชัดเจนพอ ไม่ว่าจะเป็นระดับก่อนประถมศึกษาที่จัดศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาก็ตาม สมัยหนึ่งมีการแจกเงิน ๑,๐๐๐ ล้านบาทสำหรับเด็กที่ยากจนและด้อยโอกาส รวมถึงนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วย ผมไปหลายจังหวัดได้เห็นสภาพที่แท้จริง หากจะดูเด็กด้อยโอกาสไม่ต้องไปหาที่ไหน ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมเห็นภาพชัดเจน บางท่านหิ้วปืนโตไปฉันทเพล บางท่านต้องเสียค่ารถ

ในภาคนโยบายของรัฐหรือหน่วยงานที่กำกับก็ตาม ค่อนข้างจะปล่อยปละละเลยการจัดการศึกษาของสงฆ์ เหมือนกับที่ท่านสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งท่านพึ่งได้ในส่วนหนึ่งเท่านั้น ถ้าจะให้พึ่งได้ถึงขั้นมาตรฐานกลางทั่วไปแล้ว เป็นเรื่องที่จะต้องจัดการร่วมกัน ไม่ใช่ให้พระให้วัดไปจัดการฝ่ายเดียว กรมการศาสนาที่ทำร่วมกันมาจนเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะต้องมาคิดร่วมกัน ในเชิงของนโยบายผมคิดว่าเรามีหน้าที่กำกับอย่างเดียว ด้วยการลงไปคลุกคลีหาวิธีการร่วมกับท่านว่าถ้าหากว่าจะพัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐานตามที่กำหนด ครูและผู้บริหารควรจะได้รับ การอบรมอย่างไร

ทำไมคนแย่งกันเข้าโรงเรียนสายคริสเตียนกันมาก ไม่ว่าจะป็นโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน โรงเรียนอัสสัมชัญ ผมคิดว่าหากจังหวัดหนึ่งมีโรงเรียนแนวพุทธตามนโยบายหรือแนวอะไรก็ตาม ซึ่งอาจจะตั้งขึ้นใหม่หรือเป็นโรงเรียนที่มีอยู่แล้วในอดีตก็ตาม จะสนองในเรื่องนี้ได้ โดยอาจจะให้เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาในระดับสำคัญของจังหวัด จังหวัดละแห่ง หรือภาคกลางอาจจะมากกว่านั้นก็ได้อีก ผมคิดว่าเราสามารถทำได้ แต่กระบวนการจัดการและวิธีการที่พระคุณเจ้าได้พูดถึง เป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก

จากการที่ผมได้ทำแผนภาพรวมระยะ ๕ ปี ของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับทางมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ นโยบายของรัฐพูดชัดเจนมากใน ๓ ประเด็น

ประเด็นแรก ในอนาคต ๕ ปีข้างหน้า เราหวังว่าเราจะไม่ใช้ครูที่ไม่ใช่เจ้าของศาสนา เป็นผู้สอนเรื่องของศาสนาอีกต่อไป การจัดสรรงบประมาณโดยตรงไปยังสถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษาสามารถใช้จ่ายเงินก่อนนี้ไปจ้างครูสอนจริยศึกษาได้ จากที่ได้ปรึกษากับมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง หากจะใช้พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นพระนิสิตเป็นหลักคงไม่เพียงพอ เพราะมีโรงเรียนหลายหมื่นแห่ง ทางฝ่ายคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัดหรือระดับส่วนกลางก็ตาม คงยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการที่จะพัฒนาพระภิกษุที่ท่านมีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้าไปช่วยสถานศึกษา และจะไม่เข้าไปในลักษณะที่ท่านพูดไว้ว่าไม่คอยให้ความสำคัญกับพระมากนัก ต่อไปท่านจะเข้าไปในฐานะของครูบาอาจารย์พิเศษท่านหนึ่ง ที่มีโอกาสจะได้คำตอบแทนเหมือนครูทั่วไป

ประเด็นที่ ๒ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แรกก่อน เงินงบประมาณที่ได้รับ แล้วแต่กรมการศาสนาจะสนับสนุนผ่านกองศาสนศึกษาเป็นก้อนลงไป แต่ต่อไปนี้จะจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวไปที่สถานศึกษาของท่าน ตามระดับและประเภทการศึกษา ถ้าผมจำไม่ผิดมัธยมศึกษาตอนต้นจะประมาณ ๑,๒๐๐ กว่าบาท มัธยมศึกษาตอนปลายประมาณ ๑,๗๐๐ กว่าบาทต่อหัว และยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆอีกที่จะจัดสรรไปยังสถานศึกษา ผมคิดว่าด้วยการบริหารจัดการแนวนี้ ทางฝ่ายคณะสงฆ์จะช่วยเรื่องการจัดการศึกษาได้

ประเด็นสุดท้าย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้ทุกระดับมีองค์กรทางศาสนาเข้าไปเป็นคณะกรรมการในการจัดการศึกษาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับชาติต้องมีเช่นกัน เพราะฉะนั้นบทบาทของท่านในวัดในฐานะผู้นำของวัด และในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสามารถหลายด้านคงจะเข้าไปช่วยในเรื่องของการศึกษาได้ค่อนข้างมาก ในฐานะที่เป็นคนชนบท ผมคิดว่าโรงเรียนในชนบทหวังพึ่งท่านมากในเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น ขณะนี้หลักสูตรส่วนกลางจะมีไม่มากนัก เพราะจะต้องกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่น ดังนั้น หลักสูตรที่เกี่ยวกับจริยธรรมคุณธรรม พระนิสิตมีความรู้มากมายในเรื่องเหล่านี้ ผมคิดว่าองค์กรสงฆ์จะมีบทบาทค่อนข้างมากในชนบท ส่วนในชุมชนเมือง ชุมชนใหญ่ๆ ผมไม่ห่วง เพราะว่าส่วนใหญ่พระที่อยู่ในชุมชนเมืองมีความรู้ มีวิสัยทัศน์มากกว่าฆราวาสที่ทำงานอยู่ที่กระทรวงฯด้วยซ้ำไป

พระภิกษุ ผู้เข้าร่วมการประชุม

การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา เป็นก้าวที่ ๒ ที่เราสันับสนุนการศึกษา ก้าวแรกคือ สนับสนุนพระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้มีการศึกษาที่จะพัฒนาตนเองได้ ถ้าพระสงฆ์ไม่มีการศึกษาแล้ว คงไม่มีโอกาสที่จะสนับสนุนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในฐานะที่มีความใกล้ชิดกับองค์กรศาสนา จะพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของพระสงฆ์อย่างไร เพื่อให้ท่านพัฒนาความรู้ของตนเอง

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เป็นแนวคิดใหม่ บางครั้งบางโอกาสเข้าไปทำลายทฤษฎีเก่าที่มีอยู่เดิม ขอยกตัวอย่าง อาทิคาดไม่ถึงว่าแนวคิดเรื่องกองทุนหมู่บ้านละ ๑ ล้าน จะไปทำลายกลุ่มชาวบ้านที่เขารวมตัวอยู่เดิม เพราะกองทุนนี้จะต้องตั้งองค์กรใหม่ มีคณะกรรมการบริหารใหม่ การบริหารแทนที่จะเกิดประโยชน์กับชาวบ้าน กลับเป็นให้ชาวบ้านกุมยืมอย่างเดียว ยืมแล้วไม่ทราบเอาไปไหน หรือเอาไปทำอะไร แต่ไปทำให้ชาวบ้านเพิ่มหนี้ขึ้น เพราะฉะนั้นแนวคิดทฤษฎีการศึกษาใหม่ก็เช่นกัน การที่เราจะนำไปประยุกต์ใช้ก็ขออย่าให้ไปทำลายวัฒนธรรมประเพณีหรือทฤษฎีที่มีอยู่เดิม

นายบุญจันทร์ ขัวทุ่ง (ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและโครงการ สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ)

ขอฝากเรื่องสำคัญ เรื่องแรก จุดอ่อนที่เราเห็นชัดเจน คือการยืนอยู่ห่างกันระหว่างองค์กรคณะสงฆ์กับองค์กรของรัฐ เพราะฉะนั้นเมื่อนโยบายของรัฐชัดเจน นโยบายของทางคณะสงฆ์ชัดเจน และ-

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติก็กำหนดไว้ชัดเจน ควรจะมีการสัมมนาเพื่อจะให้ลงสู่ปฏิบัติจริง พุดง่าย ๆ ว่าเป็นแผนการจัดการศึกษาของสงฆ์ระดับชาติ วางแผนตั้งแต่ระดับชาติลงไประดับจังหวัดจนถึงการบริหารระดับตำบล เพื่อให้มีรูปธรรมที่ชัดเจนว่าจะเอาอย่างไร

เรื่องที่ ๒ จะดำเนินการโดยวิธีใด อย่างไร

เรื่องที่ ๓ ให้มีรูปธรรมชัดเจนว่ามาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เราต้องการเห็นมาตรฐานของโรงเรียนชาวพุทธเรา โดยเฉพาะที่พูดถึงว่าเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่คนแย่งเข้าเรียนเหมือนโรงเรียนเซนต์คาเบรียล จังหวัดละ ๑ แห่ง ทั้งที่ผู้เรียนคือสามเณรมีเวลาค่อนข้างมาก แต่เราไม่มีทรัพยากร ไม่มีอุปกรณ์การเรียนการสอนสนับสนุนท่าน เพราะฉะนั้น อยากให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสงฆ์ ไม่ใช่ปล่อยให้ลอยละลือไปแล้วแต่ใครอยากทำเหมือนในปัจจุบัน

พระเทพปริยัติเมธี

ประเด็นที่ท่านผู้อธิบายพูดไว้เมื่อสักครู่นี้สำคัญ เวลาที่พระระดับผู้บริหารคือ เจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะภาคบางรูปยังไม่รู้เรื่องนี้ เพราะเรานิมนต์ปลายแถวมาประชุมพระหัวแถวยังไม่รู้ ทำอย่างไรจะให้มีการประชุมสัมมนาในลักษณะอย่างนี้ในระดับเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัดสักครั้ง เพื่อให้ท่านรู้ว่าเวลานี้รัฐมีนโยบายอย่างนี้ พระเด็ก ๆ มาประชุมแล้วกลับไปบอก บางทีหลงพอว่าคุณไปรับบอไ้โรมา จึงอยากให้สัมมนาสักครั้ง จะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติหรือใครก็ตามดำเนินการร่วมกันกับสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ แล้วขอความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ถ้ามหาเถรสมาคมไม่ให้ความเห็น

ขอบ พระระดับเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด ท่านจะไม่มา เราจะ
ประสานงานกันยาก

พระครูสีลวัฒนาภิรม

เราพูดถึงวิธีการเชิงรุกเชิงรับกัน แต่วิธีแก้จะทำอย่างไร เราต้อง-
การให้ไหลลื่นในเรื่องการเรียนรู้อะไร เราจะช่วยกันอย่างไร ตรงนี้ขอให้-
ระวัง ยังต้องขอบอกว่า ที่จะพาพระเข้าโรงเรียนนั้น มีส่วนที่เป็นผล
ดีก็มาก แต่ผลร้ายท่านต้องช่วยกันระวังด้วย ตอนที่เอาโรงเรียนออก-
จากวัดนั้นครั้งหนึ่งแล้ว ครั้งนี้จะนำพระออกจากวัดอีกนั้นอันตราย
แต่จะทำอย่างไรขอให้ช่วยกันคิด ขอให้ติดตามดูจากที่ท่านผู้อำนวยการ-
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยสงฆ์ จะนำ-
เสนอ

นายพิศาล เจริญคล้าย (คณะครูสีลวัตร สถาบันราชภัฏเพชรบุรี วิทยาลัยสงฆ์)

ขอเสนอที่เป็นรูปธรรมสั้นๆ ในฐานะที่ผมดำเนินการทำหน้าที่-
ในเรื่องการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พระอาจารย์พระครู
สีลวัฒนาภิรม ท่านได้เรียกไปใช้ และได้ปรึกษากันว่ารัฐควรจะมี-
โครงการอะไรบ้าง ผมขอทราบเรียนที่ประชุมว่าเรามีโครงการที่จะพัฒนา-
ทั้งครู ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และพ่อแม่
ผู้ปกครอง ผมขอเสนอประเด็นที่ตัวนักเรียน ซึ่งสิ่งสูงสุดที่เราต้อง-
การก็คือความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะก่อ-
ให้เกิดความเป็นเด็กดี มีปัญญา มีความสุข และมีความสำนึกความ-
เป็นไทย ตามที่ประกาศไว้ชัดเจนในหน้าที่ ๔ ของหลักสูตรการศึกษา-

ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ว่าเป็นคุณลักษณะนักเรียนที่พึงประสงค์ การที่นักเรียนจะไปถึงจุดที่กำหนดไว้ได้ จะต้องเรียนรู้ผ่านสาระและกิจกรรมต่างๆของผู้เรียน

ประเด็นที่สำคัญที่สุดที่เรากำลังพูดถึงคือ การเรียนรู้ตามสาระของพระพุทธศาสนา ซึ่งกำลังพัฒนาและจัดทำอยู่ การเรียนรู้ของนักเรียนนั้น การเรียนในชั้นเรียนคงเรียนได้ไม่หมด และไม่ชัดเจนถึงระดับไปสู่การนำไปปฏิบัติ จึงต้องมีการจัดการอยู่ค่าย การจัดการอยู่ค่ายจะมี ๒ ลักษณะ ค่ายที่ ๑ เรียกว่า**ค่ายพุทธบุตร** และค่ายที่ ๒ เรียกว่า**ค่ายพุทธธรรม** ค่ายพุทธบุตรและค่ายพุทธธรรมเราจัดที่โรงเรียน ค่ายที่โรงเรียนนี้เราได้ปรึกษากับผู้อำนวยการโรงเรียนและเพื่อนครูจากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ตอนนี้อยู่กำลังทำการพัฒนาหลักสูตรอยู่ ค่ายนี้ถ้าจัดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๒ เป็นค่ายพุทธบุตร และสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๕ เป็นค่ายของพุทธธรรม นอกจากมีหลักสูตรแล้ว องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือตัวครูที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดทำค่ายเอง

นอกจากค่ายที่โรงเรียนแล้ว มาดูอีกค่ายหนึ่งคือค่ายที่วัด เราจะมีการพัฒนาครูผู้สอนสาระพุทธศาสนาและแนวกิจกรรม ซึ่งเป็นโครงการหลักที่ทางวัดปัญญาன்றารามร่วมมือกับสถาบันราชภัฏเพชรบุรี วิทยาลัยการณืทำการนารอง โดยความเห็นชอบของทางกรมวิชาการที่ต้องการจะทำการพัฒนาครูผู้สอนเพื่อให้กลับเข้าไปสอนในสถานศึกษาของเขา ค่ายที่วัดนี้ครูพระเป็นบุคลากรสำคัญ ดังนั้นพระจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับค่ายทั้ง ๒ นี้ เราจึงได้มีการดำเนินการ**โครงการพัฒนาพระวิทยากรค่ายพุทธบุตรและค่ายพุทธธรรม**ขึ้น ซึ่งเป็นดำริของพระครูลีลวัฒน์นาริมที่จะให้มีการดำเนินการทั้ง ๒ โครงการ

จากการดำเนินการทั้ง ๒ โครงการนี้ พบว่า ค่ายพุทธบุตรเหมาะสำหรับเด็กชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ค่ายพุทธธรรมเหมาะสำหรับเด็กชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยจะมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่เริ่มเข้ามาในโรงเรียน แต่ละรุ่นมีนักเรียนไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ คน ผมคิดว่าวัดที่ไหนก็สามารถที่จะทำได้และพัฒนาเด็กนักเรียนเหล่านี้ได้ และถ้าเป็นไปได้เราควรจะมีการพัฒนาหลักสูตรและแนวการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้

นอกจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียนแล้ว ยังมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครูและผู้บริหารโรงเรียนที่เราสามารถจัดเข้าค่ายที่เรียกว่า **ค่ายคุณธรรม** ซึ่งทางสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยฯ ที่ผมรับผิดชอบดูแลในเรื่องการพัฒนาครูและบุคลากร ได้ไปปรึกษากับพระครูลีล-วัฒน์ภริม ซึ่งท่านเห็นสมควรที่จะจัดกิจกรรมร่วมกัน ตอนนี้กำลังจัดให้มีค่าย ซึ่งทางปราชญ์บัณฑิตที่จะให้สถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรม ดังนั้น ทั้ง ๒ ค่ายหลักที่ทางวัดจัดนี้ ทุกวัดสามารถดำเนินการได้ และสอดคล้องกับประเด็นที่ว่า **เรา** ซึ่งหมายถึง **พระและครูคณาจารย์** สามารถจัดการเรียนการสอน จัดค่าย หรือทำกิจกรรมต่างๆ ในวัดและในโรงเรียน เพื่อให้พุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็กได้

พระใบฎีกาของย้อย อุตตกาโม (วัดโบสถ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

จากที่หลายๆท่านได้บรรยาย ได้เสนอแนวความคิด และจากประเด็นที่หลวงพ่อกันได้บรรยาย สรุปประเด็นได้ว่าวัดควรจะทำบทบาทหน้าที่ ดังนี้ ๑) เป็นแหล่งเรียนรู้ ๒) ผลิตครูคุณธรรม

๓) เป็นผู้^๑นำทางวิญญูณ

การเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่จะเรียนรู้ได้จากหลายด้าน ทั้งศิลปะ ทัศนกรรมต่างๆ วัตถุ บุคคล และสิ่งต่างๆที่มีคุณภาพในวัด

การผลิตครูคุณธรรม เป็นการให้ปัญญาแก่บรรดากุลบุตรทั้งหลายได้เข้ามาศึกษา เข้ามาบวช และศึกษาอบรม ที่ท่านใช้คำว่าบัณฑิต ซึ่งหมายถึงผู้รู้ในศาสนธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสิ่งที่บอกความต้องการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าปฏิบัติการเชิงรุก เป็นเชิงรุกอีกแนวทางหนึ่ง

การเป็นผู้^๑นำทางวิญญูณ ดังที่พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธรรมโม พุดไว้ คือให้มีพระมีสัมมาทิลี โดยที่คำว่าสัมมาทิลีอาจจะมองในมุมต่างกันได้ และการจะเป็นผู้^๑นำทางวิญญูณนั้น เราเรียนรู้พุทธศาสนา ได้ตรงจุดจริงหรือยัง เช่น การที่จะเผยแผ่ความรู้ให้กับเยาวชนเกี่ยวกับวิธีทำสังฆทานหรือของที่จะทำสังฆทาน เรายอมรับกันหรือไม่ว่าการถวายสังฆทานตอนบายผัดพระวินัย ถ้าเรายอมรับการเป็นผู้^๑นำทางวิญญูณ การสอนเยาวชนที่จะนำวัดเข้าบ้าน เข้าโรงเรียน หรือเอาโรงเรียนเข้าวัด เข้าบ้าน เราก็จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง การสอนเยาวชนก็จะได้คุณภาพตรงกับคุณธรรม

อาตมาสอนนักเรียนเป็นเวลา ๓ ปี ได้สอนอย่างตรงจุดประสงค์และไม่เข้าข้างตัวเอง บางอย่างที่เราสอนว่าผิด และพระทำผิดเราต้องบอกว่าผิด มีกิจกรรมหนึ่งที่ทำเวลาสอน คือกระผมได้สั่งให้ครูชื่อ เบียร์มาและถือไปให้เด็กเห็น เด็กถามว่าหลวงลุงถือมาทำไม กระผมว่า ก็ถือมาให้พวกเธอเห็นว่าสมควรไหม ผิดไหม ผิดศีลข้ออะไร เราพูดกันว่าแนวคิดทฤษฎีเป็นอย่างนี้ๆ แต่ภาคปฏิบัติเรายอมรับกันหรือ-

ยังว่าเราจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ตรงจุดจริงๆ เราสอนเปลือกหรือว่าแก่น ถ้าวัดเราสอนกันอย่างมีประสิทธิภาพ เขาวชนของเราก็จะออกมาในรูปแบบของการใช้สติปัญญา ใช้เหตุผล

สำหรับการมีส่วนร่วมรับภาระและสนับสนุนการจัดการศึกษาของวัดนั้น ในส่วนของศิลปะทัศนกรรมต่างๆ ที่วัดมี อาจจะได้รับภาระได้ในด้านที่เป็นสถานที่ที่ให้การเรียนรู้ และสามารถที่จะให้บรรดาญาติโยมเขามาเข้าไปตรวจสอบพฤติกรรมของตัวเองได้ ส่วนการสนับสนุนนั้นแม้แต่การให้ที่เรียกว่าให้สติปัญญาโดยปราศจากการเคลือบแฝงใดๆ ก็เป็นการสนับสนุนได้

ผู้เข้าร่วมประชุม

จิตใจที่ได้มาประชุมกับท่านที่จะทำให้วัดกับโรงเรียนมาพบกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าจะทำอะไรเพื่อให้เด็กของเราเป็นเด็กดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประเด็นการประชุมข้อสุดท้ายเรื่องปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม ขอเสนอว่า เมื่อมองในภาพรวมจะพบว่าวัดช่วยการศึกษาได้มาก อย่างกรณีของโรงเรียนที่ดิฉันสอนซึ่งได้ของบประมาณเพื่อสร้างอาคารเรียนไปหลายปี เพราะอาคารที่มีอยู่เดิมจะพัง ได้รับงบประมาณมาปีละล้านไม่พอที่จะดำเนินการได้ สุดท้ายท่านผู้อำนวยการโรงเรียนต้องไปกราบหลวงพ่อบุญ (พระธรรมโกศาจารย์) ให้ทราบ ท่านบอกว่า การสร้างอาคารเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐ ท่านไม่ยุ่ง แต่พอท่านมาดูสภาพของโรงเรียนแล้วท่านก็โหมมา ๔ ล้านกว่าบาทเลย ทำให้โรงเรียนมีอาคารใหม่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ทางโรงเรียนได้นิมนต์พระมาเป็นวิทยากรสอนชั้นมัธยมศึกษา และในบางสายวิชารวมทั้งชั้นอื่นๆ ส่วนเด็กเล็กก็พาไปที่วัด เอานักเรียนไปถึงวัด ไปเรียนเพื่อให้ทราบสถานที่สำคัญที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเรา ให้รู้จักวัดที่อยู่ใกล้โรงเรียน เพราะเราสำรวจแล้วว่าเมื่อนักเรียนจะอยู่ใกล้วัด แต่มีไม่ถึง ๕๐% ที่ผู้ปกครองพาไปวัด อาจจะเป็นเพราะมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรก็ตาม ซึ่งไม่เหมือนคนไทยสมัยก่อนที่ผู้ปกครองจะพาเด็กให้ไปรู้จักวัดตั้งแต่เล็ก แต่ของเราจนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาแล้ว ยังไม่รู้จักวัด จึงมองว่าแนวคิดโรงเรียนแนวพุทธเป็นสิ่งที่ดี การที่วัดจะเข้ามาช่วยการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นั้นเป็นสิ่งที่ดี

แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่ใช่มีแต่วัด โรงเรียน ครู และพระ นั่นคือสังคม ในความเป็นครูสอนมา ๓๐ ปี ทุกวันนี้มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนมากขึ้น คือรับไม่ได้กับการที่นักเรียนไม่มีความรับผิดชอบ ไม่มีวินัยในตนเอง เมื่อก่อนมีนักเรียน ๕๐ คน ไม่ส่งการบ้าน ๑-๒ คน ก็ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ ปัจจุบันเมื่อปีที่แล้วนักเรียนไม่ส่งการบ้าน ๑๐ กว่าคน นึกว่ามากแล้ว ปีนี้ไม่ส่ง ๓๐ กว่าคน ไม่ว่าจะใช้ลูกกล่อลูกชนอย่างไร นักเรียนก็ไม่มีความรับผิดชอบ ดิฉันไม่โทษเด็ก และไม่โทษผู้ปกครอง เศรษฐกิจเป็นปัญหาที่ทำให้เขาไม่ได้ใกล้ชิดลูกเท่าที่ควร แต่ก็อยากจะให้ลูกหลานเป็นเด็กดี จึงฝากนักเรียนไว้กับโรงเรียนและวัด แต่สิ่งหนึ่งที่มีผลกระทบต่อเด็กมากคือ สังคม ถ้าเราอยากให้เป็นโรงเรียนแนวพุทธ เราต้องเป็นสังคมแนวพุทธ โลกยุคโลกาภิวัตน์ทุกวันนี้ การสื่อสารไปได้ไกล ไม่ใช่แต่เพียงอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ก็เป็นตัวการสำคัญที่ดึงเวลาที่จะทำให้เด็กเป็นเด็กดี ช่วยงานบ้าน การตั้งใจเรียน และทบทวนบทเรียนให้หมดไป จากการสอบถามพบว่าเมื่อเด็กเลิกเรียน-

กลับถึงบ้าน เขาก็จะอยู่หน้าจอสี่เหลี่ยม ซึ่งรู้สึกว่าจะจะเป็นปัญหาระดับโลกด้วย รัฐบาลจะต้องช่วยดู ให้กระทรวงอื่นช่วยด้วย การสื่อสารสมัยนี้เด็กนักเรียนและแม่กระทั่งผู้ใหญ่ก็ได้รับชมภาพที่ไม่ดี เราสอนเด็กเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม แต่ขณะเดียวกันเราให้เด็กเห็นชินตากับภาพการฆ่าฟัน ไม่ว่าจะเป็ภาพยนตร์ หรือโฆษณาที่มีการนุ่งห่มไม่เหมาะสม พิธีกรรมสมัยนี้ก็มีการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ที่นำเสนอนี้ เพราะต้องการให้สังคมเป็นแนวพุทธด้วยจึงจะทำให้วัตถุประสงค์ในการที่จะให้วัดช่วยกับโรงเรียนไปได้รอด

พระมหาเขตชัย ธรรมภูริณี (ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดสระรัชของ กรุงเทพมหานคร)

ตามหัวข้อการประชุม เรื่อง “บทบาทของวัดในการมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ” เทาที่ฟังมาเราก็ชั่งชั่งอยู่แล้ว งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติก็ชี้ให้เห็นว่าวัดมีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับต่างๆ อยู่มาก ทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และอื่นๆ ประเด็นสำคัญคือคำว่า การมีส่วนร่วมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เราจะให้มีส่วนร่วมในระดับใด ขนาดใด บทบาทของวัดในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น จัดได้ใน ๓ ระบบ คือในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัย เราจะจัดบทบาทการจัดการศึกษาของวัดในรูปแบบต่างๆ เข้าในระบบที่ว่ันนี้ได้อย่างไรบ้าง

การที่ให้วัดมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงที่กำหนดว่า ให้มีความเป็นเอกภาพทางนโยบายและหลากหลายในทางปฏิบัติ ประเด็นสำคัญคือ

ทำไมเราจึงอยากให้วัดมีส่วนร่วม คิดว่าคงไม่ใช่เพียงอยากให้วัดได้มีบทบาทหรือได้ทำงาน แต่เป้าหมายที่ต้องการคือการจัดการศึกษาให้ถึงเยาวชน ซึ่งที่ผ่านมาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหลายแห่งมีปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนสังกัดอื่นในเรื่องการแย่งเด็ก เขามองว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ตั้งขึ้น เป็นการไปแย่งเด็กของโรงเรียนสายสามัญ

ดังนั้น การที่วัดจะรับภาระจัดการศึกษาจึงต้องมองให้ชัดถึงเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของเรา เช่น ถ้าเราจะรับภาระจัดการศึกษาเรื่องพุทธศาสนา จุดเด่นของเราคืออะไร อาจารย์พระครูลีลวัฒน์นาภิรมทานพูดชัดว่าต้องเน้นที่คุณธรรมหรือคุณความดี เป้าหมายหลักของเราตรงนี้ต้องชัด เช่น กรณีโรงเรียนแนวพุทธ และการที่จะให้วัดมีส่วนร่วม ควรเน้นไปถึงเรื่องของกระบวนการ งบประมาณ และมาตรฐานในการจัดการศึกษาด้วย หากไปถึงจุดนี้ได้จะทำให้มีรายละเอียดที่จะต้องกำหนดชัดขึ้น

พระครูสุวรรณวชิรธรรม

อาตมาขอสรุปตอนท้ายว่า การที่วัดได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถม ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสืบเนื่องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเข้าสู่จิตใจเด็กและเยาวชนได้อย่างมั่นคงนั้น วัดสกุณบั๊กษีได้จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ โดยในตอนเช้าให้มีการเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ สมาทานศีล และท่องมงคลชีวิตต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้เด็กมีหลักยึด

ส่วนการสอนจะสอนว่า เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดนำชาติไทย-
เจริญ เด็กดีเป็นศรีแก่พระพุทธศาสนา เด็กมีปัญญา นำพาพระพุทธ-
ศาสนาเจริญ เด็กดีเป็นศรีแก่พระมหากษัตริย์เด็กไทยชื่อสัตย์ช่วยจัด-
ปัญหาของบ้านเมือง เด็กดีเป็นศรีแก่พ่อแม่ เด็กมีคุณความดีเป็นศรีแก่-
วงศ์สกุล เด็กดีเป็นศรีแก่ครูอาจารย์ เด็กสอนง่ายใจครูเบิกบาน เรา
พยายามสอนอยู่เสมอ และบรรยายธรรมะซึ่งเป็นนิทานธรรมบทเพื่อให้-
เด็กสนใจธรรมะเป็นประจำทุกวัน จากการสังเกตพบว่า ผู้ปกครองรู้สึก
จะพอใจนำเด็กมาเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อาตมาก็ถามว่าโยมทำไมพาเด็ก-
มาเรียนที่วัดของเราเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เขาบอกว่าเพราะเราให้เด็กสวดมนต์-
ไหว้พระและบรรยายธรรมะในธรรมบทให้เด็กฟังทุกๆ วัน

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าของเรามีมากมาย เรานำมาบรรยาย
ให้เด็กฟังทุกๆ วัน วันละประมาณหนึ่งชั่วโมง ในวันพระถ้าโรงเรียน
ไม่ปิด เราจะให้เด็กสมาทานอุโบสถศีล เพื่อปลูกฝังให้เด็กเข้าใจ
เรื่องศีล สำรวมกายวาจาใจให้เรียบร้อย โดยเฉพาะการนั่งกรรมฐาน
หนังสือที่อาตมาแจกไปเป็นการฝึกให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการเจริญอานา-
ปานสติกรรมฐานทุกวัน และให้เจริญเมตตาภาวนาเพื่อให้เกิดความ
รักเพื่อนนักเรียนด้วยกันและรักในศาสนา ถ้าหากว่าเด็กได้ฝึกสมาธิ
ทุกๆ วัน จะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยนว่านอนสอนง่าย สะดวกแก่การ-
ที่จะช่วยเป็นธุระในการสืบทอดพระพุทธศาสนา การที่เด็กท่องทุกๆ
วัน ทำให้จำง่าย ได้หนังสือเร็ว และเราพยายามสนับสนุนให้เด็กสอบ-
ธรรมศึกษาตรี โท เอก ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะสอบธรรมศึกษาเอกได้ก่อน-
จบชั้นประถมศึกษา

ถ้าเราเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาได้ ก็อยากจะเปิดสอนภาษาบาลี-
ให้แก่เด็ก เพื่อจะได้เน้นหลักภาษาไทยในพระพุทธศาสนา อาตมาคิด-

ว่าถ้าเด็กมาอยู่กับเรา ๑๕ ปี ต่อไปเด็กคงจะสอบประโยค ๔ ได้ใน
ขณะที่เป็นเณร ถ้าเราหมั่นปลูกฝังอยู่

จากที่ได้สังเกตมา เราได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองของเด็ก เมื่อ
วัดมีกิจกรรม เราเชิญผู้ปกครองมาร่วมกับเราได้ง่าย โดยเฉพาะ
ทรัพยากรของวัดที่จะให้การอบรมศีลธรรมแก่เด็ก เราพร้อมทั้งด้าน
บุคลากร ทนทรัพย์ อุปกรณ์การเรียนการสอน และแผนการสอน วิช
าจริยธรรมนั้นเมื่ออยู่ในพระไตรปิฎกครบถ้วน ถ้าเราได้นำเอาพระไตรปิฎก
มาให้เด็กอ่าน มาบรรยายให้เด็กฟังทุกๆ วัน เด็กก็จะซึมซาบไปเรื่อยๆ

นายสิทธิชัย ขุขจรจักรวาล

“สงฆ์สงเคราะห์สงฆ์” ทำไมผมถึงใช้คำนี้ เพราะตอนนี้สงฆ์ใน
กรุงเทพฯ ไม่ค่อยได้สงเคราะห์สงฆ์ ในการประชุมสงฆ์เมื่อปี พ.ศ.
๒๕๓๐ จะไม่ให้ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปบวช ตอนนั้นกำลังจะ
ร่างกฎหมายฉบับปัจจุบันนี้ แต่ถูกคัดค้าน ในทางปฏิบัติตอนนี้ก็ยังทำ
กันอยู่ คนที่อายุ ๖๐ ปีบวชไม่ได้ยังมีอยู่มาก คงต้องขอความกรุณา

อีกประการหนึ่ง สาเหตุที่วัดร้าง ขอยกตัวอย่างกรณีเพื่อนผมที่
จังหวัดปทุมธานี ตั้งใจบวชพรรษาเดียว แต่พระที่จำพรรษาอยู่เดิม ท่าน
ฝากวัดไว้ แล้วสึกออกไป พระเพื่อนผมต้องบวชถึง ๕ พรรษาจึงมีคน
มาเปลี่ยน ผมอยากจะทำนิมนต์หลวงพ่อดลวงพีที่ท่านมีธรรมะและ
มีความรู้ไปอยู่ที่วัดเหล่านั้นเพื่อให้ญาติโยม โดยเฉพาะเด็กๆ ในท้องถิ่น
นั้นได้ทราบธรรมะ ทุกวันนี้ไม่ค่อยมีใครทราบธรรมะกัน เพราะว่า
พระที่มีภูมิความรู้ ท่านไม่ได้ไปประจำหรือไปโปรด ขอนมัสการ ขอความ
เมตตาจากหลวงพ่อดลวงพีช่วยไปประจำพรรษาอยู่ตามวัดในท้องถิ่น
ชนบทบาง

พระครูวิบูลศีลโสภิต กรรมการสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มีท่านศาสนิกชนจากจังหวัดพัทลุง ถ้ามถึงเรื่องการให้ความรู้กับพระสงฆ์ ขอกราบเรียนว่าขณะนี้ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกำลังพิจารณาหลักสูตรโครงการเรียนทางไกลสำหรับพระสังฆาธิการซึ่งกำลังจะเป็นรูปร่าง ขอกราบเรียนท่านเจ้าคุณ เจ้าคณะภาคด้วย ถ้ามีจดหมายจากผมไปให้พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาสเรียนทางไกล โดยปีหนึ่งพบกัน ๓ ครั้ง จบหลักสูตร ๔ ปีท่านจะได้รับปริญญาไป แบบเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านและกำนันมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชคิดว่าไม่เกิน ๒ เดือน หลักสูตรนี้คงจะออกมา ขอเรียนว่าพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสหรือที่ได้รับการรับรองจากคณะปกครอง ก็สามารถเรียนได้โดยจะต้องมีการทดสอบความรู้พื้นฐาน ๑ ปี สำหรับผู้ที่ไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มาก่อน

พระเทพปริยัติเมธี

การที่พูดว่าพระในกรุงเทพฯ ไม่สงเคราะห์พระในชนบทนั้น เราชาวพุทธมักจะใส่ร้ายกล่าวโทษกันเอง ถ้าพระในกรุงเทพฯ ไม่สงเคราะห์พระขานนอกจะอยู่ได้หรือ สมเด็จพระสังฆราชประทานที่ละ ๑๕๐ ล้านบาทจากที่มีผู้มาถวาย ท่านไม่เคยรับ ให้แจกจ่ายไปให้วัดบ้าง ให้โรงเรียนบ้าง สร้างโรงพยาบาลบ้าง พระธรรมโกศาจารย์ที่วัดชลประทานฯ สร้างตึกใหม่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๔๓ ล้านบาท พระวิสุทธาธิบดีที่วัดสุทัศนเทพวรารามให้ ๒๐๐ กว่าล้านบาท สมเด็จพระพุฒาจารย์ที่วัดสระเกศปีที่แล้วให้ ๔.๕ ล้านบาท เพื่อสร้างตึกสงฆ์ และปีนี้ให้อีก ๔.๕ ล้านบาทไปสร้างที่ชุมพร สมเด็จพระมหา--

รัชมังคลาจารย์ที่วัดปากน้ำให้ ๒.๔ ล้านบาท เพื่อซื้อรถให้โรงพยาบาลที่พัทลุง ซึ่งจะมอบรถให้ในวันที่ ๓ เดือนหน้านี้ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องในหมู่ชาวพุทธเรา จะทำให้พระที่ทำงานเสียหาย วัดใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ เขาช่วยเหลือวัดข้างนอกอยู่มาก แต่เป็นเพราะคุณโยมนานๆ เขาวัดที่หรืออาจตกขาว

ที่พูดว่าคนที่มีอายุ ๖๐ ปีแล้วไม่ให้บวชนั้น อาตมาเป็นพระอุปัชฌาย์ คนที่อายุ ๖๐ ปีแล้วนั้น ที่ให้บวชก็มี ไม่ให้บวชก็มี ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของคน ๆ นั้น ที่วัดชลประทานฯ มีพระรูปหนึ่งยศ พันโท ขณะนี้ อายุ ๘๐ ปีเศษแล้ว บวชมาแล้วไม่รับกิจนิมนต์ใดๆ ทำวัตรสวดมนต์บิณฑบาตเท่านั้น แต่บางคนบวชไม่ถึงเดือน ไปเยี่ยมลูก ของได้มาแอบเอาไปบ้านหมด เพราะฉะนั้นการที่จะให้บวชหรือไม่ให้บวช เขาต้องพิจารณา ถ้าบวชแล้วทำงาน ไหว้พระสวดมนต์ หรือทำกิจสงฆ์ไม่ได้ นานไปวัดจะกลายเป็นสุสานคนแก่ พระท่านมีหลักการ ไม่ใช่ใช้อารมณ์ คนแก่ที่บวชมาแล้วก็มาก ขึ้นอยู่กับว่าแก่แล้วมีประโยชน์หรือไม่ ถ้าแก่อย่างอาจารย์สมบุญ^{๑๑} อาตมาจะไปบวชให้ การที่จะทำงานให้พระพุทธศาสนา ไม่จำเป็นต้องเป็นพระเสมอไป ไปช่วยทำงานให้วัดหรือทำวัตรสวดมนต์ก็ได้ เราชาวพุทธอย่าดีกันเอง จะทำให้คนอื่นเขาหัวเราะ ขอให้ช่วยกันสร้างสรรค์

---

^{๑๑} นายสมบุญ มากบุญ ครูใหญ่โรงเรียนพุทธะวิทยา รองประธานกลุ่มโรงเรียนเอกชน-การกุศลของวัด ผู้เข้าร่วมการประชุม

อภินิหารวิเศษศรีวิชาว (เถียนเว้า) ผู้ช่วยฝ่ายปกครองโรงเรียน- กุศลสมาครวิทยาลัย

ถ้าท่านได้ศึกษาประวัติศาสตร์ประเทศไทยดนามอยู่บ้าง ย้อนไปเมื่อ ๓๐ ปีก่อน จะเห็นว่าพระต้องออกมาเผาตัวตายเพื่อประท้วงสิทธิ แต่วันนี้เป็นหนึ่งในนิมิตหมายอันดีหลายๆ นิมิต เป็นเหตุที่ทำให้ความมั่นคงและความสงบสุขเกิดในดินแดนนี้อย่างแน่แท้ ผมสังกัดคณะสงฆ์อัครนิกร อยู่ใ้คณะสงฆ์อื่นแห่งคณะสงฆ์ในเมืองไทย เป็นฝ่ายมหายาน พระพุทธศาสนาลัทธินี้มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ทางจีน ทิเบต เกาหลี ญี่ปุ่น เป็นต้น ผมหวังว่าเมืองไทยในอนาคตจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาพุทธศาสนาโลก เป็นนิมิตหมายอันดีที่ผมหวังไว้ เพราะอิสลามก็มีศูนย์กลางที่เมกกะ ศาสนาคริสต์ก็มีศูนย์กลางที่โรม

ผมขอเสนอประเด็นเสริมไว้ ๓ ส่วน

ส่วนแรกคือ ปัจจุบันนี้ฝ่ายคณะสงฆ์อื่นได้ให้การสนับสนุนในส่วนของการศึกษาอยู่ด้วย การศึกษาที่ทำอยู่ปัจจุบันนี้ต้องเอาการสังคมสงเคราะห์เข้ามาด้วย เช่น การให้ทานตามประเพณีนิยม เราจะต้องเป็นฝ่ายให้ก่อน ก่อนที่ชาวบ้านเขาจะมองในอีกมุมหนึ่งได้ โดยเฉพาะสังคมตอนนี้เศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญ มีพระหลายองค์กรที่ร่วมกันจัดกิจกรรมในส่วนของการให้ทาน เช่น พิธีเทกระจาด เป็นต้น เราเอาสังคมสงเคราะห์เป็นการสร้างค่า เป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การให้การศึกษา เพื่อจะให้ประชาชนได้รับรูปทาบของพระสงฆ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

ส่วนที่ ๒ เป็นส่วนของรัฐที่จะต้องมีส่วนช่วยรณรงค์ให้มีการปฏิบัติกิจตามหลักของพุทธศาสนา ถ้าเราจะเอาแนวพุทธ เช่น พุทธนี้-เป็นวันมาฆบูชา เมื่อวานเป็นวันแห่งความรัก(วันวาเลนไทน์) ถ้าภาค-

รัฐให้ความสนใจ จะต้องมีการรณรงค์ที่ชัดเจน เพื่อเป็นการหลอมนิยายชนและชาวพุทธทั้งหลายให้ตื่นตัว ไม่ใช่ไปเห่อวันวาเลนไทน์ดังนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นค่านิยมส่วนนี้จะต้องปลุกขึ้นมา โดยผู้ใหญ่เป็นหลัก

อีกเรื่องหนึ่ง คือการที่รัฐส่งเสริมให้มีอบายมุข เช่น การพนัน สิ่งเสพติดต่างๆ ถ้ารัฐเป็นผู้ส่งเสริมแล้วพระสงฆ์จะไปแก้อย่างไร พุทธไปก็จะไปขัดกับทางรัฐอยู่บางในส่วนนี้

ส่วนที่ ๓ อยากให้มีการกำหนดคุณวุฒิทางศาสนาประกอบการสมัครงานด้วย เพื่อเป็นการสร้างค่าหรือเป็นบันไดขั้นแรกของคนที่จะศึกษาธรรมะ เพื่อให้คนอยากจะเรียนธรรมะมากขึ้น โดยเอาวุฒิทางคุณธรรม เช่น วุฒิทางนักธรรม ทางบาลี หรือวุฒิทางธรรมอื่นๆ ไปประกอบในการพิจารณาคัดเลือกคนเข้าทำงานในหน่วยงานต่างๆ

พระมหาวิชา ปณฺณวฺชโธมฺ ครูใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดจันทนกะพอ

จากที่ได้ไปร่วมประชุมหลายแห่ง และได้ทำงานอยู่ที่วัดจันทนกะพอมาเป็นเวลา ๑๕ ปี เห็นว่าปัญหาเด็กมีความรุนแรงมาก แต่ทั้งทางรัฐและฝ่ายสงฆ์ปล่อยปละละเลย ขาดความร่วมมือ ทำอย่างไรจะให้คณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองรวมด้วยช่วยกัน นำพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในเขตชูประเทศ เขตชูพระมหากษัตริย์ของเรา โดยเฉพาะพระองค์ทรงเป็นศาสนูปถัมภก เป็นผู้นำวิญญูณของชาวโลก ที่มารวมปรึกษากันหรือกันนี้ก็ดีแล้ว อยากให้นำไปปฏิบัติด้วย ไม่ใช่พูดกันไปพูดกันมาเสร็จแล้วไม่ทำอะไรเลย อาตมาได้ไปร่วมประชุมมาหลายแห่งมาก ไม่เห็นปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ตอนนี้เริ่มจะมีรูปธรรมชัดเจน-

แล้ว ก็ขอให้เราได้มีความตั้งใจช่วยกันเสียสละส่วนตัวของเราเพื่อความสุขในอนาคตอีกร้อยพันปีข้างหน้า

พระครูลีสวัสดิ์วัฒนาภิรม

ขออย่างนี้ว่า เราจงมาตระหนักเรื่องความเป็นพุทธบริษัท ท่าน-
ถนัดในกิจใดก็ตามก็ขอให้ทำหน้าที่บนฐานของความเมตตา ปัญญา-
บริสุทธิ์ แต่ในหน้าที่ตรงนั้น ท่านต้องมีหน้าที่หลัก คือ ถ้าเป็นพระ-
ก็อย่าทิ้งวัด เป็นญาติโยมก็อย่าทิ้งบ้าน เอาธรรมะไปปฏิบัติกันให้ซัด
อย่าเพียงแค่มั่นเรื่องการรายงานหรือเขียนทำงานกันบนกระดาษ ขอ
ให้ทุกฝ่ายทุกท่านรับภารกิจจากพระพุทธเจ้าที่ว่า พุทธศาสนายู่ได้
เพราะพุทธบริษัท ปัจจุบันกลายเป็นมีความน่ากลัว เพราะวาพุทธศาสนา
กลายเป็นของพระ ในการทำกฎหมายก็จัดกลุ่มไว้แปลก คือเอา
พระไปอยู่กลุ่มเดียวกับคนปัญญาอ่อนและคนบ้า และในที่สุดเมื่อ
เขาปกครองโดยประชาธิปไตย เราจึงไม่มีตัวแทน เพราะพระเคยอยู่
กลุ่มเดียวกับคนปัญญาอ่อนและคนบ้า

ที่เรามาพูดกันตรงวันนี้ ผมยอมรับว่าเรารักศาสนา แต่เราก็อยู่-
ในส่วนปลาย พระเทพปริยัติเมธีได้พูดไว้ชัดเจนว่า ถ้าจะทำได้จริง
คือไปกราบเรียนพระมหาเถรสมาคม และนิมนต์เจ้าคณะภาคมาฉันเพล
ไม่มีงบประมาณในการถวายภัตตาหารเพล ก็บอกพระที่มากันทั้งหมด
ให้บิณฑบาตมาถวายเพล หากทำได้เช่นนี้เมื่อนั้นจะเกิดสัมฤทธิ์ผล มิ-
เช่นนั้นแล้วเราคงจะได้เพียงแค่มาร่วมกันโดยรู้วักมึงอยู่ต่างถิ่นต่างที่กัน-
ก็จริง แต่เราร่วมกันรับผิดชอบ เป็นการรับผิดชอบในส่วนที่เราไม่มี-
สิทธิ์ที่จะไปกำหนดนโยบายแล้วเราก็มาร่วมกันอยู่อย่างนี้

ขอฝากว่าท่านจงเป็นพุทธบริษัทที่รับมรดกธรรมจากพระสัมมา--
สัมพุทธเจ้า แล้วก็ขอให้ท่านพยายามหาวิธีการ ผมยอมรับว่ายากใน
การที่เรามาคิดกันเพียงแบบง่ายๆ สั้นๆนี้ แม้ที่ผมพูดก็คงไม่ได้สรุป
รวมไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติได้เพียงพอ แต่ขอให้คิดว่าเราจะทำอะไร
และขอให้พระทั้งหลายอย่าทิ้งวัด เราเจ็บปวดพอแล้วที่เอาโรงเรียนออก-
จากวัด แต่ถ้าเรามาถึงขั้นที่พระต้องออกจากวัดอีก ขอให้หนักภาพว่า-
อะไรระจะเกิดขึ้น

**นายบุญจันทร์ บัวทุ่ง (ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและโครงการ
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงาน-
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ)**

ขอกราบเรียนนโยบายตรงนี้ให้ท่านทราบชัดเจน ใน ๓ ประเด็น
เพื่อจะได้ไปเตรียมตัว

๑) สิทธิในการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
กำหนดชัดเจนว่า ท่านอาจจะไม่ให้ลูกศิษย์ของท่านไปเรียนในโรงเรียน-
ที่อยู่รอบวัดก็ได้ ท่านอาจจัดการศึกษาเอง โดยท่านจะได้รับค่าใช้จ่าย-
ในการจัดการศึกษาจากรัฐตามสิทธิตามที่กำหนด จึงไม่ต้อง
เป็นห่วงวาทรมสามัญศึกษา จะมาแย่งเด็ก และท่านก็สามารถจะขอรับ-
ค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับเด็กที่ท่านจัดการศึกษาให้ได้ทั้งหมดตามที่รัฐ
กำหนด เพราะฉะนั้น ในเรื่องของงบประมาณในการจัดการศึกษาตรง-
นี้ก็มิมีทิศทางที่ชัดเจนแล้ว โดยเฉพาะวัดที่เป็นนิติบุคคล

^{๑๑} ยุบรวมเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖

๒) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน ในคณะกรรมการการศึกษาแต่ละระดับ จะมีตัวแทนองค์รของท่านหรือผู้แทนทางพระพุทธศาสนาอยู่ด้วย ซึ่งเป็นคณะกรรมการตามกฎหมาย ดังนั้น หากมีเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนต่างๆ ท่านก็มีสิทธิที่จะพึงได้รับด้วย และสำหรับท่านที่ไปทำการสอนหรือไปเป็นครูอาจารย์ ก็จะได้ค่าตอบแทนการสอนตามวุฒิและตามสิทธิจากรัฐทุกประการ

๓) มาตรฐานการศึกษา ต่อไปจะมีการประเมินมาตรฐานภายในและภายนอก ทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนอื่นที่ท่านจัดอยู่ ถ้าท่านรับเงินสนับสนุนจากรัฐแล้วผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ท่านจะถูกตัด/ลดงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนลง แต่ถ้าประเมินแล้วปรากฏว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ท่านจัดได้มาตรฐานดี ท่านจะได้รับงบประมาณเพิ่ม โดยควบคู่ไปกับการที่ท่านต้องจัดทำแผนงบประมาณระยะปานกลาง (๓ ปี) ล่วงหน้าด้วย ตรงนี้เป็นเรื่องดีและเป็นการทำทนายประสิทธิภาพของผู้บริหารด้วย

สุดท้ายที่อยากจะเรียนคือ ขอชมเชยการทำงานของท่านพระครูสีลวัฒน์ภิรม และขอฝากกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าน่าจะมีการขยายผลจากการดำเนินงานของวัดปัญญาบันฑิตาราม โดยตั้งบพิเศษอาจเป็นในปีนี้เลยก็ได้ ให้กับเขตพื้นที่ที่ ๑๗๕ แห่ง ในลักษณะเป็นการนำร่องกระจายลงไปในแต่ละเขตพื้นที่แล้วนำผลที่เกิดขึ้นมาพิจารณาร่วมกัน เพราะวัดอย่างวัดปัญญาบันฑิตาราม จะเป็นหลักสำหรับวัดอื่นๆ ที่จะขยายต่อไป ถ้าหากว่ามีอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง ๑๗๕ เขต จะเป็นที่พักของเยาวชนได้ค่อนข้างมาก

นางสาวพินสุตา สิริธวัชศรี ผู้ดำเนินรายการ

เพื่อความเข้าใจตรงกัน ที่บอกว่าจะได้เงินนั้น ขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการในหลายๆ เรื่อง ถ้าหากจัดทำกฎกระทรวง ระเบียบต่างๆ แล้วเสร็จจึงจะมีผล แต่ขณะนี้ยังไม่เสร็จ สิ่งที่ ผอ.บุญจันทร์พูดนั้น หมายถึงแนวทางที่จะดำเนินการต่อไปเมื่อกฎหมายทุกอย่างเสร็จเรียบร้อย รวมทั้งเรื่องค่าตอบแทนการสอน สำหรับพระที่ไปสอน ไปเป็นครูอาจารย์ในโรงเรียนด้วย รายละเอียดต่างๆ ส่วนหนึ่งสภาการศึกษา กำลังทำ ส่วนหนึ่งกระทรวงศึกษาธิการ กำลังพัฒนานโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้คิดค่าใช้จ่ายบางอย่างไว้บ้างแล้ว แนวทางที่จะไปทำอย่างทั้งหมดก็คือ วัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสิทธิที่จะได้รับเงินอุดหนุน เป็นรายหัวเท่าเทียมกับโรงเรียนทั่วไป เช่นเดียวกับที่จัดโดยหน่วยงานอื่น แต่ทั้งหมดจะอยู่ภายใต้รายละเอียดของกฎหมายที่กำลังทำ ใกล้จะแล้วเสร็จ

ประเด็นของพระครูสุวรรณวิจิตรธรรม วัดสกุณปั๊กษ์ **ประเด็นแรก** คือ ต้องการจะสร้างวัดให้เขามามีส่วนรวมการจัดการศึกษาแทนรัฐ ซึ่งกว่าจะสร้างได้ต้องใช้เวลา ๒ - ๔ ปี เพราะมีรายละเอียดขั้นตอนอย่างที่คุณเจ้าพบมานั้น ในอนาคตเมื่อมีเขตพื้นที่การศึกษา อำนาจทุกอย่างในการจัดตั้ง ยุบ รวม เลิก จะไปอยู่ที่เขตพื้นที่การศึกษา โดยมีคณะกรรมการซึ่งมีตัวแทนของพระภิกษุเขาไปเป็นกรรมการ ทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ซึ่งจะทำให้ความใกล้ชิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน กฎ ระเบียบต่างๆ จะผ่อนคลายเป็นได้มาก

ประเด็นที่ ๒ เรื่องของเงินงบประมาณ ดังที่ผู้อำนวยการส่วนแผนงานและโครงการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (นายบุญจันทร์ บัวหุ้ง) ได้พูดไว้ คือจะได้รับจัดสรรค่าใช้จ่ายรายหัว ซึ่ง-

จะทำให้พระคุณเจ้าไม่เดือดร้อนมากนัก ยกเว้นเรื่องภัตตาหารที่จะถวายพระเณร แต่เป็นศักยภาพที่พระคุณเจ้าจะสามารถระดมทรัพย์ยกมาใช้ในการศึกษาของวัดได้อยู่แล้ว

สรุปภาพรวมที่พูดกันในวันนี้คือ

๑) การจัดการศึกษามีใช้ภาระของวัดแต่วัดมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาได้ โดยรัฐมีหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม ทั้งในส่วนที่พระคุณเจ้าจัดการศึกษาแทนรัฐและส่วนที่พระคุณเจ้าจัดการศึกษาของตนเอง แต่ในกรณีถ้าพระคุณเจ้าจัดการศึกษาแทนรัฐ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พระคุณเจ้าก็ต้องอยู่ภายใต้มาตรฐานบางส่วน และยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ถ้าจะจัดการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาพระผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถที่จะไปเป็นผู้สอนหรือเป็นผู้นำทางการศึกษาได้

๒) การที่พระมารวมเป็นผู้นำทางการศึกษา รัฐต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้พระได้มีโอกาสจัดการศึกษาและเข้าไปสอนในสถานศึกษาได้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ให้สถาบันศาสนามีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งโดยการเข้ามามีส่วนเป็นคณะกรรมการทุกระดับ และโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริมในกรณีที่พระคุณเจ้าไม่จัดการศึกษาเอง เช่น การสร้างตึกสร้างอาคาร การให้ทุนสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ซึ่งพระคุณท่านได้ทำเป็นกิจวัตรอยู่แล้ว ในขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาที่จะนำไปสู่ความรู้คุณธรรม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของชาติและเป็นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖ จะสำเร็จไปไม่ได้ถ้าพระคุณเจ้าไม่ช่วย

การประชุมสัมมนาในวันนี้ เราได้แนวทางที่จะส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา และแนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาของวัด หลังจากนั้นจะมีการประชุมสัมมนาโดยนำผลวิจัยบางประเด็นที่เสนอไว้มาพิจารณาร่วมด้วย ส่วนที่ท่านเสนอว่าขอให้ทางสำนักงานฯ ได้มีโอกาสรายงานให้พระผู้ใหญ่ได้ทราบนั้นก็จะไปประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพัฒนานโยบายในส่วนนี้ต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางที่จะต้องทำอยู่แล้ว ขออาราธนาพระเทพปริยัติเมธี กรุณากล่าวสรุปในประเด็นและรายละเอียดสำคัญๆ อีกครั้ง และกล่าวปิดประชุม

พระเทพปริยัติเมธี

ที่ท่านทั้งหลายได้มาระดมความคิดเห็นนี้ก็ด้วยเป้าหมายอันเดียวกัน คือ การทำงานเพื่อให้เกิดความมั่นคงของชาติบ้านเมือง เราอย่าคิดเพียงว่าทำเพื่อให้เกิดความมั่นคงกับพระศาสนา เพราะเราอาศัยชาติบ้านเมือง ต้องให้ชาติบ้านเมืองมั่นคง พระศาสนาจึงจะอยู่ได้ทำงานกันได้ ถ้าชาติบ้านเมืองระส่ำระสายพระศาสนาก็อยู่ไม่ได้

เดี๋ยวนี้มีคนใจแคบมีมากขึ้น เมื่อก่อนคนใจกว้าง พระพุทธเจ้ากว่าจะได้ความรู้เกือบล้มตาย พอได้มาแล้วเที่ยวแจกเขา เดี่ยวนี้ใครรู้อะไรก็จดลิขสิทธิ์ คนใจแคบมากขึ้น ไปเลียนแบบเขาก็ไม่ได้ ผมมีความรู้ ๔ ประโยค ถ้าจะไปเป็นครูสอนก็ไม่ได้ เพราะเราไม่ผ่านวิชาชีพครู เป็นการเขียนกฎหมายมากัดกันคนอื่น เรื่องไม่เข้าทำยังมีในสังคม ลูกศิษย์ผมมีความรู้ ๔ ประโยค จบปริญญาโท จะไปต่อบริญญาเอกต้องเสียเวลาปีหนึ่งเพื่อเรียนวิชาชีพครู เป็นการเอาคนฉลาด-

ให้กลับไปเป็นคนโง่ วนกันอยู่อย่างนี้ เหมือนกับที่เขารับรองมาตรฐาน ISO หลายแห่งก็โซ(SO) ตามชื่อจริงๆ ไม่อยากพูดว่าที่ไหน ทำไม- คนไทยไม่ให้เกียรติคนไทย ไม่รับรองกันเอง ให้ฝรั่งนำข้าวมารับรอง ข้าราชการไทยมีคุณภาพ พระไทยก็มีคุณภาพ ทำไมต้องเอาคนที่ไม่เคย- รู้จักวัฒนธรรมไทย คนที่เข้าวัดยังไหว้พระไม่เป็นมารับรองมาตรฐาน เราสถิติหรือเปล่า เรื่องนี้เป็นเรื่องในครอบครัวเรา ครอบครัวชาวพุทธ โยมก็เป็นพุทธ อาตมาก็เป็นพุทธ เรื่องในครอบครัวไม่ควรเอาออก- ไปพูดข้างนอก เราควรจะช่วยจัดการกันเอง เห็นอะไรบกพร่อง ก็วาง- แนวทางร่วมกัน อาตมาว่าอันนี้จะนำไปสู่ความมั่นคงทางจิตใจ และ ของสังคม ของชาติบ้านเมือง

ผมมองเห็นมาหลายปีแล้วว่าแม่เราจะบอกว่าโลกเปิดแล้ว แต่ว่า- พระลงไปเป็นผู้สอนไม่ได้ ความรู้ไม่มี ไบผ่านวิชาชีพครูไม่มี จะให้- ไปทำเรื่องรับรอง ISO เราก็ไม่รู้จะไปยื่นของที่ไหน ทั้งเปิดและทั้งกัน เบ็ดเสร็จไปในตัว แสดงว่าสังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมโกหก ไม่ใช่- สังคมจริง เพราะไม่เอาของจริงมาพูดกัน

สิ่งหนึ่งที่ต้องยอมรับ ที่พระของเราพูดกันว่าจะไปสอนหนังสือ เอาเข้าจริงจะไปสอนในโรงเรียนได้ก็รูป ในเมื่อเราจะให้พระไปสอนใน- โรงเรียน ทำไมเราไม่พัฒนาพระให้สามารถสอนได้ เรามีสถาบัน ราชภัฏ มีมหาวิทยาลัย เมื่อก่อนเขารังเกียจพระ พระเข้าเรียนไม่ได้ แล้วก็มาพูดว่าพระมีความรู้ไม่ทันโลก แล้วใครทำให้พระตกขบวน เคยคิดหรือไม่ว่าใครร่างกฎหมาย ใครวางระเบียบ ที่ทำให้พระตก ขบวน ทำให้เดินหน้าไปพร้อมกับโยมไม่ได้ ที่พระครูวิบูลศีลโสภิต บอกว่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจะให้เรียนทางไกลนั้น ก็

ยังสายเกินไป ควรต้องออกประกาศพรุ่งนี้เลย พระทำงานไม่ได้เพราะ-
โยมปรับกันเรื่อย แต่ไม่ยอมปรับให้พระบ้าง แล้วหาว่าพระโง่งบ้าง ไม่-
ทันสมัยบ้าง ตัดเกรดไม่เป็นบ้าง ใครจะรู้มาแต่เกิด ถ้าไม่มีคนสอน
โยมคิดแผนพัฒนาแต่ของโยม ไม่ยอมพัฒนาพระ แล้วหาว่าพระไม่
ทันสมัยไม่พัฒนา ใช้คอมพิวเตอร์ก็ไม่เป็น เคยคิดถวายคอมพิวเตอร์-
พระบ้างหรือไม่ อย่าคิดเรื่องจะถวาย แค่คิดจะสอนยังไม่คิดเลย แล้ว
จะให้พระทันสมัยอย่างไร ชาวบ้านไปเรียนกันเองใช้กันเอง

เวลานี้อินเทอร์เน็ตที่บอกว่าทันสมัย มันทันสมัยในทางทำลาย
เรามีเทคโนโลยีเพื่อกักรอนจิตใจ กักรอนศีลธรรม ไม่ได้มีไว้เพื่อ-
อำนวยความสะดวกในการพัฒนาคน วันวาเลนไทน์นัดกันไปตรงนั้น-
ตรงนี้ เด็กนัดกันไปเที่ยวเซค จำเป็นหรือจะต้องใช้โทรศัพท์มือถือ
เวลานี้พ่อแม่ควบคุมเด็กไม่ได้แล้ว เพราะเด็กไม่ใช้โทรศัพท์พื้นฐาน
เราให้เงินเด็กไปโรงเรียน แต่เด็กยอมอดข้าวเก็บสตางค์ไว้ซื้อโทรศัพท์-
มือถือ จะได้นัดกันไปเที่ยว นี่คือเทคโนโลยีที่คนใช้โดยไม่มีความรู้
เท่าทัน จึงมีแต่กักรอนตัวเอง

พุทธศาสนาสอนคน พระเถรทุกรูปองค์ครูดี เมื่อก่อนเขาเข้าวัดเพื่อ-
เรียนยถาภูตญาณ ถ้าไม่เรียนจะไม่ให้บวช ยถาภูตญาณเป็นการ-
สอนให้รู้จักว่าของที่จะกินคืออะไร แล้วต้องว่าปฏิสังขตอ ว่ากินไปทำไม
กินแล้วได้อะไร นี่คือวิถีชีวิตของชาวพุทธ แต่เวลานี้เราไม่รู้เลยว่ากิน-
ทำไม กินแล้วได้อะไร กินเพื่ออะไร พระธรรมปิฎกท่านบอกว่าสอน-
ให้คนรู้จักกิน รู้จักเห็น รู้จักฟัง รู้จักอยู่ ซึ่งจำเป็นที่ทางราชการต้อง-
เอาพระลงไปช่วย การที่พระลงไปช่วยโดยจะไปเป็นครูสอนระดับ
ประถม มัธยม หรืออุดมศึกษาก็แล้วแต่ กฎหมายเปิดช่องทางให้

แล้ว แต่ว่าท่านเข้าไปสอนได้หรือไม่ พระที่จบนักธรรมชั้นเอกเข้าไปสอน จะให้ค่าใช้จ่ายท่านเดือนละเท่าไร และถ้าคุณวุฒิพระท่านยังไม่พอตามที่โยมตั้งไว้ ก็ให้ช่วยปรับขึ้นไปให้ไปด้วยกันได้ ถ้าโยมไม่รังเกียจพระ แต่ถ้าโยมรังเกียจพระก็ต่างคนต่างอยู่ก็แล้วกัน ถ้าจะไปด้วยกันต้องปรับให้เท่ากันจะได้ไม่รังเกียจกัน คุณโยมบางคนเป็นต็อกเตอร์แล้ว แต่พระซึ่งอายุเท่ากันยังไม่จบนักธรรมชั้นตรี แล้วจะไปด้วยกันได้อย่างไร

อย่างนี้กว่าพระครูสีลวิมลนิรมเก่ง หรือองค์ใดองค์หนึ่งเก่ง พระที่เก่งกว่าเรามีเยอะแต่ตายไปแล้ว เราต้องสร้างพระรุ่นใหม่ สามเณรรุ่นใหม่ขึ้นมา ให้ท่านมีศักยภาพอยู่ในสังคมเทคโนโลยีได้ ถ้าเราไม่คิดตรงนี้ไว้ด้วย เมื่อพระเณรเข้าไปสอนในโรงเรียน แล้วเด็กให้ช่วยเปิดอินเตอร์เน็ตแต่หลวงพี่เปิดไม่เป็น วันหลังพระเข้าไปสอนไม่ได้แล้ว ก่อนที่เราจะใช้พระไปทำงานต้องปรับปรุงศักยภาพของท่านก่อน ภาษาพระพุทธเจ้าท่านบอกว่า สร้างคนก่อนสร้างงาน พระพุทธเจ้าสร้างตัวเอง แล้วต่อมาสร้างเบญจวัคคีย์ ท่านไม่ได้คิดว่าโครงสร้างพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นอย่างไร ท่านสร้างคนอย่างเดียว เมื่อคนมันคง มีพระอรหันต์เกิดขึ้น ๖๑ รูป ศาสนาก็เดินหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว

ดังนั้น เรื่องนี้เราติดขัดอยู่ตรงที่ว่า พระภิกษุสามเณรยังไม่ได้รับการศึกษาทัดเทียมกับที่ฝ่ายฆราวาสได้รับ เวลานี้พระและสามเณรเป็นมนุษย์ที่น่ารังเกียจที่สุดของประเทศไทย แม้กระทั่งหนังสือเดินทางไปต่างประเทศ (passport) ก็ให้เวลาเพียง ๒ ปี ไม่มีประเทศไหนในโลกที่เป็นแบบนี้ มีแต่ประเทศไทยที่พระถือหนังสือเดินทาง ๒ ปี

นำเวทนาเหลือเกิน พระไปไม่เหมือนมนุษย์ธรรมดา มี passport
ครึ่งเดียว เมื่อเราจะใช้พระควรทำให้ถูกต้อง แม้แต่พระที่เขาทำจาก-
ดินจากหินก็ต้องนำไปปลุกเสก เอาพระมาจากทั่วโลกมาทำพิธีอย่างที่-
วัดสุทัศน์เทพวรารามทำ แต่พระ(สงฆ์)บ้านเราไม่เคยมีการปลุกเสกกัน-
เลย ปล่อยให้จมอยู่กับดิน

ที่คุณโยมบอกว่าวัดแถวบ้านผมจะร้างแล้ว เพราะไม่มีพระไปอยู่
ใครจะไปอยู่ พระต่างถิ่นไปอยู่ เกิดขัดหูขัดตาที่จะเกิดปัญหา วัด
ไหนก็ต้องให้วัดนั้นเป็นผู้สร้างพระ ไม่ใช่ไปยืมเพื่อนมาใช้ คนบ้าน
ไหนก็ต้องคนบ้านนั้น จะไปปิดหูปิดตากันได้ อาตมาอยู่มาหัวเมือง-
ไทยแล้ว ถ้าไปแล้วไม่สามารถเข้ากับวัฒนธรรมของเขา ไม่มีความเป็น-
ญาติกัน ไปขัดหูขัดตา เห็นว่าพระที่มาอยู่นี้ไม่ใช่ญาติพี่น้อง เขาก็ไม่-
ใส่ใจดูแล อยู่ได้อยู่ไป หรือบางทีก็มีการเดินขบวนด้วย แต่ถ้าพระ
เป็นคนในท้องถิ่นนั้น คนที่นั่นรักหมด พระของเขา เขาสร้างมา เขา-
ดูแลมาตั้งแต่เป็นสามเณรน้อย มีอะไรนิดหน่อยเขาก็ให้อภัย ถ้ามา
จากที่อื่นไม่ใช่พระเขา เขาก็ไม่เอา เพราะฉะนั้น เราต้องมาคิดกันว่า
ในเมื่อกฎหมายเปิดแล้ว แต่ว่าพระเรายังไม่พร้อม จะไปตำหนิท่านก็
ไม่ได้ เพราะระบบที่ผ่านมาช่วยท่านหรือไม่ ว่าท่านยังขาดเหลืออะไร

ทางออกที่จะทำให้สามารถทำงานเสร็จภายในไม่เกิน ๓ ปีหากรัฐ-
จะทำ คือให้สถาบันราชภัฏที่มีอยู่ทั่วประเทศ รับพระเข้าเรียนเพื่อ
ปรับปรุงคุณวุฒิ อาจเรียนภาคค่ำหรือเสาร์อาทิตย์ก็ได้ เหมือนสมัย-
หนึ่งที่ให้ครูประจำการมาเรียนครุศาสตร์บัณฑิตภาคค่ำเพื่อปรับวุฒิ ถ้า
จะทำก็ไม่ใช่เรื่องยาก แต่เขาคงกลัวว่าถ้าทำแล้วพระจะรู้ทัน โกงได้
ลำบาก หรืออาจไม่ยอมจะร่วมงานกับพระ ต้องคิดให้หลายๆ ชั้น

บางคนอาจจะบอกว่าพระไม่เคยไปช่วยสอนในโรงเรียน จะเล่าให้ฟังว่า การไปสอนที่โรงเรียนพระท่านเรียกประโยชน์ไม่ได้ และประโยชน์ที่วัดจะพึงได้ก็เสียไปด้วย อย่างที่วัดอาตมาถ้ำอยู่ฉันเพลได้ ๒๐๐ บาท ถ้างวดตอนหัวค่ำได้อีก ๑๐๐ บาท ได้วันหนึ่ง ๓๐๐ บาท แต่ถ้าท่านไปสอนที่โรงเรียนนอกจากไม่ให้ท่านแล้ว ยังต้องนั่งแท็กซี่ไปเองด้วย พระท่านก็พูดไม่ออกเรื่องเงินเรื่องทอง แต่ความจริงพระท่านก็เป็นมนุษย์ ขึ้นแท็กซี่รถยังไม่ทันออกก็กดมิเตอร์แล้ว วิธีชีวิตของพระต่างกับโยมตรงไม่มีเมีย ไม่มีครอบครัว ไม่เสียภาษีโดยตรงแต่ภาษีโดยอ้อมต้องเสีย เรามักจะมองพระเป็นคนพิเศษ ไม่ได้คิดถึงความเป็นขั้นพื้นฐานที่ท่านยังต้องมีอยู่ในเรื่องของปัจจัยสี่ ถ้าเราคิดถึงตรงนี้นักไว้ด้วย ทำไมพระจะทำงานไม่ได้ ผมเป็นเจ้าคณะภาคเขาให้เงินเดือนๆละหนึ่งหมื่น สามถึงสี่เดือนเขาเบิกให้ครึ่งหนึ่งไป-กลับภูเก็ทเที่ยวหนึ่งเงินเดือนพอดีค่าเครื่องบิน แต่เราก็ต้องออกตรวจงาน

การเป็นอยู่ของพระส่วนหนึ่งท่านต้องรับผิดชอบเอง อย่างพระบักขี้ไตที่เขารู้ว่าเศรษฐกิจดี ยางดี พาร์มดี แต่พระอดนะ พระต้องหุงภัตตาหารเอง โยมไปกรีดยางตั้งแต่เที่ยงคืนกลับเที่ยงวัน พระจะไปบิณฑบาตกับใคร ทั้งจังหวัดตรัง กระบี่ พังงา ระนอง สุราษฎร์ธานี ไม่ได้บิณฑบาต บิณฑบาตได้เฉพาะวัดที่อยู่ในเขตชุมชนซึ่งมีเทศบาลเท่านั้น เพราะนอกนั้นโยมเข้าไปอยู่ในสวนยาง คนรู้ไม่จริงแล้วชอบมาพูดหาว่าพระอยู่สะดวกสบาย ถ้ารู้อย่างนี้แล้วทำไมไม่บวชกันให้มากๆ ให้ชาวบ้านเหลือน้อย มองในกรุงเทพฯเราจะไม่เห็นความทุกข์ยากลำบาก แต่พอมองไปต่างจังหวัดซึ่งมีภูมิประเทศไม่เหมือนกัน

ความลำบากของพระไม่เหมือนกัน ในบางที่ไม่ค่อยมีพระอยู่ ขอให้ท่านเจ้าคณะภาคช่วยส่งพระมาหน่อย ส่งไปแล้วเกือบจะไม่รอดพรรษา เวลาเมืองก็กินเหล้าเล่นการพนันกันในศาลา พอพระไปพูดก็ว่าท่านเพิ่งมาอยู่อย่ามาพูด วัดนี้เขาทำอย่างนี้มาตั้งนานแล้ว พระไปอยู่ในที่เหล้านั้นไม่ได้ เพราะปัญหานั้นมี ไม่ใช่พระไม่รักศาสนา ไม่รักวัด แต่บางครั้งท่านอยู่ลำบาก ปัญหาเหล่านี้พูดไป ๒ วันก็ไม่จบ

เรื่องการศึกษาก็โยมเขียนแผนได้เลยว่า แผนระยะสั้นคือปรับปรุงคุณภาพพระสงฆ์ในด้านการศึกษาให้ทัดเทียมกับโยม อย่างน้อยให้มีวุฒิปริญญาตรีไล่ยามทุกองค์ มิฉะนั้นจะเข้าไปทำงานกับโยมไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันวิชาชีพครูมีความสำคัญอะไรหนักหนา หรือเขียนเอาไว้เพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่นไปหากิน ถ้าไม่สำคัญเอามาให้พระดูว่าวิชาชีพครูเรียนอะไรบ้าง พอจะสอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรได้หรือไม่ จะได้ไม่เสียเวลา ต้องมาเรียนอีกปีหนึ่งซึ่งที่จบปริญญาโทแล้วเราต้องมาเผยความในใจเพื่อทำงานร่วมกัน อย่าไปกำความลับไว้ ดังนั้นในเวลา ๓ ปีเราจะได้พระประมาณแสนรูปมาช่วยโยมทำงานตรงนี้ แม้โยมจะบอกว่าเวลานี้เปิดช่องให้แล้ว มีคำตอบแทนอะไรให้ก็ตาม แต่ถ้าพระไม่มีความรู้ ไม่มีวุฒิ จะเข้าไปช่วยคงไม่ได้ จึงอยากให้กำหนดเป็นนโยบายว่าจะทำอย่างไรบ้างในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว เพราะว่ามีมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่งก็คงรับได้ไม่ทัน

เรื่องของพระไม่เหมือนกับชาวบ้าน เพราะมีความหลากหลายและยาก อาตมาสอนหนังสือพระที่เรียนบาลีไวยากรณ์อายุต่ำสุด ๑๕ ปี สูงสุดอายุ ๕๗ ปี เรียนชั้นเดียวกัน ๑๑ คน นักธรรมก็เหมือนกัน เณรอายุ ๑๔ ปี หลวงพี่อายุ ๕๒ ปี เรียนนักธรรมชั้นตรี-

ด้วยกัน เราบังคับไม่ได้ว่าคุณอายุเท่านี้จะต้องมาบวชเรียน เพราะฉะนั้น เราต้องรู้จัก และรู้ให้จริง ถ้าอะไรที่พระท่านทำได้ก็น่าจะอนุโมทนา ที่ท่านทำไม่ได้ก็อย่าไปโทษท่าน เพราะว่าติดที่ปัญหาอุปสรรคเหล่านี้ ซึ่งต้องปรับกระบวนการ

กระบวนการที่สำคัญมากๆ คือพระผู้บริหารต้องรู้และต้องเต็มใจให้การสนับสนุน ไม่ใช่ว่าคุณกันในบรรดาเจ้าคณะภาค ๑๘ รูป ซึ่งน่าจะจะมีผู้รู้เรื่องโดยตลอดอยู่ ๒ รูป คือ เทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาราชวิทยาลัย เพราะท่านเป็นกรรมการอยู่ทุกคณะ และอาตมานอกนั้นท่านไม่ได้ไปร่วมประชุมด้วยท่านอาจจะไม่รู้ เพราะฉะนั้น ต้องทำให้พระเถระระดับบริหารรู้ว่าเวลานี้รู้สึกคิดอย่างไรทำอย่างไรกับการศึกษา และเจ้าคณะจังหวัดต่างๆ ก็ต้องรู้ด้วยว่าในพื้นที่การปกครองของท่านจะต้องมีเขตพื้นที่การศึกษา และจะต้องมีพระสงฆ์รูปหนึ่งเป็นตัวแทนในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับชาติไปถึงระดับท้องถิ่น^{๑๓} อาตมาได้ประชุมเจ้าคณะจังหวัดไปแล้ว และระบุว่าจังหวัดไหนมี ๒ เขตพื้นที่การศึกษา ใครควรจะอยู่เขตไหน เพราะเรารู้ว่าเจ้าคณะอำเภอแต่ละแห่งจบการศึกษาทางโลกหรือทางธรรมในระดับใด ที่จะไปพูดคุยกับโยมเขาได้ ถ้าหากผู้บริหารไม่รู้

---

^{๑๓} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๓๓ บัญญัติให้มีพระภิกษุซึ่งเป็นผู้แทนพระสงฆ์เป็นกรรมการสภาการศึกษา มาตรา ๓๘ บัญญัติให้มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาเป็นกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และมาตรา ๔๐ บัญญัติให้มีผู้แทนพระภิกษุสงฆ์เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษา ในแต่ละสถานศึกษา

นโยบายของรัฐตรงนี้ท่านจะลงไปบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้ไปเข้ากับ
โยมไม่ได้ นี่เป็นเรื่องเร่งด่วน

อาตมาเชื่อเหลือเกินว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่ง
ชาติมีความรู้สึกเร็ว ทำงานรวดเร็ว เพราะฉะนั้นงานนี้ก็ไม่น่าจะเกิน-
พฤษภาคมรัฐดำรงเดงกัน เพราะหลังจากนั้นโรงเรียนจะเปิดแล้ว แต่-
พระจะต้องรับรู้ข้อมูลตรงนี้บางอย่าง ซึ่งจะต้องใช้ความรวดเร็ว อาตมา-
นั้นเรื่องการศึกษาเรื่องการเผยแพร่พร้อมเสมอ ขอถือโอกาสนี้ปิดการ-
ประชุม ขออนุโมทนาขอบคุณพระเถรานุเถระ ฆราวาสญาติโยมทุก-
ท่าน ขอให้ทุกท่านมีความสุขความเจริญ มีความเจริญก้าวหน้าใน-
หน้าที่การงานแห่งตนด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบโดยทั่วกันทุกรูปทุก-
ท่านเทอญ

ส่วนที่ ๓

ภาคผนวก

- ⊕ โครงการประชุม
- ⊕ การดำเนินการและประเด็นการประชุม

โครงการประชุมระดมความคิด
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

เรื่อง

วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร

วันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เวลา ๑๓.๐๐-๑๗.๐๐ น.

ณ ห้อง Meeting Room 1 ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์
ถนนวิภาวดี กรุงเทพมหานคร

หลักการและเหตุผล

ในโอกาสครบรอบปีที่ ๔๗ และคล้ายวันก่อตั้งสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖
รวมทั้งเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินงานที่ตามพระราชบัญญัติ-
การศึกษาแห่งชาติกำหนด คือ ให้สภากการศึกษาทำหน้าที่ในการเสนอ
นโยบายแผน และมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนแผนการสนับสนุน-
ทรัพยากร และการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของประเทศใน-
ภาพรวม และให้เกิดความชัดเจนในบางประเด็นของการดำเนินงานการ-
ปฏิรูปการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้จัด-
สัมมนาทางวิชาการขึ้นเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ-

บุคคลกลุ่มต่างๆ เกี่ยวกับบทบาทในอนาคตของสภาการศึกษาและ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่จะเกิดขึ้นต่อไป รวมทั้งระดมและ
รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา พ่อแม่
ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อจัดทำเป็นกรอบแนวทาง/ข้อ
เสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินงานการปฏิรูปการ
ศึกษาต่อไป

ในส่วนของการดำเนินงานด้านการศึกษาที่บูรณาการศาสนา
คุณธรรม และจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องจัดทำนโยบายและ
แผนการศึกษานั้น เป็นที่รับทราบกันโดยทั่วไปว่าสถาบันศาสนาได้เข้า
มามีส่วนร่วมและรับภาระอย่างสำคัญในการจัดการศึกษาทุกระดับ
ระดับและประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดและพระสงฆ์ในพระพุทธ
ศาสนา ได้มีส่วนร่วมรับภาระในการส่งเสริมให้การศึกษา อบรมดูแล
และการบ่มเพาะเลี้ยงดูเยาวชนไทยและคนไทยมาช้านาน โดยเจตนา
เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาและสร้างคนดีให้แก่ประเทศชาติและสังคม
เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นที่ตระหนักและสำเหนียกแก่คนไทยโดยทั่วไป และ
โดยสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและพระราช
บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในการสนับสนุน ส่งเสริม สถาบันศาสนา
ให้เข้ามามีส่วนร่วมและจัดการศึกษา จึงจัดให้มีการการประชุมระดม
ความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะในหัวข้อ “วัดจะมีส่วน
ร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
ได้อย่างไร” ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบ
เกี่ยวข้องกับการจัดและมีส่วนร่วมรับภาระจัดการศึกษาได้เผยแพร่การ
ปฏิบัติภารกิจและให้ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวทาง

การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเสนอนโยบาย-
ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาของวัดใน
พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และครูพระนำเสนอ เผยแพร่
และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการปฏิบัติและการดำเนินการกิจการจัด
และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒. เพื่อเผยแพร่ให้สังคมได้รับทราบภารกิจและผลการดำเนินงาน
จัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดศึกษาของวัดและพระสงฆ์
ในพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อนำสาระ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุม-
เสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปใช้ปรับปรุงการดำเนินการกิจ และ
จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมรับภาระ-
และจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนาตามแนวทางการปฏิรูปการ-
ศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินงาน

๑. เสวนาระดมความคิดและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอ-
แนะเกี่ยวกับการปฏิบัติและการดำเนินการกิจการจัดและการมีส่วนร่วม
รับภาระจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา

๒. จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการมี-
ส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนาเพื่อการ-

พัฒนานโยบายต่อไป

๓. สรุปผลการประชุมเพื่อเผยแพร่แก่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมาย

พระสงฆ์ ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ/มีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา

วัน เวลา และสถานที่

วันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.
ณ ห้องประชุม Meeting Room 1 ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้รับผิดชอบ

โครงการวิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้สาระและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและการดำเนินการภารกิจของพระสงฆ์และวัดในการเป็นผู้จัดและการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

๒. ผู้เข้าร่วมประชุมนำเสนอสาระ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากการประชุมเสวนาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาตามความเหมาะสมกับบริบทของตน

๓. ได้เผยแพร่บทบาทและภารกิจในการเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของพระสงฆ์และวัดในพระพุทธศาสนาแก่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนโดยทั่วไป

๔. ได้ขอเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนานโยบายต่อไป

การดำเนินการประชุมระดมความคิด
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
เรื่อง

“วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษา-
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร”

วันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เวลา ๑๓.๐๐-๑๗.๐๐ น.

ณ ห้อง Meeting Room 1 ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำเสนอและเผยแพร่ภารกิจและผลการดำเนินงานจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของวัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาต่อสังคมและผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้อง

๒. เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินภารกิจการมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษา และนำข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

๓. เพื่อนำสาระ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมไปเป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

การดำเนินการประชุม

๑๒.๓๐-๑๓.๐๐ น. ลงทะเบียน

๑๓.๐๐-๑๓.๔๕ น. อภิปรายนำ เรื่อง “วัดจะมีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร” โดย

พระเทพปริยัติเมธี

เจ้าคณะภาค ๑๗

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์

จังหวัดนนทบุรี

กรรมการในคณะกรรมการดำเนินงานโครงการนำร่องการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา

พระครูสีลวัฒนาภิรม

เจ้าอาวาสวัดปัญญาบันฑิตาราม จังหวัดปทุมธานี

วัดในโครงการนำร่องการจัดการศึกษา

และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด

ในพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๔๕

พระครูสุวรรณวชิรธรรม

เจ้าอาวาสวัดสกุณบัณฑิต จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดในโครงการนำร่องการจัดการศึกษา

และการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด

ในพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๔๖

๑๓.๔๕-๑๗.๐๐ น. ผู้เข้าร่วมประชุมรวมเสวนาและอภิปรายทั่วไป
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ประเด็นการประชุม

๑. รูปแบบและการดำเนินงานในการมีส่วนร่วมและรับภาระจัดการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน
  - ๑.๑ การดำเนินงานการจัดการศึกษา
    - การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี
    - การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ
    - โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน
    - ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
    - ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์
  - ๑.๒ การเผยแผ่ศาสนาธรรม
  - ๑.๓ การจัดวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้
๒. แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมในอนาคตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
๓. เงื่อนไขการดำเนินงาน/ปัญหาอุปสรรค

ที่ปรึกษา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)

นายรุ่ง แก้วแดง

นางนงราม เคารฐพานิช

นายชินภัทร ภูมิรัตน

นางสาวพินสุดา สิริธรังศรี

เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม

เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

เลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ปรึกษาด้านนโยบาย

และแผนการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย

และแผนการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

หัวหน้ากลุ่มศาสนา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สรุป เรียบเรียง และจัดทำเอกสาร

นางสาวประภาพรธรณ วงศาโรจน์

นักวิชาการศึกษา ๘ว.

คณะทำงานจัดประชุม

นางสาวประภาพรธรณ วงศาโรจน์

นักวิชาการศึกษา ๘ว.

นางพิศมัย แฝงนุเคราะห์

นักวิชาการศึกษา ๘ว.

นายสมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์

นักวิชาการศึกษา ๖

นางสาวสอาดลักษณ์ จงคล้ายกลาง

นักวิชาการศึกษา ๖ว.

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

“เดี๋ยวนี้มีคนใจแคบมีมากขึ้น เมื่อก่อนคนใจกว้าง
พระพุทธเจ้ากว่าจะได้ความรู้เกือบล้มตาย
พอได้มาแล้วเที่ยวแจกเขา เดี่ยวนี้ใครรู้อะไรก็จดลิขสิทธิ์
คนใจแคบมากขึ้น ไปเลียนแบบเขาก็ไม่ได้”

...พระเทพปริยัติเมธี

“เราจมาตระหนักเรื่องความเป็นพุทธบริษัท
ท่านฉนัดในกิจใดก็ตามก็ขอให้ทำหน้าที่บนฐานของความเมตตา
ปัญญา บริสุทธิ แต่ในหน้าที่ตรงนั้น ท่านต้องมีหน้าที่หลัก คือ
ฉ้าเป็นพระก็อย่าทิ้งวัด เป็นญาติโยมก็อย่าทิ้งบ้าน
เอาธรรมะไปปฏิบัติกันให้ชัด”

...พระครูสีลวัณณาภิรม